

Vilniaus universitetas
Komunikacijos fakultetas
Žurnalistikos institutas

GENOVAITĖ ŽALIENĖ

Žurnalistikos magistro studijų programos studentė

Lietuvos televizijų vizualiosios estetikos raidos bruožai (1957-2007)
Magistro baigiamasis darbas

Vadovas: prof. habil.dr. Žygintas Pečiulis

Vilnius, 2010

<p>Genovaitė Žalienė</p> <p>(magistro baigiamojo darbo autoriaus vardas, pavardė)</p> <p>Lietuvos televizijų vizualiosios estetikos raidos bruožai (1957-2007)</p> <p>_____</p> <p>(magistro baigiamojo darbo pavadinimas lietuvių kalba)</p> <p>_____</p> <p>(magistro baigiamojo darbo pavadinimas anglų kalba)</p>
<p>Patvirtinu, kad magistro baigiamasis darbas parašytas savarankiškai, nepažeidžiant kitiems asmenims priklausančių autorių teisių, visas baigiamasis magistro darbas ar jo dalis nebuvo panaudotas kitose aukštosiose mokyklose.</p> <p>_____</p> <p>(magistro baigiamojo darbo autoriaus parašas)</p>
<p>Sutinku, kad magistro baigiamasis darbas būtų naudojamas neatlygintinai 5 metus Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto studijų procese.</p> <p>_____</p> <p>(magistro baigiamojo darbo autoriaus parašas)</p>
<p><i>Pildo magistro baigiamojo darbo vadovas</i></p>
<p>Magistro baigiamąjį darbą ginti _____</p> <p>(įrašyti – leidžiu arba neleidžiu)</p> <p>_____</p> <p>(data) _____</p> <p>(magistro baigiamojo darbo vadovo parašas)</p>
<p><i>Pildo instituto/ katedros, kuriojančios studijų programą, reikalų tvarkytoja</i></p>
<p>Magistro baigiamasis darbas įregistruotas</p> <p>_____</p> <p>(instituto/ katedros, kuriojančios studijų programą, pavadinimas)</p> <p>_____</p> <p>(data) _____</p> <p>(instituto/ katedros reikalų tvarkytojos parašas)</p>
<p><i>Pildo instituto/ katedros, kuriojančios studijų programą, vadovas</i></p>
<p>Recenzentu skiriu _____</p> <p>(recenzento vardas, pavardė)</p>

_____	_____
(data)	(instituto/ katedros vadovo parašas)
<i>Pildo recenzentas</i>	
Darbą recenzuoti gavau.	
_____	_____
(data)	(recenzento parašas)

REFERATO LAPAS

Žalienė, Genovaitė

Lietuvos televizijų vizualiosios estetikos raidos bruožai (1957-2007) magistro darbas; mokslinis vadovas prof. habil.dr. Ž. Pečiulis; Vilniaus universitetas.

Žalienė, Genovaitė
(studento pavardė, vardas)

Pečiulis, Žygintas
(vadovo pavardė, vardas)

Komunikacijos fakultetas. Žurnalistikos institutas. – Vilnius, 2010. – 119 lap.:
lent. – Mašindr. – Santr. angl. – Bibliogr.: p. 59 (38 pavad.).

UDK 791 (18)

Raktiniai žodžiai: *televizija, vizuali, estetika, raida, tendencijos, dailininkas televizijoje*

Magistro *darbo objektas* – vizualinės estetikos Lietuvos televizijose bruožai.

Darbo tikslas – teoriniu, istoriniu ir praktiniu požiūriu išnagrinėti dailininko (kostiumo dizainerio, scenografo, grimerio) vietą Lietuvos televizijoje, jo įtaką televizijos laidų estetikai. Šio tikslo siekiu analizuodama sukaupią bibliografinę medžiagą, autoriniais interviu su įvairiais laikotarpiais televizijoje dirbusiais ir dirbančiais menininkais.

Pagrindiniai *darbo uždaviniai*: nustatyti vizualiosios estetikos ypatumus ir vietą visuomenėje nuo televizijos atsiradimo Lietuvoje iki 2007 m.; nustatyti kostiumo ir jį lydinčių segmentų – grimo, aksesuarų, t.p. dekoracijų ir užsklandų vietą ir įtaką įvairių žanrų televizijos laidų visumai; pasiūlyti sprendimus, kaip įvairaus žanro laidoms parinkti tinkamus estetinius sprendimus.

Magistro baigiamajame darbe tema *Lietuvos televizijų vizualiosios estetikos raidos bruožai (1957-2007)* naudojami tyrimo *metodai*: lyginamasis, vizualusis-lyginamasis, istoriografinis, analitinis.

Kadangi nuoseklios literatūros nagrinėjamu aspektu nėra gausu, darbe daugiausia remiamasi kokybinių interviu forma atliktu kūrybiniu projektu ir internetinėse prieigose, asmeniniuose dailininkų archyvuose rasta vizualia informacija ir išvalgomis.

Magistro baigiamasis darbas gali būti naudingas komunikacijos specialistams, tyrėjams, menininkams, studentams ir kitiems visuomenės nariams, besidomintiems vizualiosios kultūros esatim televizijoje, jų derme, skirtumais ir visuma.

TURINYS

ĮVADAS.....	5
1. VIZUALIOSIOS ESTETIKOS SAMPRATA	8
1.1 Vizualiosios estetikos raida iki televizijos.....	11
1.2 Vizualiosios estetikos tendencijų kontekstas sovietinėje televizijoje	15
1.3 Vizualiosios estetikos tendencijų kontekstas 1990-2007 m. televizijose	17
2. TELEVIZIJOS VIZUALIOSIOS ESTETIKOS SEGMENTŲ TENDENCIJOS.....	19
2.1 Televizijos kostiumai	22
2.2 Televizijos grimas	28
2.3 Televizijos užsklandos	33
2.4 Televizijos dekoracijos	36
3. TELEVIZINĖS ESTETIKOS YPATUMAI	38
3.1 Televizijos žinios	41
3.2. Pramoginės laidos	44
3.3 Laidos vaikams	48
IŠVADOS	51
SUMMARY	53
BIBLIOGRAFINIŲ NUORODŲ SĄRAŠAS	54
LITERATŪROS SĄRAŠAS	57
Nuorodos internete	58
PRIEDAI	
Priedas Nr. 1 Televizinės estetikos kūrėjai [kūrybinis projektas]	
Interviu su Marija Oržekauskaitė	
Interviu su Filomena Linčiūte-Vaitiekūniene	
Interviu su Egle Kvintiene	
Interviu su Augiu Kepežinsku	
Interviu su Asta Eimaitiene	
Interviu su Kristina Mališauskiene	
Interviu su Jolanta Jurkevičiene	
Interviu su Viliu Unikausku	
Interviu su Lilija Bytaute	
Priedas Nr. 2 Vizualiosios estetikos objektų televizijoje pavyzdžiai	
Eglės Kvintienės darbų pavyzdžiai	
Filomenos Linčiūtės-Vaitiekūniienės darbų pavyzdžiai	
Priedas Nr. 3 Vizualiosios estetikos pavyzdžiai Lietuvos televizijoj	

ĮVADAS

Šio darbo objektas – vizualiosios estetikos raida ir ypatumai Lietuvos televizijoje.

Darbo tikslas – teoriniu, istoriniu ir praktiniu požiūriu išnagrinėti dailininko (kostiumo dizainerio, scenografo, grimoautojo, aprengejo) vietą Lietuvos televizijoje, jo įtaką televizijos laidų estetikai, mados įtaką televizijai ar televizijos – madai.

Darbo uždaviniai:

- išanalizuoti apibrėžto laikotarpio vizualiosios estetikos ypatumus Lietuvos televizijoje;
- išanalizuoti skirtingo pobūdžio laidų estetinę specifiką;
- išskirti televizijų vizualiosios estetikos ypatumus, nagrinėjant įvairius laidų segmentus.

Televizija visur ir visada buvo tam tikro laikotarpio politinių, kultūrinių, ekonominių įvykių atspindys. Tai taikytina ir vizualiajai estetikai, kurios analizei skiriamas šis darbas.

Toks platus tyrimo laikotarpis pasirinktinai siekiant atskirti du svarbius su pačia istorine ir politine Lietuvos raida siejamus etapus: sovietiniai laikai ir nepriklausomybės laikotarpis.

Pirmieji Lietuvos televizijos dailininkai, scenografai, grimoautojos – atėjo iš teatro ar kino, todėl teigtina, jog tai buvo savo srities profesionalai, gebėję patirtį ir žinias pritaikyti naujoje erdvėje.

Per penkiasdešimt metų Lietuvos televizijos raidoje akivaizdus meninis, technologinis ir profesinis vizualiosios estetikos kūrėjų augimas.

Koncentruotos literatūros šia tema nedaug. Dėl šios priežasties nemaža informacijos dalis surinkta iš internetinių prieigų. Ypač tai pažymėtina kalbant apie iliustracijas. Siekiant atlikti visapusišką temos analizę, įvykdytas kūrybinis projektas „Televizijos estetikos kūrėjai“. Kokybinių interviu forma atliktas tyrimas grindžia hipotezę, jog nepriklausomybės metais televizijos dailininko darbas nuvertintas, mažėja atsakomybė už estetinę visumą.

Magistro baigiamojo darbo „Lietuvos televizijų vizualiosios estetikos raidos bruožai (1957-2007)“ problemos aktualumas: Lietuvoje ši tema mažai tyrinėta, televizijos kritikai, žurnalistai ir televizijos laidų, spektaklių, filmų režisieriai beveik neskiria dėmesio vizualinei raiškai. Televizijos privalumas yra vaizdas, tačiau kūrėjai tai pamiršta, akcentuodami tik garsą ir tekstą, vaizdui skirdami tik minimalią reikšmę. Būtina nagrinėti televizijos estetinį vaizdą, analizuoti jo problemas, susisteminti kūrybinius sprendimus, pasiūlyti galimybes jų tobulinimui.

Pirmoji darbo dalis skirta vizualinės estetikos sampratos analizei, estetikos raidai iki televizijos, sovietiniais ir nepriklausomybės dešimtmečiais.

Antroje dalyje analizuojamos televizijos vizualinės estetikos segmentų – kostiumų, grimo, užsklandų ir dekoracijų tendencijos.

Trečioje dalyje analizuojami televizinės estetikos ypatumai, tiriant pagrindinių tinklelio segmentų – autorinių žinių, pramoginių ir laidų vaikams istorinę raidą ir estetikos kitimą.

Darbo išvadose apibendrinami rezultatai, pagrindžiamos atlikto tyrimo hipotezės. Specialiai pasirinktas apibrėžtas televizijos raidos laikotarpis 1957-2007 metai – penkiasdešimtmetis, kuris buvo svarbiausias televizijos istorinėje ir estetinėje raidoje.

Šiuo metu šalies televizijose gausu inovatyvių technologijų, modernios technikos, tobulėja vizualiosios estetikos kūrimo priemonės. Tačiau laidų žanrai pamažu niveliuojasi, stilistika vienodėja. Stabili lieka tik *Žinių* laidų estetika.

Šiuo darbu siekiama atkreipti dėmesį į vizualinės estetikos Lietuvos televizijoje raidą ir dabarties tendencijas.

Literatūros apžvalga: darbui tema „Lietuvos televizijų vizualiosios estetikos raidos bruožai (1957-2007)“ nagrinėta „Lietuvos ryto“ priedo „TV antena“ numeriai, televizijos laidų, spektaklių įrašai, peržvelgti straipsniai televizijos estetikos tema. Žyginto Pečiulio humanitarinių mokslų daktaro disertacijoje „Lietuvos televizijos teatras. 1957-1982“ (1987) bei monografijoje „Video teatras. Lietuviškųjų vaidybinių programų raida (1957-1982)“ (1994) išsamiai išnagrinėtos televizijos teatro įtakos tuometinės Lietuvos televizijos vizualiosios estetikos formavimuisi. Šiuo darbu siekiama aptarti kitus ir ne taip istoriškai ir konceptualiai reikšmingus elementus, lemiančius televizijos vaizdo kultūrą.

Nagrinėtos užsienio teoretikų D. Bell, F. Boucher, F. Baudot, C. Breward, J. Laver, R. Maltby knygos, kitos prof. habil.dr. Ž. Pečiulio knygos ir publikacijos, bei sociologo prof. V. Kavolio, socialinių mokslų daktaro A. Barkausko, K. Šaulio knygos, B. Janulevičiūtės metodinė priemonė.

Darbe naudotasi Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejaus vaizdine medžiaga, informacija iš LRT svetainės, internetiniais puslapiais www.bernardinai.lt, www.delfi.lt, sociologinių tyrimų bendrovės www.lrytas.lt duomenimis, grimerės M. Oržekauskaitės, scenografės, tapytojos Filomenos Linčiūtės-Vaitiekūnienės, kostiumų dailininkės dekoratorės Eglės Kvintienės, teatro kino dailininko, scenografo Augio Kepežinsko, kostiumų dailininkės Kristinos Mališauskienės autentiška vaizdine medžiaga iš asmeninio archyvo. Taip pat apklausti pašnekovai: LRT aprengeja Asta Eimaitienė,

daugiametė LRT grimerė Jolanta Jurkevičienė, dailininkas Vilius Unikauskas, grimo meistrė, Tarptautinio Makiažo centro (International Makeup Center) dėstytoja Lilija Bytautė.

Darbo tema aktuali ir nauja šių dienų kontekste, nes pastebimas televizijos laidų žanrų susiliejimas (išnykimas), norima atkreipti dėmesį į estetinės raiškos priemonių ypatumus, svarbu ir tai, jog prieduose išsaugota menininkų patirtis bus naudinga ir įdomi ateities kartoms.

Darbe naudojami tyrimo metodai: lyginamasis, vizualusis-lyginamasis, istoriografinis, analitinis, vizualinis analitinis.

1. VIZUALIOSIOS ESTETIKOS SAMPRATA

Pradedant pasirinktos temos *Lietuvos televizijų vizualiosios estetikos raidos bruožai (1957-2007)* nagrinėjimą, būtina suvokti temos konteksto ištakas.

Estetika [gr. *aisthētikos* - jutiminis] 1. mokslas, tiriantis grožį ir meną, kaip grožinę kūrybą; sudaro metodologinį pagrindą meno šakoms tirti; 2. grožio kriterijų taikymas ir laikymasis¹.

Estetika – tai filosofijos sritis, nagrinėjanti estetinių reiškinių savitumą, aiškinanti jų reikšmę. Tai savarankiškas mokslas, turintis savo nagrinėjamą objektą. Objektu galima įvardyti viską, kas turi tam tikrą estetinę vertę, pirmiausia tai sietina su meno kūriniais.

Šiame darbe estetikos sąvoka apibrėžiama kaip grožio, skoningumo teorija.

Grožio teorijos prasme šis terminas buvo įvestas 1735 m. A. Baumgarteno, racionalistinės Ch. Volfo mokyklos pasekėjo. Sukūręs estetikos pavadinimą, jis atskleidė šio naujojo mokslo vietą ir svarbą filosofinėje sistemoje. „Estetinė žiūra mūsų suvokimo raidoje užimanti vidurinę vietą; ji esanti tas pereinamasis laipsnis, per kurį pažinimas kyla iš juslinių išpūdžių tamsos į gyno mąstymo tobulųjį aiškumą – *ex nocte per auroram meridies*“ (*Ties grožio vertybėmis* 1944 15). Kita vertus, Baumgartenas teigė, kad grožis tesireiškia juntamojo pasaulio ribose ir šiuo ypatumu skiriasi nuo tiesos ir dorumo (moralinio gėrio).

Estetinės teorijos buvo plačiai plėtojamos ir itin įvairavo, priklausomai nuo to, kokius esminius akcentus pasirinkdavo ir kokiais pagrindais remiantis buvo formuojami estetiniai principai. Apibendrinant estetiškas teorijas galima suskirstyti į tris grupes: pirmoje dėmesys sutelkiamas į gaunamą išpūdį („nuo pagaunančio subjekto pergyvenimo“), antroje svarbus tampa pats estetiškas objektas (meno veikalas, kūrinys ar gamtos grožis), trečioje dominuoja kūrybinis aktas (kaip grožį kuriančiojo objekto veikla). „Visi šie keliai vienas kito nešalina, o veikiau papildo, nes estetinėje būtyje subjektyvinis ir objektyvinis momentai glaudžiai susiję“ (ten pat 25). Visoms klasikinėms estetinėms teorijoms pabrėžiamas subjetyvus pobūdis ir objektyvi estetinių vertybių reikšmė.

Šiais laikais estetika suprantama kaip vertybių teorijos (aksiologijos) subdisciplina, glaudžiai susijusi su meno filosofija (Bruyn 2002). Tyrinėjimų laukas yra platus, pradedant realaus ar virtualaus gyvenimo objektais ir reiškiniais, meno dėsnių ieškojimais, estetinių pajautų ir išgyvenimų formavimu, vertybių propagavimu, kūrybinių galių skatinimu ir vertinimu, baigiant kūrėjo asmens sureikšminimu, meno kūrinių sklaida ir estetiniu ugdymu bei švietimu. Ir kaip rašė Umberto Eco: „Taigi estetinė teorija laikysime kiekvieną diskurą, kuris, siekdamas sistemingumo ir operuodamas filosofiniais terminais, nagrinėja reiškinius, susijusius su grožiu, menu bei sąlygomis kurti ir vertinti

meno kūrinis, su meno ir kitos veiklos bei meno ir moralės santykiais, su meno funkcija, malonumo, puošnumo, stiliaus samprata, estetiniu skoniu, taip pat šio skonio kritika, kalbinių bei kitokių tekstų interpretavimo teorija ir praktika, t.y. hermeneutika – turint omeny, kad estetikos teorijoje susikryžiuoja minėtos problemos, nors ji (tai viduramžiams itin būdinga), susijusi ne vien su tais reiškiniais, kurie vadinami estetiniais“ (Eco 1997 9).

Vizualús (lot. *visualis* – regimas), tiesioginis, susijęs su tiriamo objekto matymu plika akimi arba pro optinius prietaisusⁱⁱ.

Šifruojant nagrinėjamos temos raktinius žodžius *vizualioji estetika* teigtina, jog darbe analizuojamas visų matomas grožis (skoningumas).

Vizualiosios estetikos tyrinėjimas nebūtų įmanoma be *vizualiojo meno sampratos* suvokimo. „Vizualieji menai – tai regėjimu suvokiamos XX a. II pus. meno šakos ir rūšys <...> Vizualiesiems menams yra priskiriamos „tradicinės vaizduojamosios dailės šakos <...>, avangardinės dailės rūšys <...> bei naujomis techninėmis priemonėmis grįstos meno rūšys (meninė fotografija, vaizdo menas, kompiuterinis menas)“ (Dailės žodynas 1999 453).

Šis apibrėžimas leidžia priskirti vizualiesiems menams kinematografiją, teatro meną ir televiziją ar bent jau kai kuriuos jos segmentus: televizijos filmus, spektaklius, menines publicistines laidas etc. Kokie reikalavimai šiandien keliami vizualiajam menui? Kokios tendencijos nusako šio meno raišką? Kaip pakito vizualinės estetikos samprata?

Vizualumo studijos yra labai populiarios, jos grindžiamos vizualios patirties svarba šiuolaikiniame gyvenime. Patirtis ir išgyvenimai šiandienos pasaulyje glaudžiai siejami su vaizdu. „Vaizdai, dažniausiai generuoti technologijų, yra vienas ryškiausių šiuolaikinio gyvenimo bruožų“ (Manghani 2006 1). Gyvenant „vizualumo amžiuje“, vaizdui priskirtinos ir ypatingos ideologinės galios, ir socialinės funkcijos, ir politinės veiklos dominantės.

Esminiu vertinimo kriterijumi išlieka estetinio suvokimo pozicija. Vizualumo taikymas padeda išplėsti pačią estetikos apibrėžtį. Nepaisant plačiai aptariamoms šiems laikams būdingoms koncepcijų krizėms, reikia konstatuoti, kad „jokia kita meninės veiklos tipologija nepakeitė senosios, pagrįstos medijomis ir skirstančios meną į tapybą, grafiką, skulptūrą, kiną, videomeną ir t.t.“ (Manovich 2009 240). Vizualieji menai išsaugo reikšmingas vertybines pozicijas.

Kaip matysime iš tolesnės analizės, televizijos, kaip vizualaus meno, ištakos glūdi teatre ir kinematografijoje ir jos vizualinės estetikos kūrimui galiojantys dėsniai turi daug panašumų.

Svarbus vizualiosios estetikos segmentas – visumos aprėptis.

„Nors TV ir kinematografinio vaizdo prigimtis yra skirtinga (pirminis kino juostoje užfiksuoto vaizdo elementas – kadras – yra tarsi fotografija, o TV rodo veiksmą panašiai, kaip aplinką suvokia žmogaus akis), tačiau vaizdo ir garso raiškos būdai yra giminingi“ (Pečiulis 1997 114).

Vizualieji menai, kaip teatras, kinematografas, fotografija, savaip veikia ir įtakoja televizijos estetinę raišką, suteikia vizualumui naujus matmenis ir galimybes.

1.1 Vizualiosios estetikos raida iki televizijos

Televizijos ištakomis galima vadinti teatrą ir kinematografiją. Šie menai Lietuvoje vystėsi netolygiai. Pirmieji teatro meno židiniai formavosi XVI a. Pirmasis viešas lietuvių teatro mėgėjų vakaras Lietuvoje įvyko 1899 m. rugpjūčio 20 d., kai Palangoje buvo suvaidinta Keturakio komedija „Amerika pirtyje“. 1920 m. rudenį įkurta Dramos vaidykla (dabar Kauno akademinis dramos teatras) ir Operos vaidykla (dabar Lietuvos nacionalinis operos ir baleto teatras), 1930 m. – „Vaidilos“ teatras.

Profesionalios scenografijos pradžia galima laikyti XVIII a., kai Vilniaus universiteto dailės katedrų absolventai kūrė dekoracijas ir kostiumus didikų Radvilų, Oginskių, A. Tyzenhauzo, V. Tiškevičiaus dvarų, Vilniaus vyskupo I. Masalskio rūmuose Verkiuose teatrams bei skrajojantiems teatrams, karnavalams, šventėms etc.

„I XIX a. teatro sceną ateina žymūs tapytojai Antanas Smuglevičius, Vincentas Dmachauskas, Juozapas Hiliaras Glovackis. Toliau dirbo J. Rustemas. Jie lankėsi Lenkijoje, sėmėsi patirties iš ten gastroliavusių užsienio teatrų, stengėsi įdiegti naujoves. Imtos kurti kulisinės, paviljoninės dekoracijos. Tapybinės dekoracijos išsaugojo tapybos paveikslo įvaizdį, buvo tapoma ant drobės, arba ant popieriaus. Vis dažniau kuriamos dekoracijos ne tik kiekvienam naujam spektakliui, bet ir atskiram veiksmui“ⁱⁱⁱ.

Dekoracijų plastinei formą įtakojo tapyboje dominuojančios kryptys. Ilgai vyravusį puošnų barokinį stilių pakeitė klasicistinių lengvesnių formų tapybinės dekoracijos, XIX a. antroje pusėje ima reikštis romantinė kryptis. Dekoracijose dominavo ne tik architektūriniai motyvai, vis daugiau peizažų, interjerų, neįprastų augalų, egzotiškos gamtos, vis aktyviau naudojami šviesos efektai, fejerverkai, kostiumams buvo panaudojamos brangios medžiagos. Visa tai stiprino tikroviškumo įspūdį, skatino domėtis istorija, savo šalies praeitimi, kūrė mistiško, romantiško teatro įvaizdį. „Čia ypatingai pasižymėjo išradingasis J. Rustemas („Orfėjas ir Euridikė“, „Romeo ir Julija“), neatsiliko A. Smuglevičius (A. Salieri „Palmira“, W. A. Mozarto „Užburtoji fleita“), J. H. Glovackis (Rossini „Tankredas“), V. Dmachauskas (Rossini „Italė Alžyre“). Įspūdį darė ir plastinė menininko kalba, mokėjimas ritmiškai išdėstyti tapybinius planus (dail. A. Žameta-Žemaitis E. Skribo „Andriana Lekuvrier“, D. F. Obero „Fenela“ (1859), V. Belini „Norma“, (1861) dėmesys vizualiai personažo charakteristikai, grimo, charakterinio kostiumo pagalba. Čia buvo nepralenkiamas dailininkas A. Strausas“^{iv}.

XIX a. įvairiose miesto šventėse, gyvuose paveiksluose itin ryškia vizualiojo meno figūra buvo Jonas Rustemas, kūręs dekoracijas, marionetes, pats atliko įvairius vaidmenis.

XX a. pradžioje Mikalojus Konstantinas Čiurlionis taip pat paliko žymią scenografijos istorijoje: nutapė “Rūtos” draugijos teatro uždangą (1909), piešė operos „Jūratė“ scenovaizdžius etc.

Po Pirmojo pasaulinio karo, trečiajame dešimtmetyje scenografijas kūrė tapytojai Vladimiras Dubeneckis, Olga Dubeneckienė, Vladas Didžiokas, Petras Kalpokas, Vilius Jomantas, Vytautas Bičiūnas.

„Scenovaizdžio išpūdingumas, jo svarba spektaklio sėkmei įvertinamas, kai Lietuvos teatre pradėjo dirbti (1925) žymus rusų dailininkas Mstislavas Dobužinskis <...>. Jo dėka teatro mene sureikšminamas dailininko profesionalumas, tikslaus piešinio svarba, istoriškumas, dekoratyvumas.

Trečiame dešimtmetyje buvo padėti pagrindai ir apimtinai lakoniškai dekoracijai, kuriai būdinga konstruktyvi, o ne tapybinė maniera. Tokia dekoracija ateina į Lietuvos sceną architekto V. Dubeneckio dėka. Su spektaklio dekoracija L. Pirandelo “Šiaip ar taip”, pradeda atsirasti Lietuvos scenografijoje paprastumas, lengvumas, grotesko elementai“^v.

Palapsniui išryškėjo dailininkų specializacijos: Barbora Didžiokienė, Olga Dubeneckienė kūrė kostiumus, Petras Kalpokas dekoracijas. 1925 m. surengta pirmoji scenografijos paroda. Ketvirtajame dešimtmetyje daug lietuvių dailininkų studijavo Paryžiuje (Liudas Truikys, Stasys Ušinskis etc).

1937 m. tarptautinėje Paryžiaus parodoje Lietuvos scenografijos ekspozicija įvertinta trimis prizais: L. Truikys už “Trijų talismanų” maketą apdovanotas Garbės diplomu, kaip nauja, originali dekoracijų samprata. S. Ušinsko “Piršlybų” scenografija apdovanota aukso medaliu. Aukso medalis už “Šarūno” maketą paskirtas ir dailininkui Adomui Galdikui. Tai ženklus Lietuvos scenografijos pripažinimas.

Karo ir pirmieji pokario metai buvo sąlyginio sąstingio metai, tačiau netrukus pradėti steigti nauji teatrai ir iškyla nauji teatro dailininkai Jonas Surkevičius, Mykolas Labuckas, vėliau Truikio mokinė Regina Songailaitė, Feliksas Navickas, Juzefa Čeičytė.

Tuometinių tarybinių švenčių dekoratoriais, meno ansamblių kostiumų kūrėjais tapo grafikas Stepas Žukas, tapytojas Augustinas Savickas, kituose sąjungos miestuose pasižymėjo Irena Trečiokaitė-Žebenkienė.

Dėl sovietinės ideologijos meno traktavimo subtilybių, buvo priversti išnykti modernios lastinės formos meno pavyzdžiai, S. Ušinskas, L. Truikys pasitraukė iš teatro. Likę menininkai stengėsi išsisukti iš socialistinio realizmo metodų, žaisdami šviesos efektais, lengvomis formomis etc.

Nepaisant scenografijos meno ideologinių suvaržymų, tuo metu buvo skirtas dėmesys specialistų rengimui. 1947 metais Kauno valstybiniame taikomosios ir dekoratyvinės dailės institute buvo įsteigta teatro dekoracijos katedra (vedėjas L. Truikys 1947-1949), vėliau 1951 metais Kauno ir Vilniaus dailės institutus sujungus į LTSR Valstybinį dailės institutą tapybos katedros teatro dekoracijų studijai ėmė vadovauti V. Palaima.

Čia parengti profesionalai vėliau užėmė deramą vietą ne tik teatro istorijoje, bet ir televizinės estetikos kūrime.

Kino pradžia Lietuvoje žymi pirmas kino seansas Vilniuje 1897 metais. XX a. pradžioje pradėjo kurtis kino teatrai, kurių 1911 m. Lietuvoje jau buvo apie 30. Rodyti italų, rusų, po Pirmojo pasaulinio karo - amerikiečių, kiek vėliau - vokiečių filmai. 1921 m. Lietuvos kino teatruose pasirodė kino kronikos, nuo 1926 m. pradėta steigti kino mokyklas ir filmų gamybos bendroves bei pasirodė pirmieji vaidybiniai filmai „Rūpestingas tėvas“ bei „Onytė ir Jonelis“. 1935-aisiais pradėtas leisti kino žurnalas „Mūsų Lietuva“, kuris sovietmečiu transformavosi į „Tarybų Lietuvą“.

1940 buvo įkurta Lietuvos respublikinę kino kronikos studiją, vėliau pavadinta Lietuvos kino studija. Kaip ir visa Lietuvos kultūra, taip ir kinas buvo įtakojamas sovietinės ideologijos, cenzūros. Pagrindinė kino produkcija buvo sovietinės kronikos.

„1947 m., atsižvelgiant į vietos realijas, SSRS kino studijoje „Mosfilm“ buvo sukurtas filmas „Marytė“ (1). Tai buvo pirmasis mėginimas legitimuoti SSRS veiksmus karo ir pokario metais. Nuo 1947–1948 m. kino rodymo tinklai ir Lietuvai pritaikyta kino produkcija atitiko kolektyvizacijos stiprinimo uždavinius (2, 3, 4). Filmų tematikoje ilgai vyravusi kolūkių kūrimo tema deklaruota 1953 m. kino filme „Aušra prie Nemuno“ ir ekranuose nepasirodžiusiame filme „Oi, jūs grybai, grybai“ (5, 6). Pastarasis filmas – ne tik pirmas savarankiškas lietuviškosios kino grupės bandymas, bet ir pirmas filmas, kurio gamyba nutraukta. Šis atvejis, kai filmo kūrimas buvo nutrauktas, ko gero, vienintelis LSSR kino istorijoje. Jau 1948 m. pasirodė pirmieji mėginimai kurti filmus ne tik kolektyvizacijos, bet ir antireligine bei „antiburžuazine“ temomis (2, 3). Tačiau šios propagandinės deklaracijos įgyvendintos tik po 1954 m., Kauno kino kronikos studiją perorganizavus į Lietuvos kino studiją, pajėgią kurti ne tik dokumentinius, bet ir vaidybinius kino filmus. Tad greta kolektyvizacijos temos atsirado filmų antireligine (1959 m. „Kalakutai“), revoliucine (1956 m. „Ignotas grįžo namo“, 1959 m. „Adomas nori būti žmogumi“, „Julius Janonis“), Antrojo pasaulinio karo (1956 m. „Tiltas“, 1961 m. „Kanonada“)^{vi}.

Nepaisant ideologinių suvaržymų, Lietuvos kino dailininkai Filomena Vaitiekūnienė-Linčiūtė, Galius Kličius, Irena Vabalienė, Jonas Ničius, Viktorija Bimbaitė, Dalia Mataitienė, Augis Kepežinskas, Gražina Remeikaitė ir kiti paliko ryškų pėdsaką tiek kinematografijos, tiek kinematografijos, tiek kitų vizualiojo meno srityse.

Išsamiai išnagrinėta analizuojamojo laikotarpio šių vizualiojo meno sričių raida įgalins suvokti televizijos vizualiosios estetikos specifiką.

1.2 Vizualiosios estetikos tendencijų kontekstas sovietinėje televizijoje

Televizijos kelionė į Lietuvą buvo ilga ir netolygi, vertinant mūsų regioną pasaulio kontekste. 1800 metais sužibo elektros lemputė, o lygiai po 100 metų Pasaulinėje Paryžiaus parodoje buvo ištartas žodis *televizija*. Ž. Pečiulio teigimu, „yra sunku įvardyti televizijos išradėjus, nes jos kūrimas ir tobulinimas – ilgakai užtrukęs procesas, kuriame dalyvavo daug žmonių, net neįtarusių, kad prasideda prie busimojo XX amžiaus masinės komunikacijos fenomeno“ (Pečiulis 1997 15). Autorius pateikia ilgą sąrašą išradimų, be kurių nebūtų televizijos. Tai ir „1817 metais švedo Berzeliaus atrastas selenas, 1889 metais L.Weillerio sukurtas veidrodžių ratas – vaizdo išskaidymo sistema, 1904 metais A.Flemingo sukurta dviejų elektrodų lempa ir pan. XIX a. imta konstruoti įvairius įrenginius judesio iliuzijai sukurti. Vienas jų – stroboskopas su dviem į priešingas puses besisukančiais diskais: ant apatinio buvo piešiniai, vaizduojantys judesio fazes, ant viršutinio- skylutės ar įpjovos“ (ten pat).

Tarp žinomiausių vaizdo perdavimo aparatų minimi italo Casellio pantelegrafas (1856), kuriuo buvo galima siųsti trumpus faksimilinius pranešimus ir brūkšninius piešinius. 1907 m. laidiniu fototelegrafu vokietis A. Korno perdavė fotografijas iš Berlyno į Paryžių. 1911 m. prancūzas E. Belinas belinografu per 12 minučių perduodama didelio formato nuotrauka. 1939 m. prancūzai, panaudoję sidabro druskų tamsėjimo veikiant šviesai efektą, išrado fotografiją. Nuo to laiko buvo ieškoma, kaip sukurti vaizdų seką, kuri nuosekliai fiksuotų judėjimą.

Lenkų kilmės vokietis P.Nipkovas pasiūlė diskų, su spirale išdėstytomis skylutėmis, sistemą (1884). Vienas diskas vaizdą išskaido, kitas atkuria, tačiau ši idėja buvo įgyvendinta anglo J. Bairdo tik po 40 metų, 1926 m. Londono Selfidges parduotuvėje pademonstravęs *televisor*. „J. Bairdas inicijuoja imtuvų gamybą (12 vaizdų per sekundę, 28 eilutės), o 1929 metais BBC jau transliavo vidurinėmis bangomis. Tai buvo pirmoji Europoje veikianti televizijoje sistema“ (Ten pat).

Televizijos gimimo Lietuvoje data laikytini 1957-ieji, Vilniuje pradėjus veikti televizijos centrui, nors televizijos bandymus radijo mėgėjai išmėgino prieš Antrąją pasaulinį karą. Pirmosios televizijos laidos žiūrėtos per vos 28 vilniečių televizorius. 1958 m. televizorių tebuvo 1500. Neretai daugiabutyje buvo vienas – du televizijos imtuvai, tad įdomesnės laidos ar sporto varžybų žiūrėti susirinkdavo visa ar dalis namo bendruomenės.

1958-1959 m. televizijos retransliatoriai buvo pastatyti Druskininkuose, Kaune, Panevėžyje, vėliau – Klaipėdoje, Raseiniuose, Šiauliuose ir kitur. Galingi retransliatoriai pastatyti Vilniuje (1957,1964), Kaune (1960), Klaipėdoje (1961) ir Šiauliuose (1962). Nuo 1970 m., paleidus

galingą televizijos retransliatorių Viešintose (Anykščių raj.), Vilniaus televizijos programą gali matyti visi Lietuvos gyventojai.

Vizualiojo meno kūrėjus (dailininkus, scenografus, kostiumo dailininkus, fotografus) Lietuvoje rengia aukštosios universitetinės mokyklos šimtametes tradicijas turinti Vilniaus dailės akademija, Lietuvos teatro ir muzikos akademija. Analizuojant šių mokyklų studijų programas, tenka pripažinti, jog tikslinio televizinės estetikos kūrėjų parengimo nebuvo ir nėra.

Nors televizija buvo griežtai reglamentuota tarybinių įstatymų ir direktyvų ir Maskvos bei lietuviškųjų funkcionierių, tačiau į Lietuvos televiziją susirinko profesionalūs dailininkai, scenografai, atėję iš teatro, kinematografijos terpės.

Techninė, technologinė bazė, lyginant su šiomis dienomis buvo pakankamai skurdi. Atsižvelgiant į finansines ir technines galimybes buvo kuriamos ir dekoracijos ir laidų vedėjų įvaizdis. Pabrėžtina, jog būta nemažai apribojimų televizijoje - negalima buvo naudoti trispalvės spalvų dekoracijose, išskirtinių aksesuarų, margų drabužių ir pan.

Tačiau tiek televizijos laidų temose, tiek jų vizualioje raiškoje buvo juntama tam tikra estetinė dermė.

1.3 Vizualiosios estetikos tendencijų kontekstas 1990-2007 m. televizijose

Ženklios permainos atkūrus nepriklausomybę prasidėjo visose Lietuvos kultūrinio gyvenimo sferose, neišskiriant ir televizijos. Anksčiau buvusi sovietinės televizijos dalimi, Lietuvos televizija performuota į visuomeninį transliuotoją.

Pradėtos kurti komercinės televizijos, kurių užuomazga buvo 1989-aisiais įkurta regioninė Balticum televizija. „Komercinė televizija, kaip teigia Ž. Pečiulis, yra privati audiovizualinių produktų gamybos ir transliavimo įmonė, reklamos užsakovams parduodanti sukauptą žiūrovų auditoriją“ (Pečiulis 2007).

Komercinių televizijos kanalų veikla beveik nereguluojama vyriausybės. Kanalų savininkai gali patys reguliuoti laidų turinį ir formą. Pirmųjų komercinių televizijų – Tele3 (dabar TV3), BTV ir Littpoliinter (LNK) – savininkai Vakarų šalyse rėmėsi egzistavusiu televizijos tinklelio turiniu: komerciniai filmai, melodramos, pramoginės ir informacinės laidos.

Kadangi komercinės televizijos nebuvo ir nėra finansuojamos ir biudžeto, joms svarbu kurti laidas, pritraukiančias reklamos davėjus. Lietuvos Nacionalinis radijas ir televizija taip pat negali besąlygiškai vadintis visuomeniniu transliuotoju, nes dalį biudžeto gauna iš komercinės veiklos.

Siekdamos pritraukti kuo didesnę žiūrovų auditoriją, televizijos pradėjo kurti itin daug pramoginių laidų, įvairaus žanro pokalbių, gyvenimo būdo žurnalų ir pan. Pamažu tai tapo nevaldomu procesu: beveik vienu metu keliose televizijose transliuojami panašaus televizinio formato muzikiniai projektai, tiriamosios žurnalistikos laidos, kurios pastaraisiais metais neretai tampa laidos vedėjo asmeninės nuomonės reiškimo arena.

Šiame kontekste keitėsi ir vizualiosios estetikos kūrėjų darbo specifika ir galimybės. Komercinėms televizijoms reikėjo kurti savo kūrybines grupes. Dalis profesionalų į komercinius kanalus perėjo iš visuomeninio transliuotojo, kita buvo rasta teatruose, kine. Jei anksčiau Lietuvos televizijoje dirbo tik profesionalai, dabar tų profesionalų buvo visose televizijose buvo po keletą, tuščią vietą užėmė diletantai arba žmonės, vos pradėję gilintis į amatą. Bendra sistema subyrėjo ir teko kurti naujas.

Negalima teigti, jog šios permainos atnešė tik blogį. Palaipsniui visos televizijos įgijo kokybiškesnę filmavimo techniką, buvo atnaujinamos ir kuriamos naujos televizijos studijos, užklondoms kurti buvo pasitelkiama kompiuterinės programos ir dailininkams atsivėrė neribotos

techninės galimybės. Pakito kameros, apšvietimo kokybė ir tai įtakojo grimo stilistikos kaitą – reikėjo mažiau grimo ir jis pats tapo kokybiškesnis.

Kostiumų dailininkai ir aprenėjai galėjo pasinaudoti reklamos teikiama nauda – kostiumai įvairioms laidoms pradėti ne siūti, o skiriami laidų vedėjams už reklamos pateikimą. Atsiradus padėvėtų drabužių parduotuvėms galima buvo taupyti laidos biudžetą, įgyjant kostiumus gerokai pigiau ir greičiau.

Lietuvos televizijoms vis labiau perimant vakarietišku komercinių televizijų modelį, atsirado pirmieji realybės šou, kuriems buvo kuriamos atraktyvios dekoracijos, plėtėsi spalvinė jų gama, deja, kartais pereinanti į kičą.

Televizija visais laikais buvo tiesioginis gyvenimo atspindys. Po pirmųjų nepriklausomybės metų džiaugsmo ir euforijos, kad išsivaduoja iš sovietų priespaudos, patys sava valia pasidavėme Vakarams. Šiandieninė nelaisvė Vakarams akivaizdi analizuojant televizijos programas, tiek visą Lietuvos vizualiojo meno kontekstą. Tradiciniai menai tapo “nebemadingi”, retas jaunosios kartos dailininkas tapo tradicinį paveikslą aliejumi ant drobės, skulptorius kuria skulptūrą. Populiareesnės tampa akcijos, instaliacijos, kitas trumpalaikis menas. Taip ir televizijose – šiandien vieno muzikinio projekto žvaigždė ant televizijos palydovų – laikraščių viršelių, rytoj kita. Šio chaoso kontekste šiandien dirba ir televizijos vizualiojo meno kūrėjai.

Siekiant deramai išanalizuoti Lietuvos televizijos vizualiosios estetikos raidos bruožus pasirinktu laikotarpiu, pirmiausia reikia apibrėžti svarbiausius estetikos kūrimo segmentus ir jų tendencijas. Apie tai – kitame skyriuje.

2. TELEVIZIJOS VIZUALIOSIOS ESTETIKOS SEGMENTŲ TENDENCIJOS

Kuriant televizijos laidų, serialų, spektaklių etc. estetiką svarbų vaidmenį užima keletas segmentų. Tai - *kostiumai, grimas, dekoracijos, užsklandos [vinjetės]*.

Kostiūmas [pranc. costume], drabužių eilutė (vyrų — švarkas ir kelnės, kartais dar ir liemenė, moterų — švarkas ir sijonas arba kelnės).

Dekoracija [lot. decoratio — (pa)puošimas]: 1. veiksmo vietos apipavidalinimas scenoje (scenografijos kūrinys); 2. graži išorė trūkumams pridengti.

Vinjetė [pranc. vignette], piešinys arba ornamentas knygos ar rankraščio tituliniam lape, teksto (dalies, skyriaus) pradžioje arba pabaigoje.

Grimas [pranc. grimer — dažyti veidą], artisto ar kt. asmens išvaizdos, veido išraiškos keitimo priemonės (dažai, pieštukai, užklijos); šiomis priemonėmis pakeista išvaizda^{vii}.

Šių segmentų tendencijos analizuojamu laikotarpiu kito, atsižvelgiant į keletą veiksnių:

- politines aktualijas;
- technines bei technologines galimybes;
- finansinę televizijų padėtį;
- mados tendencijas;
- kūrėjų profesionalumą;
- televizijos savininkų, prodiuserių požiūrį į kuriamą produkciją.

Trumpai paanalizuokime šiuos veiksnius. 1957-1990 m.m. politinė santvarka sąlygojo ne tik transliuojamų laidų pobūdį, bet ir jų estetiką. Laidos dekoracijose, užsklandose ir dekoracijose buvo griežtai draudžiama tautinė simbolika. Tautiniai kostiumai buvo leidžiami tik dainų šventėse, istoriniuose spektakliuose. Atkūrus nepriklausomybę tautinės juostelės ir Gedimino stulpų ženklelis tapo bene kiekvieno laidose dalyvaujančio politiko privaloma detale. Šiandien tautiniu kostiumu puošiasi pramoginės laidos „Duokim garo“ vedančioji ir tai niekam nekelia nuostabos - kostiumas atitinka laidos tematiką.

Technologinės ir techninės galimybės itin svarbios kuriant visus aptartus vizualiosios estetikos segmentus. Tarybiniais metais kostiumai buvo siuvami arba derinami iš pakankamai pigių audinių, asmeninio kūrybinės grupės garderobo. Pora dešimtmečių jiems įgyti pasitelkiami ir barteriniai mainai. Laidų užsklandos šiandien, skirtingai nei televizijos priešaušriu kuriamos kompiuterinių programų pagalba. Viena vertus, tai pagreitina kūrybinį procesą, kita vertus, stebimas užklandų, dekoracijų

primityvumas. Grimo tendencijos skyrėsi, atsižvelgiant į nespalvotos ir spalvotos televizijos galimybes, grimo priemonių kokybę ir specifiką.

Estetikos tendencijos sietinos ir su pačia televizijos specifika. „Paleotelevizija buvo rimtesnė, konservatyvesnė“ (Pečiulis 2007 132), tai atsispindi ir estetikoje. Vyravę klasikiniai žanrai televizijoje lėmė ir vizualinius pasirinkimus. Su komercinėmis televizijomis prasidėjo neotelevizijos era, pasiūlusi žanrų mišrumą, dialogą vietoj monologo, siekdama tapti žiūrovo draugu: „Šiandieninės televizijos ekrane nuolat abejojama specialistų kompetencija, svarbi tampa eilinio piliečio nuomonė. Oficialumas ir akademiškumas susiduria su kasdieniu patyrimu. Tuo būdu televizija tampa mediatoriumi tarp eilinių ir elito, tarp vartotojų ir gamintojų, politikų ir piliečių. Griūva sienos tarp privataus ir viešo gyvenimo, visuomeninė erdvė privatizuojama, o asmeninė – nacionalizuojama“ (Pečiulis 2007 133). Televiziniai kostiumai ir dekoracijos taip pat pasitelkiami šiems tikslams. Laidų vedėjai vilki kasdienius, neoficialius rūbus – pasirodo su džinsais studijoje, kuri imituoja namų aplinką.

Didžiosios komercinės televizijos šiandien gali skirti kur kas didesnes sumas televizinės estetikos kūrimui nei pirmaisiais televizijų gyvavimo dešimtmečiais. Kita vertus, ir kūrybos priemonės šiais laikais kainuoja šimteriopai daugiau. Analizuojamas veiksnys susijęs su televizijos savininkų, prodiuserių požiūriu į kuriamą produkciją. Čia neišskiriama ir valstybinė televizija, nes daugelis programų – prodiusuojamų firmų produkcija. Jei pinigus skirstantis asmuo ar institucija norės greito ir pigaus produkto, automatiškai nukentės kokybė.

Dabartinė TV turi ir savo neprofesionalių papildinius. Dėl to galima kalbėti ir apie mėgėjų meną, mėgėjiškas dekoracijas, mėgėjišką grimą ir pan.

Nepaisant laikmečio politinių aktualijų ir finansinių galimybių, mada visais laikais buvo svarbi televizijos dalis. Mados tendencijos įtakojo ekrane matomus kostiumus, grimą, užkandų, dekoracijų spalvyną, grafinius sprendimus. Kita vertus, neretai kostiumo dailininkės aprenpta ir grimuotojos stilistiškai sutvarkyta laidos vedėja ar dalyvė tampa mados ikona žiūrovams. Taip buvo visais dešimtmečiais tiek televizijoje, tiek jos ištakose – kinematografijoje, teatro mene.

Bene svarbiausias iš aptariamųjų – kūrėjų profesionalumo veiksnys. Pirmaisiais televizijos gyvavimo dešimtmečiais kiekvieną analizuojamą segmentų kūrė profesionalai – grafikai, scenografai, dekoratoriai, grimuotojai etc. – kūrybinė grupė, vadovaujama režisieriaus ir koreguojama dailininko. Visa komanda dirbo, siekdama sukurti bendrą reginio stilistiką. Pastaraisiais metais ypač komercinėse televizijose šio profesiolumo, reginio vienovės pastebima mažiau dėl natūralios priežasties – nemažai vizualios estetikos segmentų atliekami ne komandoje, o atskirų žmonių, ne visada turinčių deramą

išsilavinimą. Ypač tai teigtina, analizuojant užkandų ir dekoracijų kūrimą. Nes kostiumo ir grimo dailininkai neišvengiamai susiję glaudžiau.

2.1 Televizijos kostiumai

Kostiùmo [pranc. costume] terminas šiame darbe naudojamas ne siaurąja vyriško kostiumo, kurį sudaro kelnės švarkas ir liemenė prasme. Analizuojamu atveju kostiumas – drabužis ar jų rinkinys, skirtas televizijos vizualiosios estetikos kūrimui. Pagal savo specifiką kostiumai skirstomi į televizijos laidų (informacinių, pramoginių, vaikų etc), spektaklių, serialų ir pan. kostiumus.

Televizijos kostiumo studijoms reikia specifinių žinių: remiantis scenografe Virginija Idzelyte, teigiama jog, viena vertus, detalios istorinės ir etnografinės medžiagos, stiliaus kūrimo išmanymo, neatsiejamo nuo kostiumo istorijos, kitą vertus, gebėjimo ir mokėjimo tomis žiniomis pasinaudoti. Patirtis rodo, kad garsiesiems televizijos kūrėjams (dailininkams, scenografams, aprenėjams) nepavyko stipriai paneigti nusistovėjusių kanonų nuo televizijos pradžios žinių laidose. Tačiau pramoginėse laidose, naujo žanro – šou laidose kuriasi kita estetika, kita ekrano meno samprata, kuri paneigia bet kokius kanonus.

Taigi kyla klausimas, kam scenografui, kostiumo dailininkui profesinės žinios? Patikima viskuo kas vyksta. Kam ieškoti būtent tos detalės. Kaip įvaizdis gali paveikti labiau nei atkurama per TV rodoma realybė? “Bertoldo Brechto, reformatoriaus, dramaturgo, teatro praktiko ir teoretiko, svarbiausia teatro tezė, kurią galima pritaikyti ir televizijai: „Teatras pašauktas ne atkurti gyvenimiškas iliuzijas, o atvirksčiai, jas griauti bei atmesti. <...> Vaizduojamoji vieta suteikia žiūrovui daug daugiau, negu jis išvystų tikrą veiksmo vietą“. Tačiau tai interpretacija, naujos meninės tiesos, daugiau ar mažiau besiremiančios žiniomis kūrimas. Žinojimas dar niekada nenuvylė – kuo labiau užtikrintos profesinės žinios, tuo drąsiau interpretuojama, tuo laisvesnė individuali kūryba. Kostiumologijos vandenynas platus ir gilus – gerai jame plaukyti yra dėmesio vertas užsiėmimas”. (Idzelytė 2009,8)

Nėra nesvarbių kostiumo detalių – drabužių charakterizuoja ne tik jo siluetas, konstrukcija, bet ir kiti aksesuarai – galvos apdangalai, šukuosenos, grimas, batai ir daugybė detalių. Kiekviena smulkmena padeda atskleisti norimą estetinį vaizdą.

„Kostiumas – tai ryškiausia materialinio apvalkalo išraiška, po kuria glūdi žmogaus esmė“ (Guzevičiūtė 2001 9).

Dvidešimtas amžius kostiumo madas vartė žaibiškai - kokia ji tik nebuvo. Greitai išsivystęs susisiekimo priemonės, galimybės žaibiškai perduoti informaciją, neišpasakytai išsivystęs gyvenimo tempas sudarė sąlygas, kad laiko tėkmė greitėja. atrodo, kad viskas vyksta čia, dabar ir šiandien. Tiems patiems dėsniams paklūsta ir mada, vejama komercinių interesų. Susiformuoja milžiniška mados

industrija, kuri pradžioje keičiasi kas dešimimt, po to kas penkerius, trejus ar net kas metus. Atsiranda sąvoka *haute couture* (liet. „aukštoji mada“), reiškianti aukščiausios klasės drabužius. XX amžiuje pasaulinėms mados tendencijoms didžiausią poveikį turi prancūzų mada. Garsiausi to laikmečio prancūzų kūrėjai, kurie turi didelės įtakos mados industrijai ir šiandien:

Coco Chanel – klasikė, tapusi elegancijos simboliu. Jos garsioji „maža juoda suknelė“ peraugo visus mados pokyčius – madinga bet kurioje situacijoje bet kuriuo paros metu. Ši dizainerė pirmoji ėmė naudoti iki tol nežinomą audinį – trikotažą;

Christianas Dioras – ne mažiau garsus dizaineris, 1947 metais pristatęs kolekciją klasika tapusiu pavadinimu „New Look“. Jo sukurti siluetai, primenantys raidžių A, H, Y, I, O geometrines formas;

Elisa Shaparelli – italė, dirbusi Paryžiuje. Ji buvo ta, kuri paprastą kostiumų demonstravimą pavertė pramoginiu renginiu. Sėkmingai ji dirbo tiek kine, tiek teatre. Sukūrė daugybę kostiumų kino žvaigždėms;

prancūzų dizainerių sąrašą galima pratęsti: Christobalis Balenciaga, Pierras Cardinas, Yves‘as Saint Laurent‘as, Paco Rabanne, Emanuelis Ungaro.

1960-aisiais susiformuoja hipių judėjimas. Šie jauni žmonės protestuoja prieš buržuazines vertybes, taip pat prieš madą. Jie rengiasi suplyšusiais, nuskurusiais džinsais, mėgsta ilgus plaukus. Visa tai TV ekrane nebuvo atspindima, mat televizijos gyvavimo pradžioje TV buvo „sušukuota“, tvarkinga, negalėjo ten pasirodyti vyrai su barzdomis, viskas buvo griežtai reglamentuojama. Metams bėgant, atsirandant komercinėms televizijoms – ji drąsėjo ir iš gyvenimiško konteksto „ėmė“ viską nesivaržydama ir net daugiau.

XX amžius pilnas įvairiausių krypčių ir tendencijų, tai amžius, kuriame viskas galima – suknelė iš pinigų kupiūrų, iš koncervų dėžučių, iš suplėšyto audinio. Bet koks apsinuoginimas, bet kokios spalvos, esančios gamtoje ar gaunamos sintetiniu būdu, – viskas galima. Jei tai netampa pagrindine tendencija, tai tampa kontroversija. Be ceremonijų skolinamasi iš ankstesnių epochų. Posakis „nauja – pamiršta sena“ tampa stilingumo detale.

1950-aisiais ima vyrauti dvi naujos tendencijos: pomėgis sportuoti ir dėl to atsiradusi nauja kostiumo samprata ir vyriško bei moteriško kostiumo supanašėjimas. Moterys dėvi kelnius, dalykinius griežto kirpimo kostiumėlius, primenančius vyriškus.

Vyrų kostiumas

Vyrų kostiumas nesuteikia galimybės didelėms diskusijoms. Nuo dvidešimto amžiaus vidurio frakas dėvimas tik išskirtiniais atvejais arba muzikantų pasaulyje. Populiarus juodas švarkas su

tokia pat liemene ir juodos su baltais dryželiais kelnės. Dažniau nei fraką galima sutikti smokingą. Kasdieniniame gyvenime pamažu išnyksta balti marškiniai su kieta apykakle – juos pakeičia lengvai dryžuoti, pilkšvai melsvi ar kitokio atspalvio marškiniai. Kaklaryšis – vienintelė kiek ryškesnė detalė vyrų kostiume. Aiškiai stebima tendencija kurti sportiškesnio tipo drabužius.

Vyrų kostiumo pokyčiai tokie menki, kad iš pirmo žvilgsnio atrodo nepastebimi. Tik amžininkams pavyksta pastebėti vos juntamus pečių pločio, jų nuolaidumo, švarko ir kelnų ilgio, kišenių vietos, apykaklės formos, medžiagos atspalvio pokyčius. Viršutinis apdaras kinta panašiai. Šiek tiek labiau pastebimi kolorito pokyčiai. 1930-aisiais drąsiomis buvo laikomos rudos spalvos, o 1940-ųjų pabaigoje sutinkama daug įvairesnių vyrų drabužių atspalvių – įvairūs žalsvi, melsvai žali, šviesiai mėlyni. Tai ypač pastebima Amerikoje. Vyriškoje madoje taip pat juntama nostalgija prarastai elegancijai. Vyriškų drabužių tendencijose pastebima, kad drabužiai lengvėja, jų formos minkštėja, atsiranda vientisai kirptos rankovės (iki tol buvusios tik moteriškame kostiume). 1950-1960 m. vyriškų drabužių madoje tampa lengvi švarkai bei apykaklės, dėvimi ištraukiant ant viršaus marškinių apykaklę. (Idzelytė 2009,349)

Audiniai ir koloristika

Vilna buvo pagrindinis audinys, naudojamas vyrškiems paltams ir kostiumams siūti. Jos išdirbis ir kokybė skyrėsi – vakariniams drabužiams naudojamas tankesnis, kokybiškesnis audeklas, kasdienai – vis dažniau tvidas. Pastebimas noras vis labiau sumažinti tiek vakarinio, tiek ir dieninio kostiumo svorį. Dominavo tamsus koloritas. (Idzelytė 2009,353) Kiek ryškesnės, dažnai languotos medžiagos naudojamos kostiumams, skirtiems laisvalaikiui.

Moterų kostiumų medžiagos dažnai plonos, permatomos – šifonas, muslinas, tiulis, muaras. Taip pat naudojami tafta, aksomas, pliušas ir atlasas. Vis labiau populiarėja šilkinis trikotažas. Vasariniams drabužiams dažnai naudojamas plonas lininis audinys. Žieminius drabužius siuvo iš vilnos, kašmyro, tvido, velveto, vilnonio trikotažo. Išaugo dirbtinio šilko populiarumas.

Koloritas labai įvairus – dažniausiai juoda, balta ir tamsiai mėlyna visada buvo madingos spalvos. Pastebima tendencija – paprastumo, lakoniškumo link.

„Nuo Antrojo pasaulinio karo europietis vis daugiau reikšmės ėmė teikti vizualioms vertybėms; ir neatsitiktinai Europos ekonomika dabar gamina daugybę standartizuotų vartojimo prekių. Kitą vertus, amerikiečiai pirmą sykį pakyla maištui prieš vienodas masines vertybes. Savo automobiliais, drabužiais, knygomis plonais viršeliais, barzdomis, vaikais ir sušiauštais plaukais amerikiečiai skelbia lytėjimo, dalyvavimo, įsitraukimo ir skulptūrinių vertybių svarbą. Kadaisė

abstrakčios vizualios tvarkos šalis Amerika vėl iš esmės „atgaivina ryšį“ su europietiškomis maisto, gyvenamos ir meno tradicijomis“ (McLuhan 2003 125). Apskritai, europietiškoji mada yra itin įvairi, tačiau bendrais bruožais ją galima apibūdinti kaip skonio, saiko ir elegancijos vienovę.

Šių dienų madoje ryškios ir rusiškos tendencijos – blizgesys, noras parodyti savo esamą arba sukuriama dirbtinai turtinę padėtį. Vizualinės vartotojiškos vertybės pastebimos neretai ir pas mus.

1 paveikslas. J. Botyrius/„Lietuvos žinių“ nuotr. / 1957-aisiais tapusi pirmąją LTV diktore, G. Bigelytė buvo tarsi šios televizijos vizitinė kortelė^{viii}.

Pirmaisiais Lietuvos televizijos gyvavimo metais kostiumus pagal filmuojamo žanro specifiką kurdavo dailininkai ir siuvėjai, neretai dėl menkų finansinių galimybių informacinių laidų diktorems naudodavo asmeninio garderobo drabužius. Įkurtas siuvimo cechas, ilgus metus metus siūdaves ir taisęs kostiumus, garderobo saugykla. Nepriklausomybės metais atsirado toks reiškinys kaip barteriniai mainai, kai mainais už reklamą laidos vedėjams ir dalyviams skolinami drabužiai iš įvairių parduotuvių.

Tinkamai aprengti eterio žmonės – kostiumo dailininkų, aprengejų pareiga. Jie turi atsižvelgti į laidos žanro specifiką, technikos poveikį, rengiamo žmogaus fizinius duomenis. Tam, kad kostiumas gerai žiūrėtųsi ekrane svarbu ne tik stilistiniai, bet ir spalviniai bei faktūriniai akcentai.

Kūrybinio projekto “Televizijos estetikos kūrėjai” atlikto tyrimo metu išryškėjo šios pagrindinės spalvos ir faktūros naudojimo televizijoje tendencijos:

- nederą naudoti dryžuoto ar kitaip marginto audinio – filmuojant kyla vizualus liepsnos efektas;
- aksomas, ypač juodos ar tamsiai mėlynos spalvos, filmuojant praranda apimtį;
- velvetas, oda tinka tik pramoginėms, laisvesnio formato laidoms;
- televizijos kostiumams geriausiai tinka spalvos, turinčios pustonius: rusva, pilkšva;
- universaliausia ir visiems tinkama – dramblio kaulo spalva;
- nevertotinos mėlyna ir žalia spalvos – nes laidų fonai dažniausia būna šių spalvų ir laidos vedantysis ar dalyvis vizualiai dingtų iš kadro;
- juodos ir baltos spalvų poveikis priklauso nuo apšvietimo ir žmogaus veido odos.

Nepaisant pirmaisiais analizuojamo laikotario metais apibrėžtų laidos formatų, televizijoje visuomet buvo juntama mados tendencijų įtaka. Lyderio poziciją televizijoje užima vienas seniausių šiuolaikinių stilių - *klasikinis*. Jis turi savo konservatyvią išraišką ir daugybę formų interpretacijų kituose stiliuose. Klasikinis stilius gimė Anglijoje, kur įvyko buržuazinė revoliucija ir pradėjo formotis nauja dalykiškų žmonių klasė – verslininkai, klerkai ir kt. XIX a. vyriškas kostiumas atsisakė nuo sudėingų formų, puošybos, prabangių medžiagų, būdingų praėjusių epochų kostiumai. Jis išstobulino savo stilių, būdingą nepriekaištingą elegantišką formą, kokybiškas medžiagas, santūrią spalvinę gamą. Klasikinio stiliaus moteriškas kostiumas atsirado XIX a. pabaigoje, jo formas tiesiogiai įtakojo to meto vyriškas kostiumas. Jų atsigręžimas į vyrišką kostiumą turėjo simbolizuoti moterų siekį įsitvirtinti (tam tikra prasme) lygybę su vyrais, nes visos moterys tenkinosi tik namų veikla. Klasikinis kostiumas išreiškė socialines ir asmenines savybes, respektabilumą, korektiškumą, dalykiškumą, pasitempimą. Šio stiliaus drabužiai tinkami informacinėms, pokalbių laidoms. Vaikų laidose dažniausiai stebimos laisvalaikio, teatrinio arba karnavalinio kostiumo tendencijos.

Pramoginių laidų kostiumai kuriami arba parenkami, atsižvelgiant į laidos tematiką. Pirmaisiais dešimtmečiais šiose laidose vyravo klasikinio kostiumo tendencijos, kai moterys rinkdavosi švarko ir sijono arba suknelės eilutę. Atkūrus nepriklausomybę įvairioms proginėms transliacijoms buvo parenkami tautiniai rūbai. Šiandienos muzikiniuose projektuose vedantieji pristato vakarinius ar retro stiliaus drabužius, realybės šou dalyviai dažniausia atstovauja “gatvės” madai, džinsiniam stiliui. Svarbu, kad televizijose dirbantys kostiumo dailininkai išlaikytų laidos stilistinę vienovę.

Atsižvelgiant į televizijos laidų specifiką, išskiriamos šios pagrindinės kostiumų tendencijos:

- televizijos mados lyderis – klasikinis kostiumas, naudojamas nuo televizijos įsikūrimo iki šių dienų;
- pramoginėse laidose naudojami vakariniai, retro stiliaus, tautiniai kostiumai;
- vaikų laidose vyrauja laisvalaikio, teatrinis ir karnavalinis kostiumas;
- realybės šou pristato “gatvės” madą.

Televizijos spektakliams, filmams ir serialams kostiumai kuriami kostiumo dailininkų arba parenkami stilistų. Čia nemenką vaidmenį taip pat atlieka barteriniai mainai.

Svarbu televizijose išlaikyti šios srities profesionalus, kurie gebėtų sukurti ar parinkti laidai tinkamus kostiumus, kad jie derėtų prie laidos tematikos, žmogaus fizinių savybių; atsižvelgiant į bendros estetikos kūrimą.

Atliekant kokybinių interviu pagrindu atliktą tyrimą, grindžiamas teiginys, kad pastaraisiais metais kostiumo dailininko darbas kartais patikimas atsitiktiniams, žmonėms be deramo išsilavinimo. Tiek valstybinė, tiek komercinės televizijos turėtų vengti nemokšiskumo šioje srityje.

2.2 Televizijos grimas

Grimas [pranc. grimer — dažyti veidą], artisto ar kt. asmens išvaizdos, veido išraiškos keitimo priemonės (dažai, pieštukai, užklijos); šiomis priemonėmis pakeista išvaizda^{ix}.

Grimo pradžia laikomas išvaizdos keitimas dar pirmą kartą bendruomenėje, kai veidai buvo dažomi augaliniais dažais įvairių apeigų metu, suteikiant simbolines reikšmes. Su senoviniais ritualais susijęs grimas būdingas kai kuriems kinų, japonų teatrams. Realistinis grimas Rusijos teatre tapo populiarus Konstantino Stanislavskio laikais. Jo dėka atsirado nauja specialybė – dailininkai-grimuotojai.

Iš teatro grimas perėjo į kinematografiją. Nespalvotame kine grimas buvo paremtas monochromine skale, šešėlių žaismu. Ši tendencija galiojo ir 1957-1975 m. nespalvotoje Lietuvos televizijoje.

Televizijoje šis segmentas ypatingai svarbus, nes žmogaus veidas pamatomas pirmiausia – ar tai būtų televizijos laida, ar spektaklis.

Pirmaisiais televizijos gyvavimo dešimtmečiais atlikti kokybišką televizinių makiažą buvo sunku dėl elementarios priežasties – nedidelio priemonių pasirinkimo. Norint suteikti veidui estetinį vaizdą, būtina naudoti bazinį grimo pagrindą – pudrą. Dėl prastos grimo kokybės laidos vedančiuosius, dalyvius ar svečius neretai ištikdavo alerginės reakcijos.

Televizijoje atsiradus spalvotam vaizdai, padidėjo grimo atspalvių svarba. Spalvos koreguoja išvaizdą, didina raiškos galimybes. Tačiau tuo pat metu svarbus grimo profesionalumas, nes netinkamai parinkta pudros ar šešėlių spalva, sugadins bendrą estetinį vaizdą.

Kiekviena erdvė reikalauja atitinkamo profesinio pasirengimo ir darbo priemonių. Labai svarbu televizijos grimui nenaudoti buitinės kosmetikos, nes esant dirbtiniam apšvietimui išryškėja atitinkami buitinio grimo pigmentai ir veidas atrodo neestetiškas. Ne mažiau svarbus ir veido morfologijos, kaukuolės struktūros išmanymas. Priešingu atveju grimo pagalba galima vizualiai padidinti ar kitaip deformuoti veidą.

Pirmosios Lietuvos televizijos grimerės čia atėjo iš Lietuvos kino studijos ir teatrų, taigi turėjo profesinių žinių apie spalvų dermę ir kaitą, esant atitinkamam apšvietimui.

Televizijos grimo specifika susijusi su daugeliu faktorių. Vienas jų – laidos tematika. Informacinių laidų vedantiesiems visais laikais buvo daromas klasikinis makiažas, neišsukiančios šukuosenos. Pramoginių laidų vedančiųjų grimas išskirtinis, priklauso nuo pobūdžio. Jei tai televizijos žaidimas, pokalbių šou ar muzikinis projektas – turi būti atliekamas ryškesnis makiažas. Vaidybinėms

humoro laidoms („Dviračio žinios“, „Dzin“ ar pan.) atliekamas specialus grimas, naudojami specialieji efektai, kuriant žaizdas, sendinant ar hiperbolizuojant veido bruožus. Laidų vaikams vedantiesiems ar personažams taip pat kuriamas specialus grimas.

Svarbu derinti grimą prie kostiumų, taigi grumuotojas turi bendradarbiauti su kostiumo dizaineriu ar aprengeju. Informacinėse laidose vyrauja klasikinis aprangos stilius, todėl ir grimas taikomas analogiškas. Grimuojant pramoginių laidų vedančiuosius ir herojus grumuotoja turėtų būti susipažinusi su personažo tipažiu ir kostiumais.

Verta pažymėti, kad grumuoti televizijoje būtina ne tik moteris, bet ir vyrus. Klaidinga nuomonė, kad laidų vedantiesiems pakanka bazinio pagrindo. Atsižvelgiant į individualius veido bruožus, vyriškio gyvenimo būdą ir televizijos technikos poveikį vyrams taip pat būtina paryškinti veido bruožus, užmaskuoti esamus defektus.

Viena geriausių pasaulio grimo meistrų Bobbi Brown televizijos grimeriams pataria, kaip sukurti tinkamą grimą ekrane. Visų pirma, garsūs modeliai fotografuojami pačioje geriausioje aplinkoje ir nuolatos perfilmuojami, kad gautų tikrai gerą vaizdą. Tai lyg pamoka mums visiems ir konkrečiai užduotis – daug fotografuotis nusigrimavus, tik taip įmanoma pamatyti grimo klaidas. Antra, siūloma vengti tamsių ryškių linijų, nereikia per daug balto fono, per daug baltos pudros, virpančių ir per daug ryškių šešėlių, per daug blizgančių lūpų ir per daug kontrastuojančių spalvų. Vienas iš svarbiausių dalykų yra jaustis komfortabiliai, jeigu tau nepatinka, kaip atrodai, – tai matysis ekrane. Yra didelis skirtumas – ar moteriai padaromas makiažas ar ji pati susitelkia ties tuo, ypač akių srityje. Pagrindinis Bobbi Brown patarimas: “Pamiršk apie kamerą, geriau susisiek su žmogumi už jos” (Brown 1998 177).

Norėtume apžvelgti svarbiausius XX amžiaus grimo istorijos faktus, turėjusius neabejotinos įtakos ir televizinio makiažo kūrimui.

1920-1930 metai

Iki dvidešimtųjų metų vadinamosios bespalvės egzistencijos moterys buvo pavargusios, išblyškusios, raudonų lūpų dažų panaudojimas buvo naujiena ir labai madinga. Rausvas odos atspalvis buvo madingas. Moterys turėjo daug priemonių balinti odai, dėdavo daug pudros. Moterys norėjo to, ko neturėjo iš gamtos. Tiesa, Europoje kova prieš senėjimą buvo prasidėjusi Nors visuomenė ir piktinosi, kad moterys dažosi ryškiai, bet jaunos moterys tai darė. Dabar nudažyti ryškūs nagai tapo dešimtmečio spalva ir nieko nestebino. Šiame dešimtmetyje atsirado idėja makiažą priderinti prie kostiumo. Vyrams barzdos tapo nebemadingos.

1940-1950 metai

Nors karo laikotarpis atsiliepė kosmetikos pramonei, bet moterų susidomėjimas kosmetika dar labiau didėjo. Viena iš įdomesnių šio lako tendencijų buvo populiaru dažyti kojas, imituoti kojinių siūles. Grožio industrijai didžiausią įtaką darė Holivudas. Makiažo srityje buvo nesivaržoma, dažomasi labai daug, ypatingai didelis dėmesys buvo akių sričiai: dirbtinės blakstienos, tamsūs šešėliai, kontūrinės plunksnelės. Baigiantis karui, mėlyni ir žali akių spalvos šešėliai rodė, kad norima bendrauti su visu pasauliu. Trumpas plaukų kirpimas simbolizavo moterų išsilaisvinimą.

1960 metai

Maišto dekada. Twigy buvo naujas įvaizdis. Tai buvo Mary Quant, Vidal Sasson, The Beatles ir hiپیų iš San Francisko laikai. Šešiasdešimtųjų mergaitės išpynė kasas, buvo madingi ilgi plaukai. Grimas taip pat atspindėjo naują socialinės grupės įvaizdį: populiarūs tapo mėlyni akių šešėliai, dirbtinės blakstienos ir net antakiai, buvo ypač akcentuotinos akiduobės. Skaistalai buvo pagrindinė laiko naujiena. Šiais metais atsirado profesionalus grimootojas – iki tol tokios profesijos nebuvo. (Atsirado Italijoje.) (Cohen 2001 23).

1970 – 1979 m.

Dešimtmetyje dominuoja du stiliai: disko kartu su Agneta Faltskog ir Studio 54. Ploni antakiai ir daug žalio ir mėlyno makiažo, derinamo su rožiniais lūpų dažais. Dešimtmečio pabaigoje kryptama link juodų dažų akių vokams ir rudų atspalvių indiškų pudros.

1990 – 1999 m.

Anti-mada. Dominuoja kelios mados tendencijos. Grunge – dr. Martin batai, “cargo” ir platūs marškiniai. Nors to nesiekdama, grupė Nirvana pradeda diktuoti madas. Mėgiama ir retro mada. Pirmąkart įkvėpimo ieškoma praeituose dešimtmečiuose. Makiažas atrodo natūralus. Jame dominuoja matiško rudumo atspalviai, dideli, tankūs antakiai bei rudi lūpų pieštukų ir dažų tonai (Iš interviu su grimo meistre, Tarptautinio makiažo centro dėstytoja Lijana Bytaute, visas interviu pateikiamas priede Nr. 1).

Šiais laikais grimas yra tapęs neatsiejama televizinės estetikos dalimi. Čia vyrauja savitos grimavimo tendencijos, nes ekrane išryškėja visi odos trūkumai ir defektai. Viskas yra išdidinama milijoną kartų – taigi esminis grimo tikslas yra paslėpti, užmaskuoti. Kaip teigia grimo specialistai, grimo reikia žymiai daugiau ir matinio, kad „atmuštų“ ryškias televizijos šviesas.

„Makiažo rūšis labai priklauso nuo apšvietimo. Jeigu yra kontrastuojanti šviesa labai svarbu yra kuo daugiau skaistalų dėti. Akys ir lūpos turėtų būti irgi kuo labiau išryškintos. Kai šviesa

yra auksinė ir švelni, popiečio, dienos šviesa turėtų būti minimalus makiažas, švelnių tonų“ (Brown 1998 178).

Apskritai, grimo meistrų teigimu, svarbiausia pagrindas ant veido: „jo reikia daugiau“. Televizija pavers tą pagrindą blyškesniu, taigi geriausia pasirinkti geltono tono pagrindą, nes jis gražiausiai atrodo ekrane, bet vienu pustoniu tamsesnį. Pudras galima maišyti. Patariama naudoti daugiau maskuotojo negu paprastai, du sluoksnius mažų mažiausiai, atspalvio, kuris yra tonu šviesesnis negu jūsų odos atspalvio. Birios pudros reikėtų taip pat daug, idealiausia yra turėti tris atspalvius po ranka. Pudra turi būti nepermatoma, nes peršviečiama pudra nemaskuoja defektų, todėl moterys blogai atrodo ekrane (ten pat).

Mūsų grimo istorijoje išlikę įdomiausių faktų : „Pačioje vaidinimų pradžioje populiariausios būdavo iš liaudies teatro perimtos grimavimosi priemonės – suodžiai, burokai, plaukams būdavo naudojamos kanapės ir linai. Grimą naudodavo kiekvienas kaip išmanė, nors sceninė vaidyba reikalavo žymiai tobulesnio grimo. To meto vaidintojams svarbu buvo nusigrimuoti taip, kad publika jų nepažintų. Tik vėliau atsirado profesionaliame teatre naudojamos grimo priemonės” (Maknys 1972 109).

2 paveikslas. Gražina Bigelytė 1957 metai <http://img.youtube.com/vi/W72J4TO20d8/0.jpg>

Lietuvių grimmo meistrai plačiai naudoja šiuos grimavimo metodus. Tai, ką paprastas žiūrovas mato „žydrajame“ televizoriaus ekrane yra sunkaus darbo ir „tonos“ makiažo rezultatas. „Yra buvę, kad atėjo vienos rubrikos vedėjas ir pasakė, kad vakar susimušė, o po akimi – didelė mėlynė. Reikėjo maskuoti stipriai...“, – vieną nutikimą pasakojo D. Kačiušienė ([http://www.zebra.lt/lt/laisvalaikis /tv_naujienos/Televiziju-grimeres...](http://www.zebra.lt/lt/laisvalaikis/tv_naujienos/Televiziju-grimeres...)). Nors spaudoje pasirodo ir nemažai kritikos televizijos grimui, grimavimo tendencijos televizijoje itin įvairuoja. „Žiūrėti į televizijos laidų vedėjas darosi vis graudžiau. Jų asmeninį žavesį užgožia ekrane demonstruojamas kaukių paradas“, – kalbėdama apie laidų vedėjų grimą piktinosi žinoma vizažistė Jolanta Sargautytė. – „20 metų merginoms veidai taip gausiai pritepami grimu, kad jos atrodo ne mažiau kaip 30-ties. Juokinga, kai solidžiai atrodanti laidų vedėja ekrane staiposi lyg paauglė. Tokio amžiaus merginų gal net iš viso dažyti nereikia. Jei norima šiek tiek pagražinti, makiažas turi būti subtilus ir kuo natūralesnis. Ta pati taisyklė galioja moterims, peržengusioms 40 metų slenkstį, – ryškus makiažas dar labiau sendina“ (<http://www.lrytas.lt/-12073395801205009223-kas-slypi-po-grimo-kauke.htm>).

Analizuojant televizinio grimu istoriją akivaizdu, kad visu 1957-2007 m. laikotarpiu televizijos grimuotojos atsižvelgdavo į mados tendencijas. Tai akivaizdu tyrinėjant archyvinčius šeštojo dešimtmečio televizijos kadrus, kur matome diktores su madingais tuo metu siaurais antakiais, sąlyginai didelėmis šukuosenomis, lengvai banguojančiais plaukais. Šiuo metu šukuosenų ir antakių mada įvairiapusiškesnė, - tą stebime ir televizijose. Kiekviena laidos vedėja pasirinkusi jai deranti įvaizdį, pakoreguotą grimuotojos.

Apibendrinant grimu vietą televizinėje estetikoje pabrėžtina, kad šis segmentas svarbus, kuriant bendrą estetinį vaizdą.

3 paveikslas. Charakterinio grimu pavyzdys

<http://tv.delfi.lt/en/album/258/?view=&page=23>

2.3 Televizijos užsklandos

Kiekvienoje laidoje svarbią vietą užima *užsklanda* (vinjetė). Jos paskirtis – anonsuoti laidą. Grafinis laidos projektas (vinjetės, skirtukai, bėgančios eilutės) priklauso nuo laidos temos. Svarbu, kad pamatęs vinjetę, žiūrovas susidomėtų, atkreiptų dėmesį. Šis televizinės estetikos kūrimo segmentas iškilo televizijose visą egzistavimo laikotarpį.

Pirmaisiais televizijos egzistavimo dešimtmečiais jų kūrimas buvo patikėtas profesionalams – dailininkams Jonui Vilučiu, Albertui Gurskui, Augiui Kepežinskui ir kt.

Svarbiausias užsklandos akcentas pirmisiais televizijos gyvavimo dešimtmečiais buvo šriftas. Kiekvienos televizijos laidos kūrybinė grupė buvo suinteresuota sukurti savo ypatingą stilių. Šriftai buvo rašomi rankomis, pasitelkiant šrifto meno žinias ir kūrybinę išmonę. Tai buvo ilgas ir kruopštus kūrybinis procesas. Menkos techninės galimybės (spalva televizijoje atsirado 1975-aisiais, kompiuterinės grafikos programos 1993-aisiais) sąlygojo sukurti ilgai tarnaujančią ir įsimenančią laidos ar jos rubrikos užsklandą, darančią su laidos visuma.

Kompiuterinės grafikos programos įgalina norimą užsklandą sukurti per gerokai trumpesnę laiką. Tačiau, tyrinėjant įvairių televizijos programų užsklandas darytina išvada, jog užsklandos prarado savitumą.

„Pradžios atsklandose dažniausiai vaizduojamas Žemės rutulys, įvairių pasaulio platumų laiką rodantys laikrodžiai, katastrofų, embleminių įvykių vaizdai. Montažas, rakursai, muzika, teksto dramatismas sukelia dėmesį ir palaiko įtampą. Introdukcijos ir reklaminę funkcijas atliekantys pradžios vaizdai taip pat turi parodyti žinių tarnybos darbo efektyvumą“ (Pečiulis 2007 182).

Visų televizijų žinių laidoms anonsuoti naudojami stereotipiniai vaizdai: įvairių platumų laiką rodantys laikrodžiai, žemės rutulys. Analogiškai anonsuojamos ir kitos, visose televizijose vienodos laidų rubrikos: politika, kriminalai, kultūra, sportas ir orai. Mažai skiriasi ir jų anonsams parenkami klasikiniai šriftai, melodijos ir montažo struktūra.

Svarbi estetinė funkcija skiriama vizualiems skirtukams. „Vizualūs skirtukai padeda susigaudyti *hiperfragmentišrame sraute*, atlieka hierarchinio informacijos išdėstymo, sisteminimo, susiejimo funkcijas“ (Pečiulis 2007 183), taip formuojant žiūrovo suvokimo matmenis.

Apskritai, psichologiniais tyrimais nustatyta, kad vaizdas veikia žmogų labiau negu garsas, todėl pramoginių ir laidų vaikams užsklandoms parenkamos ryškesnės spalvos, žaismingesnis nei žiniose šriftas, ankstesnių laidų ar anonsuojamų renginių vaizdai, naudojant muzikinių pramoginių

laidų grafinius simbolius. “Vaizdas (vienas ar jų seka) perduoda įvairią informaciją. Tai gali būti *tipografiniai* ženklai (gotikinės raidės apibūdina epochą), *kultūrinė* informacija (kryžius – mirties, šventumo ženklas), *chromatinės* reikšmės (raudona – prievartos ir galybės spalva), *topologinis* kodas (Eifelio bokštas – Paryžius, dangoraižis – Šiaurės Amerikos civilizacija)” (Pečiulis 1997 114).

Kultūrinė informacija, ženklai, simboliai yra estetinio vizualumo formantai, kiekvienas vaizdas turi daugybę reikšmių, viskas priklauso nuo to, kokią skaitymo kodą pasirenkame ir kokią informaciją esame sukaupe. Tačiau yra ir kitokių mūsų sąmonę veikiančių faktorių, kuriuos lemia vaizdo komponavimo būdai.

„*Vaizdo kompoziciją* kuria proporcijos (ryšys tarp daiktų, veikėjų ir dekoracijų), linijų kalba. Dominuojančios vaizdo linijos kuria turinio nuotaiką, atmosferą ir veikia žiūrovo vaizduotę. *Horizontalus* komponavimas sukelia stabilumo, ramybės, poilsio ar sunkiasvoriškumo jausmą. *Vertikalios* linijos reiškia jėgą, materialųjį ir dvasinį pakilimą, tačiau gali kelti baimės ir įtampos pojūtį. *Pasviręs komponavimas* simbolizuoja nestabilumą, *išlenktos linijos* – judėjimą, jausmingumą, *įstrižos* – dinamizmą, mobilumą, lankstumą, veiklą. Uždaros linijos (*apskritimas, trikampis*) paprastai reiškia įtampą, prievartą” (Pečiulis 1997 126).

Neretai įvairių laidų užsklandoms pasitelkiamas ir laidos vedančiojo ar kūrybinės grupės gyvas vaizdavimas, ar fotonuotrauka. Visais televizijos egzistavimo dešimtmečiais laidų vedantieji buvo ne tik laidos reklaminis veidas, bet ir populiarūs visuomenėje. Tokiu būdu jų populiarumas naudojamas tiek televizijos apskritai, tiek laidos anonsavimui. Tai teigtina apie visų televizijų žinių laidų anonsavimą: kai laidą pristato jos vedantieji, pramoginių projektų organizatoriai ar vedėjai (tarkim, Vytenis Pauliukaitis, kuris pristato „2 minutės šlovės“ TV3 ar Edita Mildažytė LTV „Bėdų turgų“, „Žaliojo obuolio“, kitus savo projektus).

“Vaizdo reikšmės kuriamos ir *spalva*. Ja gali būti reiškiamas ramybė, švelnumas, aistra, žaismingumas, abejingumas, nerimas. Spalvų reikšmės formuoja kultūrinę patirtis ir psichologiniai motyvai. Tarkime, Europoje *juoda* spalva simbolizuoja gėdą, o Indijoje – *balta*. Ištirta, jog *mėlyni, žali* tonai ramina, o *raudona* ir *orandžinė* spalvos – aktyvios. *Raudona* spalva taip pat sukelia šilumos pojūtį, *mėlyna* ir *žydra* – šalčio ir vėsos. Efektingas raiškos būdas yra air nespalvotas vaizdas (juo kuriamas archyvinių vaizdų, kitokios stiliškos išpūdis)” (Pečiulis 1997 125).

Spalvinė užsklandų gama visose televizijų užsklandose dažniausiai apriboja pagrindinėmis spalvomis – mėlyna, raudona ir žalia. Tai teigtina ir kalbant apie kitą grafinio dizaino

pavyzdį – televizijų logotipus. Šiuo metu daugelyje jų dominuoja mėlyna spalva (LTV, LTV2, BTV, iki 2009 TV3; LNK prie mėlynos prideda žalią ir raudoną).

4 paveikslas. Televizijų laidų užklandos

5 paveikslas. Televizijų logotipų mozaika

Pastaraisiais dešimtmečiais stebimas užsklandų suvienodėjimas. To priežastimi galima įvardyti visų televizijų naudojamas vienodas kompiuterinės grafikos programas ir žmogiškąjį faktorių, t.y. tai, jog televizijose sumenko dailininko autoritetas arba dailininko ten paprasčiausiai nėra – užklandas kuria programuotojai, žmonės, kurie neturi meninio išsilavinimo. Lemiamą žodį, kuriant užklandą neretai taria ne dailininkas, o prodiuseris, kuris skaičiuoja bendrus laidos kaštus ir neakcentuoja laidos vizualinės visumos svarbos.

2.4 Televizijos dekoracijos

Televizijos dekoracijų, kaip ir kitų vizualiosios estetikos segmentų, ištakos – teatras ir kinematografija. Pirmieji dekoracijų kūrėjai televizijoje atsirado iš tos pačios terpės. Analizuojant televizijos ir teatro spektaklių ar kino ir televizijos filmų tendencijas, jos skiriasi nedaug, daugiausia techniniais dalykais. Kuriant televizijos laidų dekoracijas svarbu atsižvelgti į laidos tematiką.

„Televizijoje dažnai įrengiamos *neutralios* dekoracijos (pilki ar kitų spalvų fonai, kartais su šviesos paspalvinimu). *Autentiškas* stilius sukuria realios aplinkos įspūdį (kabinetas, klasė). *Realistinis* - atkuria retro interjerus (pirkia, dvaras). *Simbolinis* realizmas pateikia tik detalę (spingsulė ant medinio stalo apibūdins pirkią, kandeliabrai – kilmingą aplinką). Taip pat gali būti *fantastinė* (nereali aplinka), *abstrakčios* (figūros ir formos), *simbolinės* (ženklai, simboliai) dekoracijos. TV studijos aplinka kuria jos stilių, pabrėžia jos žanrą. *Salono* aplinka tinka intelektualiam pokalbiui, portretiniams interviu, *konferencijos* – asketiškesniems politikų ar mokslininkų pokalbiams, dokumentinėms programoms, *arena* – pokalbių šou, varjetė, žaidimų veiksmo vieta. *Technologinės* erdvės kūrimas atskleidžia TV darbo virtuvę – matomos kameros, mikrofonų gervės, šviesos įranga, aparatinė (populiaru informacinėse laidose)“ (Pečiulis 1997 124).

Pirmaisiais analizuojamo laikotarpio dešimtmečiais dekoracijos kurtos specialiaame Lietuvos televizijos ceche. Kaip ir užklandos ar kostiumai – viskas buvo atliekama rankomis.

Patį dekoracijų kūrimo eiga buvusi tokia: „Su *dailininku* aptariamas laidos apipavidalinimas. Dailininkas dalyvauja renkant filmavimo vietą, rengiant paviljono dekoracijų eskizų, maketus ar brėžinius. Dekoracijas gamina *staliai, dažytojai dekoratoriai* (fonai, grindų užtiesalai, įvairios imitacijos). *Butaforai* daro rekvizitą iš organinio stiklo, folgos, žalvario, gamina iš putų plasto ir papje maše skulptūrų imitacijas, dirbtines gėles bei baldus. *Siuvėjai* siuva kostiumus, studijos medžiaginius fonus, grindų patiesalus, medžiagines dekoracijas. *Kostiumininkai* parenka kostiumus, aksesuarus, galvos apdangalus, avalynę. Dailininkas ir režisierius kontroliuoja, kaip atliekami užsakymai. Dažnai įrašui naudojami jau anksčiau pagamintų dekoracijų elementai ir butaforija“ (Pečiulis 1997 91).

Dabar daugeliu atvejų vaizdas sukuriamas ekranuose kompiuterinių programų pagalba.

Visų šiandienos televizijų pramoginėse laidose vyrauja panašios stilistinės tendencijos: ryški spalvinė gama, akį traukiantys dekoro elementai, naudojama daug specialiųjų efektų.

Pirmaisiais televizijų gyvavimo dešimtmečiais vaikų laidų dekoracijose taip pat vyravo spalvinis (iki spalvotos televizijos atsiradimo – viskas buvo juodai balta) minimalizmas, dekoracijos buvo nekrentančios į akis. Vėliau pradėta įvesti daugiau spalvotos butaforijos. „Kai kuriuos dekoravimo principus TV perėmė iš kinematografo ir teatro, tačiau TV ekrane labiau išryškėja butaforija, teatriniai interjerai atrodo dirbtini, jų atvaizdas pasidaro plokščias. Tačiau palyginti nedideliame TV ekrane natūraliau atrodo detalės (žmogaus veidas čia rodomas stambiu planu, yra beveik tikrų proporcijų)“ (Pečiulis 1997 122). Šiais laikais dekoracijos taip pat kuriamos kompiuterinės grafikos pagalba.

Kaip teigia tyrime „Televizinės estetikos kūrėjai“ dalyvavę menininkai, kaip ir kitose srityse, taip ir dekoracijų kūrimo, nepriklausomybės metais atsirado didesnės techninės ir finansinės galimybės, lengviau ir greičiau pasiekiamas norimas rezultatas. Tačiau pastaraisiais dešimtmečiais mažėja dekoracijų išskirtinumo.

6 paveikslas. Televizijos dekoracijų mozaika

3. TELEVIZINĖS ESTETIKOS YPATUMAI

Išanalizavus pasirinkto laikotarpio vizualiosios televizijos estetikos politinį ir kultūrinį kontekstą, išskyrus pagrindinius televizinės estetikos segmentus, pereisime prie televizijos estetikos ypatumų klasifikavimo, pasirenkant esminius televizijose vyraujančių laidų tematikų aspektus – *informacines, pramogines* (skaidomas į televizijos koncertų, pokalbių, pažintinės, gyvenimo būdo laidas, muzikinius projektus, loterijas, realybės šou ir pan.) ir *vaikams skirtas laidas*.

Analizuojamas tyrimo laikotarpis logiškai skaidytinas į dvi dalis 1957-1993 [eliminuojant 1989-uosius, kai įkurtas pusiau regioninis *Balticum kanalas*, neturėjęs didelės įtakos vizualiosios estetikos raidai] - kai Lietuvoje buvo viena televizija ir 1993-2007 - kai įkurta ir nuolat augo komerciniai televizijos kanalai.

1 lentelė. Nacionaliniai kanalai

Pavadinimas		Įkurta	Pastabos
<u>LTV</u>	Lietuvos televizija	<u>1957</u> m.	Pirmasis kanalas, transliuojamas <u>lietuvių kalba</u> .
<u>LTV2</u>	Lietuvos televizijos antrasis kanalas	<u>2003</u> m.	LTV dukterinis kanalas.
<u>LTV World</u>	Lietuvos televizijos kanalas, skirtas išeivijai	<u>2007</u> m.	LTV dukterinis kanalas.
<u>TV3</u>	TV3 Lietuva	<u>1993</u> m.	
<u>BTV</u>	Baltijos televizija	<u>1993</u> m.	2002 m. - 2004 m. vadintas TV4.
<u>LNK</u>	Laisvas ir nepriklausomas kanalas	<u>1995</u> m.	
<u>TV6</u>	TV6	<u>2002</u> m.	TV3 dukterinis kanalas. Iki 2008 m. vadintas Tango TV
<u>TV1</u>	TV1	<u>2003</u> m.	LNK dukterinis kanalas
<u>Balticum TV</u>	Balticum televizija	<u>1989</u> m.	Pusiau-regioninis.
<u>Balticum Auksinis</u>	Balticum Auksinis	<u>2003</u> m.	Tik filmus transliuojantis kanalas.
<u>Lietuvos ryto TV</u>	Lietuvos ryto TV	<u>2004</u> m.	Iki 2008 m. vadintas 5 kanalu
<u>Liuks!</u>	Liuks!	<u>2007</u> m.	LNK dukterinis kanalas
<u>Info TV</u>	Info TV	<u>2007</u>	LNK dukterinis kanalas

<u>Sport 1</u>	Sport 1	m. <u>2008</u> m.	Pirmoji sporto televizija Lietuvoje.
----------------	---------	-------------------------	--------------------------------------

2 lentelė. Regioniniai kanalai

Pavadinimas	Pilnas pavadinimas	Įkurta	Regionas
<u>TV11</u>	TV11	<u>1996</u> m.	<u>Vilniaus apskritis</u>
<u>KobraTV</u>	Kobra TV	<u>2008</u> m.	<u>Kauno apskritis</u>
<u>Vakarų Lietuvos TV</u>	Vakarų Lietuvos televizija		<u>Klaipėdos apskritis</u>
<u>Roventa</u>	Mažeikių regioninė televizija „Roventa“		<u>Mažeikiai</u>
<u>Telšių krašto TV</u>	Telšių krašto televizija	<u>2005</u> m.	<u>Telšių apskritis</u>
<u>Žemaitijos TV</u>	Žemaitijos televizija	<u>2005</u> m.	<u>Plungės rajonas</u>
<u>Splius</u>	Splius	<u>2003</u> m.	<u>Šiauliai</u>
<u>Šiaulių TV</u>	Šiaulių apskrities televizija	<u>1991</u> m.	<u>Šiaulių apskritis</u>
<u>ATV</u>	Aukštaitijos televizija	<u>1994</u> m.	<u>Panevėžys</u>
<u>Pan TV</u>	Panevėžio nepriklausoma televizija	<u>1993</u> m.	<u>Panevėžys</u>
<u>KTV plius</u>	KTV plius	<u>2000</u> m.	<u>Panevėžio rajonas</u>
<u>Kupiškėnų studija</u>	Kupiškėnų studija	<u>1996</u> m.	<u>Panevėžio rajonas</u>
<u>Alytaus TV</u>	Alytaus regioninė televizija	<u>1996</u> m.	<u>Alytus</u>
<u>DRT</u>	Druskininkų regiono televizija	<u>2004</u> m.	<u>Druskininkai</u>
<u>KKTV</u>	Kėdainių krašto televizija	<u>1994</u> m.	<u>Kėdainiai</u>
<u>TV7</u>	TV7		<u>Jonava</u>
<u>AVVA</u>	AVVA	<u>1992</u> m.	<u>Jonava</u>
<u>Marijampolės TV</u>	Marijampolės televizija		<u>Marijampolės rajonas</u>
<u>Pūkas-TV</u>	Pūkas-TV	<u>2001</u> m.	<u>Kauno apskritis</u>
<u>INIT TV</u>	INIT TV	<u>1993</u> m.	<u>Kaunas</u>
<u>Mikrovisata TV</u>	Daugiakanalė televizija „Mikrovisata TV“	<u>1996</u> m.	<u>Kauno rajonas</u>
<u>Vinita</u>	Kabelinė televizija „Vinita“	<u>1993</u> m.	<u>Vilnius</u>
<u>VDNET</u>	Daugiakanalė televizija „VDNET“		<u>Vilnius</u>
<u>RKTV</u>	Raseinių krašto televizija	<u>2006</u> m.	<u>Raseiniai</u>
<u>Prieiga internete^x.</u>			

Šiuo metu, įskaitant regionines televizijos stotis Lietuvoje yra apie keturiasdešimt televizijos kanalų. Žiūrimiausi - LTV, LNK, TV3, BTV, TV1, TV6, LTV2. Daugelis jų turi savo tikslią auditoriją, kuri prioritetus teikia pagal laidų pobūdį, vedėjų profesionalumą ir, neretai pašąmoningai – pagal estetinius laidos sprendimus.

Kiekviena laida pagal savo pobūdį ir tematiką sąlygoja atitinkamus estetinius sprendimus, kuriuos turi priimti dailininkas. Anksčiau kiekviena pareigybė televizijoje buvo griežtai reglamentuota, todėl, nepaisant technikos ar naujausių technologijų trūkumo, dailininkai, aprenęjos ir grimuotojai stengėsi pasitelkti visą savo kūrybiškumą ir sukurti aplinką, atitinkančią televizijos laidos temą, vedančiojo įvaizdį, atspindintį laikmečio madas ir, tuo pačiu, - estetiškai švarų.

Estetinių sprendimų pasirinkimą lemia daugelis faktorių: techninės, technologinės, finansinės galimybės. Tačiau bene svarbiausias veiksnys – laidos pobūdis. Informacinėse, žinių laidose studijos dekoracijos, vedančiųjų ir laidų svečių apranga, grimas ir makiažas reikalauja klasikinių sprendimų, lygios audinio faktūros. Pramoginėse laidose leistinas tam tikras laisvumas visose srityse – dekoracijose, kostiumuose etc. Laidose vaikams svarbus žaismės elementas, kuriami įvairūs personažai.

3.1 Televizijos žinios

Tiek pradėjus veiklą, tiek šiuo metu veikiančiuose televizijos kanaluose *Žinių* laidų vizualinė raiška ir vedėjo/diktoriaus įvaizdis negali būti iššaukiantis. Tokio pobūdžio laidos esmė – koncentruotai, idealiu atveju – vengiant išankstinių ir asmeninių nuostatų, pateikti dienos ar savaitės įvykių apžvalga.

„Televizijos naujienų pateikimo būdai kinta. Iš pradžių tęsdama dokumentinio kino žurnalo tradiciją, televizija rodė už kadro komentuojamus vaizdus. Šeštajame praėjusio amžiaus dešimtmetyje atsirado žinių vedėjas, o septintajame – jis dar labiau sureikšminamas, tampa žvaigžde, svarbiausia laidos figūra, struktūrizuojančia ir personifikuojančia pateikiamą informaciją” (Pečiulis 2007 182). Nepaisant televizijos žinių pakitimų, naujienų laidų stilistikai būdingas stabilumas.

Pirmieji Vilniaus televizijos studijos rengtas *Žinių* laidas skaitė televizijos diktoriai – Gražina Bigelytė ir Juozas Baranauskas. Vėliau, laimėję atrankas, dirbo Vytautas Kybartas, Dana Rutkutė, Henrikas Paulauskas, Stasė Stankevičienė. Jie nenuginčijamai tapo *Žinių* laidų mados ir estetikos ikonomis.

Tai patvirtina LTV archyvinės medžiagos analizė ir žiniasklaidos apžvalga. „Daugelis kirpdavosi “kaip Bigelytė”, rengėsi ”kaip Bigelytė”. Kulinarijos parduotuvėse pasirodė jos vardo tortas ”Gražina” <...> Rengdavosi tik Vilniaus modelių namų drabužiais, kurie buvo garsūs visoje Sovietų Sąjungoje<...> Pati buvo talentinga, todėl galėjo sau leisti daug ką. Pati sau kūrė įvaizdį - šukuoseną, drabužius. Bardavosi su tais, kurie norėjo kokį nepatinkantį šinjoną ar peruką prisegti, per plačiu švarku aprengti, nenorėjo teptis ant veido sovietinės kosmetikos“^{xi}.

Žinių vedėjas *turėtų būti vienas iš daugumos žmonių, į kuriuos žiūri* <...> *Nereikia didelių puošmenų – tai visiškai nelogiška* <...> *Aišku, jis gali sekti mada, būti kažkiek šiuolaikiškas, teigia* ilgametė televizijos dailininkė Filomena Linčiūtė-Vaitiekūnienė.

Šiuolaikinis pasaulis atspindi televizijų žinių studijose, diktodamas savo madas.

„Televizijos ir kompiuterių ekranų apsuptis, moderni įranga turi pabrėžti technologijų svarbą renkant ir perduodant informaciją. Paplitusi naujienų kambario (*newsroom*) scenografija perša mintį, kad informacijos rinkimas – nė sekundei nenutrūkstantis procesas” (Pečiulis 2007 183).

Atsižvelgiant į informacinį laidos pobūdį, *Žinių* vedėjas vyras sąlyginai „įrėminamas“ klasikinės aprangos – kostiumo ar matomos viršutinės jo dalies.

Žinių diktorės moterys visais laikais turėjo kiek didesnę laisvę – galėjo derinti tarpusavyje klasikinių suknelių, palaidinių, švarkų variantus, keisti šukuoseną. Tačiau audiniais, spalvine gama ar aksesuarais piktnaudžiauti neleista niekada.

„Kartais labiau akcentuojamos dalykinės vedėjo savybės, kartais išvaizda. Gali būti imituojamas tam tikras vedėjo elgesio tipas (subrendęs, aktyvus, besirūpinantis įvaizdžiu vyras, primenantis verslininką ar tarnautoją; santūri, klasikinius drabužius dėvinti, žemu balsu kalbanti moteris)“ (Pečiulis 2007 183).

Pagrindinė *Žinių* laidų estetikos analizės išvada – šio pobūdžio laidose svarbiausia ***pateikiama informacija***. Todėl laidos vedėjas/a turi neišsiskirti nei savo apranga, nei makiažu ar įmantria šukuosena.

Analizuojant nagrinėjamą laikotarpį pristatančią vizualią informaciją, teigtina, jog per penkiasdešimt televizijos egzistavimo metų Lietuvoje žinių laidose išlaikyta klasikinės aprangos tendencija. Ekrane matoma viršutinė klasikinio vyriško kostiumo dalis nekinta dešimtmečiais ir atitinka stiliaus kanonus, tai akivaizdžiai matyti žemiau pateikiamose nuotraukose.

Laidos vizualiąją stilistiką galima įvardyti kaip klasikinę-milimalistinę.

7 paveikslas. Diktorė Gražina Bigelytė

8 paveikslas. Ilgametis TV diktorius Henrikas Paulauskas ir vidurinėsios kartos diktorius Rokas Petkevičius

„Šiandieninės televizijos žinių vedėjas yra tapęs kanalo simboliu ir auditoriją fragmentuojančiu reklaminiu jauku. Vienas iš dažniausiai minimų vieno ar kito kanalo žinių pasirinkimo motyvų yra vedėjo asmenybė. Nepaisant itin svarbaus vedėjo vaidmens, jo funkcijos sukelia tam tikrų komunikacijos dviprasmybių. *Totalų linguistumą* (smalsumas kitų nelaimėms, nuolat pabrėžiamas fakto siaubingumas), *estetišką siaubą* (nepriekaištinga išvaizda, grožis, šypsena pranešant kraupias naujienas)“ (Pečiulis 2007 184). Taip televizijos žinios, atlikdamos svarbiausią – informacijos pateikimo – funkciją, kuria ir atitinkamą estetiškos raiškos erdvę, joje „nepriekaištingos išvaizdos“ vedėjas tampa mūsų tarpininku žinių pasaulyje.

3.2. Pramoginės laidos

Pramoginėms laidoms priskirtini televizijos koncertai, pokalbių, pažintinės pramoginės laidos, muzikiniai projektai, realybės šou ir pan. Šiose laidose akcentuoti visi vizualiosios estetikos kūrimo segmentai vedėjų ir dalyvių kostiumai, makiažas, dekoracijų, vinječių išskirtinumas.

Pirmaisiais analizuojamo laikmečio dešimtmečiais Lietuvos televizijoje pramoginių laidų srityje išsiskyrė tiesiogiai transliuojamos „Dainų šventės“, vėliau „Dainų dainelė“, televizijos spektakliai, „Šeimininkės rytmetys“, „Pageidavimų koncertas“ gausos nepastebėta – išsiskyrė „Pageidavimų koncertas“, „Dainų dainelė“, įvairūs spektakliai, nepriklausomybės metais televizijų tinklelis mirga nuo pramoginių projektų.

Televizijos spektakliai populiariausi buvo televizijos vaikystėje. Vėliau tarp kitų laidų jie nyko. Lietuvos teatro ir TV istorijoje ženklų antspaudą palikusius projektus: „Tamangai“, „Išdaigos Bašmukų gatvėje“, „Zuikio paveikslėliai“, „Aukštyn kojom“ ir „Paskutiniai Brėmeno muzikantai“.

9 paveikslas. Scena iš Keistuolių spektaklio „500 g vandens“, 1990-1991 metų TV sezonas xii

Išskirtinė figūra televizijos istorijoje žurnalistė Edita Mildažytė. 1997-2000 m LNK televizijoje ji sumanė ir vedė populiarią pokalbių laidą „Bobų vasara“, vėliau redagavo ir kūrė „2 blis“, o vasarą – „Noriu papasakot“. Įvairios pramoginės E.Mildažytės kuriamos laidos priskirtinos pramoginėms-pažintinėms, socialinėms laidoms. Daugelis vėliau išaugo į įvairius projektus.

Psichologinių pokalbių laidą „Nakviša“ Lietuvos televizijoje vedė ir žurnalistė Palmira Galkontaitė, jos vedama laida vėliau išaugo į socialinį projektą „Nacionalinė paieškų tarnyba“ vienu ar kitu pavadinimu egzistavusį ir įvairiose komercinėse televizijose.

Gyvenimo būdo žurnalų pradininke laikytina Violeta Baublienė Lietuvos televizijoje jau du dešimtmečius vedanti laidą „Stilius“.

Nors pastaraisiais nepriklausomos televizijos dešimtmečiais televizijose pradėjo dirbti daug jaunų laidų ir projektų vedančiųjų, trys paminėtos žurnalistės paminėtinos dėl savo kuriamų laidų stilistinės vienovės. Minėtose laidose, atsižvelgiant į jų žanrinius skirtumus, visuomet puikiai dera išskirtinės dekoracijos, vinjetės, laidos dalyvių grimas ir kostiumai.

Komercinių televizijų tinklelyje pastaraisiais dešimtmečiais vyksta konkurencija dėl auditorijos, todėl daugelis analogiško formato pramoginių rodomos vienu metu. Pastarąjį dešimtmetį didžiausius televizijos žiūrovų reitingus surenka įvairaus formato muzikiniai projektai.

Nespalvotos televizijos laikotarpiu pramoginių laidų grimo tendencijos neišsiskyrė niekuo ypatingu. Kostiumai būdavo klasikiniai minimalistiniai, vakariniai ar su tautiniais elementais – filmuojant „Dainų šventes“

Atsiradus spalvai, akcentuojama, jog pramoginės laidos vedantysis tiek savo apdaru, tiek makiažu turi išsiskirti iš dalyvių – nes jis dažniausia būna statiškas ir dėl režisūrinių sprendimų neturi keisti drabužių. Stilistinės tendencijos lieka panašios, tačiau atsiranda teminiai, teatriniai, karnavaliniai kostiumai. Atsižvelgiant į laidos tematiką derinamos ryškios, išsiskiriančios spalvos. Televizijos pramoginių laidų žanrinis spektras labai platus ir pastaruoju metu šios laidos užima didžiausią televizijos tinklelių dalį, stebimas laidų estetiškos stilistikos suvienodėjimas.

Išskirtinos kelios bendros pramoginių laidų estetiškos tendencijos:

- kostiumai turi atitikti laidos tematiką. Pagal tai pramoginių laidų kostiumai gali būti klasikiniai, vakariniai, teatriniai, karnavaliniai, „gatvės“ mados arba laisvalaikio (jei filmuojamas realybės šou);
- atsižvelgiant į televizijos kamerų filmavimo ypatumus, reikia vengti per didelių drabužių, nes laidos vedėjai ir dalyviai praras estetinį vaizdą;

pramoginių laidų vedėjai vyrai rengiami blizgiais, ryškesnių spalvų kostiumais, naudojamos kaklaskarės, kiti ryškesni akcentai. Tačiau tai neturi disonuoti su laidos tema;

- pramoginio žanro kostiumų grimas taip pat būna ryškesnis, pagal laidos tematiką daromas charakterinis, sceninis grimas, naudojami specialieji efektai;
- kiekvienos pramoginės laidos užklanda turėtų būti išskirtinė, kad patrauktų auditorijos dėmesį ir nedisonuotų su laidos tematika;
- pramoginės laidos dekoracijos taip pat turėtų būti išskirtinės;
- nepaisant sąlyginio stilistinio laisvumo, pramoginėse laidose turėtų būti išlaikomas skonis: reikia vengti aksesuarų perkrovos, tarpusavyje nederančių spalvų, pernelyg gausių detalių drabužių.

Žemiau pateikiamose paveiksluose matomi skirtumai tarp nespalvotosios televizijos studijos vaizdo ir vedėjų aprangos:

10 paveikslas. „Dainų dainelės“ studija 1980 ir laidos „Šok su manimi“ fragmentas 2009

Išskirtinos LTV laidos „Stilius“ vedančioji Violeta Baublienė ir „Bėdų turgaus“, įvairių televizijos projektų vedėja Edita Mildažytė, kurių televizinis įvaizdis yra harmoningas su laidoje pateikiamomis temomis, vyrauja klasikinės romantiniai stiliai:

11 paveikslas. Violeta Baublienė

12 paveikslas. Edita Mildažytė

Filmuojant pramoginę laidą grimas derinamas prie kostiumo, paprastai esti ryškesnis, atsižvelgiant į laidos temą – kuriami personažai. Atsakingas vaidmuo tenka ir studijos dailininkui.

Analizės išvada – pramoginėse laidose kostiumai turi būti derinami prie temos, laidos vedėjas kostiumų pagalba išskiriamas iš dalyvių. Kuriamos atitinkamos, išskirtinės dekoracijos ir grimas.

3.3 Laidos vaikams

Ypatingas dėmesys vaikų laidoms buvo skirtas Lietuvos televizijos gyvavimo pradžioje. Be išskirtinių direktyvų ir lozungų buvo rūpinamasi estetiniu mažųjų žiūrovų lavinimu. Ryškiausia laida televizijos istorijoje „Labanakt, vaikučiai“ su daugeliui kartų šeimos nare tapusia Bernadeta Lukošiuėte.

1969-aisiais pradėjus transliuoti šią laidą dailininkai išmoningai sukūrė nekrintančių į akis spalvų studiją, kurioje jaukiai, tarsi namuose sėdėdavo teta Beta ir sekėdavo pasakas, kviesdavo žiūrėti animacinių filmų.

13 paveikslas. Bernadeta Lukošiuėtė – amžinoji teta Beta

Jos rūbai ir makiažas niekuomet nebuvo išskirtiniai, kuriamas įvaizdis – tarsi mamos, kuri trumpą atokvėpio valandėlę prisėdo pabendrauti su vaikais.

Ženklią vietą Lietuvos televizijoje užėmė televizijos spektakliai vaikams. Tai nenuostabu, nes Vilniaus „Lėlės“ teatras ir Kauno valstybinis lėlių teatrai įkurti vos metams praėjus nuo televizijos atsiradimo – 1958-aisiais.

„To meto televizijos technika su maža studija ir nejudriom kamerom tiko lėlių teatruose sukurtiems spektakliams transliuoti, todėl nuo pat įsikūrimo LTV programoje buvo parodyti kone visi Vilniaus lėlių teatro (nuo 1971 m. - Vilniaus teatras „Lėlė“) ir Kapsuko valstybinio lėlių teatro (nuo 1960 m. - Kauno valstybinis lėlių teatras) pastatymai. Originalius lėlių spektaklius LTV pastoviai ėmė kurti 1969 m. - anuomet buvo parodytos net trys lėlių spektaklių premjeros, o TV leidinio „Kalba Vilnius“ apžvalgininkas paskelbė Lietuvos TV lėlių teatro gimimą. Originalių bandymų būta ir anksčiau: 1961 m. demonstruotas su Stasio Ušinsko marionetėmis kino juostoje sukurtas satyrinis filmas suaugusiems „Iš namų ir atgal“, o 1963 m. žiūrovai ekrane išvydo vaikams skirtą TV premjerą „Trys paršiukai“^{xxxiii}.

Iš vaikų televizijos teatro dailininko Vitalijaus Mazūro laikų ir į nūdienos laidas atėjo teatrališkumo elementai, hiperbolizuoti kostiumai, išsiskiriantis makiažas.

Nepriklausomybės laikais komercinės televizijos vengia laidų vaikams, nes jos nenaudingos finansiškai, todėl Litpoliinter laikais gyvavusį Vaiduoklio personažą jose pakeitė animaciniai filmai.

Visuomeninis kanalas iki šiol neatsisako laidų vaikams, kurios su metais įgauna profesionalumą, o populiarimu prilygsta tetai Betai.

Nuo 1990-ųjų pradžios Lietuvos televizijoje gyvuoja „Tele-bim-bam“ laida, vedama Neringos Čereškienės. Tai edukacinio pobūdžio laida, kurioje pristatomi vaikų muzikiniai klipai, vyksta viktorinos. Šios laidos vedančiosios ir dalyvių įvaizdis ir dekoracijos atitinka

Korespondento Gustavo personažas Lietuvos televizijoje pasirodė 1995 m. laidoje „Rytas suraitytas“. Vėliau laida tapo „Gustavo enciklopedija“ ir nuo 1999 metų rudens rodoma iki šiol.

LTV laidoje „Gustavo enciklopedija“ gražiai dera vaikams prieinama forma pateikiama informacija, animacija, laidos vedėjo įvaizdis.

14 paveikslas. Laidos „Gustavo enciklopedija“ vedėjas Audrius Rakauskas

15 paveikslas. Laidos vaikams “Mėta Meškinija” fragmentas

Galima išskirti pagrindines vaikų laidų estetinės stiliškos tendencijas:

- nespalvotosios televizijos laikotarpiu egzistavusios televizijos laidos išsiskyrė klasikinio stiliaus (“Labanakt, vaikučiai”), teatriniais (atitinkančiais spektaklio temą ir laikmetį) bei drabužiais su tautiniais elementais (“Dainų šventėse” ir “Dainų dainelėje” buvo leidžiami stilizuoti tautiniai kostiumai, tačiau griežtai draudžiama nacionaline simbolika – tautinės vėliavos spalvos ir pan.)
- naudojamas monochrominės paletės grimas;
- spalvotosios ir vėliau – komercinės televizijos laikotarpiu laidų vaikams vizualinė raiška daugeliu atvejų atitinka žanro reikalavimus: dominuoja charakterinis grimas, ryškių spalvų kostiumais ir teminėmis dekoracijomis;
- nagrinėjama dešimtmečiais išliko tik trys autorinės televizijos laidos vaikams dėl komercinio nerentabilumo;
- autorinių laidų vaikams vietą užėmė animaciniai serialai, įvairūs nuotykiniai kino filmai ir pan.

IŠVADOS

Darbe buvo siekiama apibrėžti vizualinės estetikos Lietuvos televizijose bruožus nuo 1957 iki 2007 metų. Pasirinktas reikšmingas Lietuvos laikotarpis – sovietiniai laikai ir nepriklausomybės metai formavo savitas vizualinio estetizmo koncepcijas.

Pirmoje darbo dalyje buvo apžvelgtos svarbiausios vizualinės estetikos suvoktys, apibrėžta estetikos raida iki televizijos, sovietiniais ir nepriklausomybės dešimtmečiais.

Šiais laikais suprantama kaip vertybių teorijos subdisciplina, estetika glaudžiai siejama su meno filosofija. Vizualumas yra tapęs išskirtine estetinio vertinimo žyme.

Sovietinė ideologija nemažai įtakojo vizualinės estetikos vystymąsi, buvo nemažai suvaržymų, apribojimų (negalima buvo naudoti trispalvės spalvų dekoracijose, išskirtinių aksesuarų, margų drabužių ir pan.), techninė bazė, lyginant su šiomis dienomis, buvo skurdi, tačiau tiek televizijos laidų temose, tiek jų vizualioje raiškoje buvo juntama tam tikra estetinė dermė.

Nepriklausomybės laikai siejami su ženkliais permainingomis visose Lietuvos kultūrinio gyvenimo sferose, neišskiriant ir televizijos. Pasikeitė ir vizualiosios estetikos kūrėjų darbo specifika ir galimybės. Susikūrus komercinėms televizijoms reikėjo kurti savo kūrybines grupes. Taip televizijos vizualiojo meno kūrėjai įgavo naujų kūrybinių galimybių savirealizacijai ir kūrybai.

Antroje dalyje aptartos televizijos vizualinės estetikos segmentų – kostiumų, grimo, dekoracijų ir užsklandų tendencijos, atsižvelgiant į šiuos veiksnius: politines aktualijas, technines bei technologines galimybes, finansinę televizijų padėtį, mados tendencijas, kūrėjų profesionalumą, televizijos savininkų, prodiuserių požiūrį į kuriamą produkciją. Teoriniu, istoriniu ir praktiniu požiūriu buvo išnagrinėta dailininko (kostiumo dizainerio, scenografo, grimerio) vieta Lietuvos televizijoje, įtakos televizijos laidų estetikai. Nepaisant pirmaisiais analizuojamo laikotario metais apibrėžtų laidos formatų, televizijoje visuomet buvo juntama mados tendencijų įtaka. Lyderio poziciją televizijoje užima vienas seniausių šiuolaikinių stilių - *klasikinis*. Jis turi savo konservatyvią išraišką ir daugybę formų interpretacijų kituose stiliuose. Šiais laikais grimas yra tapęs neatsiejama televizinės estetikos dalimi. Čia vyrauja savitos grimavimo tendencijos. Patyrinėjus įvairių televizijos programų užsklandas, galima teigti, jog užsklandos yra praradusios savitumą. Dekoracijų kūrime, nepriklausomybės metais atsirado didesnės techninės ir finansinės galimybės, lengviau ir greičiau pasiekiamas norimas rezultatas. Tačiau pastaraisiais dešimtmečiais mažėja dekoracijų išskirtinumo.

Trečia dalis analizuojami televizinės estetikos ypatumai, tiriant pagrindinių tinklelio segmentų – autorinių žinių, pramoginių ir laidų vaikams istorinę raidą ir estetikos kitimą. Estetinių sprendimų pasirinkimą lemia daugelis faktorių: techninės, technologinės, finansinės galimybės. Tačiau bene svarbiausias veiksnys – laidos pobūdis.

Specialiai pasirinktas apibrėžtas televizijos raidos laikotarpis – 1957-2007 – penkiasdešimtmetis, kuris buvo svarbiausias televizijos istorinėje ir estetineje raidoje. Per penkiasdešimt metų Lietuvos televizijos raidoje akivaizdus meninis, technologinis ir profesinis vizualiosios estetikos kūrėjų augimas.

Šiuo metu šalies televizijose gausu inovatyvių technologijų, modernios technikos, tobulėja vizualiosios estetikos kūrimo priemonės. Tačiau laidų žanrai pamažu niveliuojasi, stilistika vienodėja. Stabili lieka tik *Žinių* laidų estetika.

Darbu buvo siekiama atkreipti dėmesį į vizualinės estetikos Lietuvos televizijoje raidą ir dabarties tendencijas.

Atliekant visapusišką temos analizę, kūrybinis projektas “Televizijos estetikos kūrėjai”, kurio metu buvo paimti devyni interviu iš iškiliausių vizualinės kultūros televizijoje kūrėjų ir profesionalų, padėjo atskleisti daugybę svarbių vizualinės estetikos tendencijų. Kokybinių interviu forma atliktas tyrimas pagrindė *hipotezę*, jog nepriklausomybės metais televizijos dailininko darbas nuvertintas, atsakomybė už estetinę visumą buvo eliminuota iš kūrėjų veiklos.

Darbo tema aktuali ir nauja šių dienų kontekste, nes pastebimas televizijos laidų žanrų susilieėjimas (išnykimas), norima atkreipti dėmesį į estetinės raiškos priemonių ypatumus, svarbu ir tai, jog prieduose išsaugota menininkų patirtis bus naudinga ir įdomi ateities kartoms.

"The Development Outline of the Lithuanian television's visual aesthetics (1957-2007)"

Genovaitė Žalienė

SUMMARY

The aim of the master's degree thesis "The Development Outline of the Lithuanian television's visual aesthetics (1957-2007)" is to outline the development and highlight the peculiarities of visual aesthetics in the Lithuanian television. The position of the artist (costume designer, scenographer, make-up artist, dresser) as well as his/her contribution to the telecasts in the Lithuanian television have been analyzed in theoretical, historical and practical terms. The topic of the research covers the following: the analysis of the visual aesthetics features in the Lithuanian television in a particular period; the analysis of specific aesthetics in different kinds of the telecasts; highlighting the peculiarities of the visual aesthetics based on the analysis of different segments of the telecasts. The Lithuanian television has always mirrored political, cultural and economical events of a particular period. This also applies to the visual aesthetics, the analysis of which is the main issue of the paper. In a 50-year development of the Lithuanian televisions' visual aesthetics, technical, technological and professional growth of the artists has become obvious. In the conclusion, the hypotheses provided in the paper are highlighted. In the first considered period the emphasis is on the professionalism and aesthetic whole of the telecasts. In the second period competitiveness and commercialism, along with the growth of technological, technical and financial possibilities, start finding their way to the Lithuanian television. However, the demand for an aesthetic whole is on the decrease. Today many professionals-costume and make-up designers, decorators work in the Lithuanian television. Yet, there is not a single person who could consolidate their efforts and coordinate their action directed towards a common goal. In analysing the development of variable key segments of the Television aesthetics the importance of the artist and costume designer is of utmost importance. Fashion trends – trendy make-up, costume – had a relative impact on the Television aesthetics at all times. At present innovative technologies and development of facilities are in the focus of attention. The genre and stylistics of the telecasts are being levelled. As concerns the news' telecasts, they are steadily on the same track. By this paper an attempt has been made to attract more attention to the development of Lithuanian television's visual aesthetics as well as its current trends.

Bibliografinės nuorodos

- BROWN, Bobbi. *Beauty, The Ultimate Beauty Resource*, London, 1998.
- BRUYN, Severyn T. *Art and Aesthetics in Action*, *Boston College*, 2002. Prieiga per internetą: <http://www2.bc.edu/~bruyn/Theoretical.html>
- COHEN, Juliet. *Voque Make Up*, Carlton books, 2001.
- DAILĖS ŽODYNAS / Kultūros ir meno institutas. Vilniaus dailės akademija; [redaktorių kolegija: Jolita Mulevičiūtė (atsakomoji redaktorė)... [et al.]. - Vilnius : VDA I-kla, 1999. - 494, [2] p. : iliustr. - (Švietimas Lietuvos ateičiai)
- ECO, UMBERTO, *Menas ir grožis viduramžių estetikoje*. Iš italų kalbos vertė Jonas Vilimas, Vilnius: Baltos lankos, 1997.
- GUZEVIČIŪTĖ, Rūta, *Europos kostiumo tūkstantmetis (X-XX a.)*, Vilnius: Vaga, 2001.
- KAMENSKAITĖ, L. Prieiga per internetą: <http://www.genocid.lt/centras/lt/821/a/>
- MAKNYS, V. *Lietuvių teatro raidos bruožai, I*. Vilnius, 1972.
- IDZELYTĖ, V. *Kostiumo istorija*. Vilniaus, Vilniaus Dailės Akademijos leidykla, 2009. 400p.
- MANGHANI, S., PIPER, A., SIMONS, J. *Images: A Reader*, London: Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications, 2006. Cit. iš: Obcarskaitė, E. Įvadas į vizualumo studijas, *Medijų kultūros balsai: Teorijos ir praktikos*. Sudarytojas V. Michelkevičius, Vilnius: Mene, 2009, p. 57-70.
- MANOVICH, Lev, *Postmedijų estetika*, vertė Tomas Čiučelis, *Medijų kultūros balsai: Teorijos ir praktikos*. Sudarytojas V. Michelkevičius, Vilnius: Mene, 2009, p. 240-252.
- MCLUHAN, M. *Kaip suprasti medijas: Žmogaus tęsiniai*. Vilnius: Baltos lankos, 2003.
- PEČIULIS, Ž. *Televizija: istorija, teorija, technologija, žurnalistika*. Vilnius: LRT Leidybos centras, 1997, p. 15
- PEČIULIS, Ž. *Technologinių naujovių iššūkiai ir tradicinės televizijos kaita*. Informacijos mokslai. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2006, p. 56)
- Prieiga per internetą: <http://www.menufaktura.lt/?m=1052&s=62971> [Žiūrėta 2010 m. balandžio 30 d.]
- 15 min archyvo nuotr. Prieiga per internetą: <http://www.15min.lt/gallery/zmones/zmones24-grazina-bigelyte-19382009.-draugu-prisiminimai-ji-buvo-isskirtine-asmenybe-7233>
- LRT archyvo nuotr. Prieiga per internetą: <http://www.lrytas.lt/-11573679561156075334-mir%C4%97-ilgametis-lietuvos-televizijos-diktorius-h-paulauskas.htm> [Žiūrėta 2010 m. balandžio 6 d.]

Lrytas.lt nuotr. Prieiga per internetą:

http://www.google.com/images?um=1&hl=en&tbs=isch%3A1&sa=1&q=rokas+petkevicius&aq=f&aqi=&aql=&oq=&gs_rfai=

http://www.google.lt/imgres?imgurl=http://www.vtv.lt/images/stories/kinas/500g_vandens_keistuoliu_teatras.jpg&imgrefurl=http://www.vtv.lt/naujienos/kultura/keistuoliu-teatro-gimtadienio-proga-du-nauji-dvd-foto.html&usg=__a1NP5v3-IDfk3ohex1-1A3Lk9d8=&h=306&w=400&sz=22&hl=lt&start=17&um=1&itbs=1&tbnid=rwbnMAdlZMUqIM:&tbnh=95&tbnw=124&prev=/images%3Fq%3D1990%2Btv%2Blaida%26um%3D1%26hl%3Dlt%26sa%3DG%26tbs%3Disch:1

Prieiga per internetą: <http://www.15min.lt/gallery/zmones/zmones24-jurgita-jurkute-visada-salia-7251>

Nuotr. Iš LTV archyvo . Prieiga per internetą:

http://www.moteris.lt/lt/naujienos/laisvalaikis/tv_gidas/gausi_seima_ir_verslas_suderinama/

Prieiga per internetą:

<http://www.fotobankas.lt/fotografija/list/search/Bernadeta+Luko%C5%A1i%C5%ABt%C4%97>

Prieiga per internetą:

http://www.alfa.lt/straipsnis/10305963/?Isrink.megstamiausia.televizijos.laidos.vedeja..APKLAUSA.=2009-12-23_13-52

Prieiga per internetą: <http://tv.lrytas.lt/get.php?i.5557:w.400:h.300>>

Prieiga per internetą: <http://www.google.lt/images?q=TV3%20laidu%20studija&hl=lt&client=firefox-va&rls=org.mozilla:en-US:official&channel=s&prmd=v&um=1&ie=UTF-8&source=og&sa=N&tab=wi>

Prieiga per internetą: <http://www.terminai.lt/zodynas/kostiumas/tendencija/grimas/dekoracija>

Prieiga per internetą:

<http://www.google.com/images?q=edita+mildazyte&um=1&hl=en&tbs=isch:1&sa=N&start=18&ndsp=18>

Prieiga per internetą: <http://tv.lrytas.lt/get.php?i.5557:w.400:h.300>>

Prieiga per internetą: <http://www.google.lt/images?hl=lt&client=firefox-a&rls=org.mozilla:en-US:official&channel=s&q=algimantas%20cekuolis&um=1&ie=UTF-8&source=og&sa=N&tab=wi>

Prieiga per internetą <http://homepage.eircom.net/~saulelis/music/donskis/donskis.jpg>

Prieiga per internetą:

<http://www.google.lt/images?q=televizija&um=1US:official&channel=s&tbs=isch:1&sa=N&start=342&ndsp=18>

Prieiga per internetą: <http://www.google.lt/imgres?imgurl=http://www.beledo.lt/works/wp-content/uploads/2009/09/laikrodziai-011.jpg&imgrefurl>

<http://www.google.com/images?q=televizijos+dekoracijos&btnG=Search&um=1&hl=en&tbs=isch%3A1&sa=2> Tarptautinių žodžių žodynas, (c) Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985.

Prieiga per internetą:

<http://kazkas.kobra.ktu.lt/index.php?sid=2df4f84a060cb25cae8dfa0e2e57fd9e&Nr=6252>

Ties grožio vertybėmis, Sudarė ir išvertė Rapolas Serapinas. Peržiūrėjo ir pagrindinę įvado dalį parašė prof. Vosylius Sezemanas, Sakalo leidykla Kaune, 1944.

[Interaktyvus] Prieiga per internetą: <http://www.lrytas.lt/-12541286401253371563-p4-mir%C4%97-pirmoji-lietuvos-televizijos-diktor%C4%97-g-bigelyt%C4%97-nuotraukos-papildyta-prie%C5%A1-dvejus-metus-darytas-interviu-su-g-bigelyte.htm>

<http://www.lrytas.lt/-12073395801205009223-kas-slypi-po-grimo-kauke.htm>).

Prieiga per internetą: <http://www.nemaksciai.puslapiai.lt/istori1.jpg>

http://www.zebra.lt/lt/laisvalaikis/tv_naujienos/Televiziju-grimeres-garsenybiu-paslapciu-saugotojos-2010-04-05.html

LITERATŪROS SĄRAŠAS

- BARKAUSKAS, A. *Kultūra ir visuomenė*. Vilnius, leidykla „Mokslas“, 1975.
- BELL, D. *Kapitalizmo kultūriniai prieštaravimai*. Vilnius, Alma littera, 2003.
- BOUCHER, F. *A History of Costume in the West*. London, 1987.
- BAUDOT, F. *A Century of Fashion*. Paris, 1999.
- BREWARD, C. *The Culture of Fashion*. Manchester, 1995.
- GEERTZ, C. *Kultūrų interpretavimas*. Vilnius, Baltos lankos, 2005.
- KAVOLIS, V. *Kultūros samprata*. Vilnius, Baltos lankos, 1996.
- LAVER, J. *Costume in the theatre*. New York, 1964.
- LIETUVOS KULTŪRA SOVIETINĖS IDEOLOGIJOS NELAISVĖJE 1940-1990. Dokumentų rinkinys, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, Vilnius, 2005.
- MALTBY R. *Popular Culture in the 20th Century*. London, 1994.
- PEČIULIS, Ž. *Audiovizualinės komunikacijos įgūdžiai: profesionalaus požiūrio formavimas*. Informacijos mokslai. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2004.
- PEČIULIS, Ž. *Iki ir po televizijos*. Vilnius: Versus aureus, 2007.
- PEČIULIS, Ž. *Komunikacijos technologijų apsupty. Rašytinės ir audiovizualinės žiniasklaidos sąsajos*.
- PEČIULIS, Ž. *Technologinių naujovių iššūkiai ir tradicinės televizijos kaita*. Informacijos mokslai. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2006.
- PEČIULIS, Ž. *Televizija: istorija, teorija, technologija, žurnalistika*. Vilnius: LRT Leidybos centras, 1997.
- PEČIULIS, Ž. *Televizijos kaitos proceso sisteminės analizės metmenys*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2007.
- PEČIULIS, Žygyntas. *Videoteatras: lietuviškųjų vaidybinių TV programų raidos bruožai (1957-1982)*. Vilnius, 1994
- ŠIAULYS, Kazimieras. *Griūtis ir tapsmas : pastabos apie Lietuvos televiziją*. Vilnius, 1999.

Nuorodos internete

ⁱ <http://www.zodziai.lt/reiksme&word=Estetika&wid=5685>

ⁱⁱ <http://www.zodziai.lt/reiksme&word%3Dvizualus&wid%3D20803>

ⁱⁱⁱ BITINAITĖ, R. [Interaktyvus] Prieiga per internetą:

http://teatras.mch.mii.lt/Daile/Scenografijos_ist.htm

^{iv} BITINAITĖ, R. [Interaktyvus] Prieiga per internetą:

http://teatras.mch.mii.lt/Daile/Scenografijos_ist.htm

^v BITINAITĖ, R. [Interaktyvus] Prieiga per internetą:

http://teatras.mch.mii.lt/Daile/Scenografijos_ist.htm

^{vi} KAMENSKAITĖ, L. [Interaktyvus] Prieiga per internetą:

<http://www.genocid.lt/centras/lt/821/a/>

^{vii} [Interaktyvus] Prieiga per internetą:

<http://www.terminai.lt/zodynas/kostiumas/tendencija/grimas/dekoracija>

^{viii} [Interaktyvus] Prieiga per internetą:

http://www.google.lt/imgres?imgurl=http://www.15min.lt/images/photos/597397/big/1254202031bigelyte.jpg&imgrefurl=http://www.15min.lt/naujiena/zmones/lietuviai/uzteks-jau-to-gyvenimo-3-58069&usq=__1c07JOyF9s2AReIKuZPzmjKkN-k=&h=435&w=577&sz=71&hl=lt&start=1&itbs=1&tbnid=38hybmbVrktkOM:&tbnh=101&tbnw=134&prev=/images%3Fq%3D1957%2Bdiktore%26hl%3Dlt%26sa%3DG%26gbv%3D2%26tbs%3Disch:1

^{ix} [Interaktyvus] Prieiga per internetą:

http://www.google.lt/imgres?imgurl=http://www.15min.lt/images/photos/597397/big/1254202031bigelyte.jpg&imgrefurl=http://www.15min.lt/naujiena/zmones/lietuviai/uzteks-jau-to-gyvenimo-3-58069&usq=__1c07JOyF9s2AReIKuZPzmjKkN-k=&h=435&w=577&sz=71&hl=lt&start=1&itbs=1&tbnid=38hybmbVrktkOM:&tbnh=101&tbnw=134&prev=/images%3Fq%3D1957%2Bdiktore%26hl%3Dlt%26sa%3DG%26gbv%3D2%26tbs%3Disch:1

^x [Interaktyvus] Prieiga per internetą:

http://lt.wikipedia.org/wiki/Lietuvos_televizijos_kanal%C5%B3_s%C4%85ra%C5%A1as

^{xi} [Interaktyvus] Prieiga per internetą: <http://www.lrytas.lt/-12541286401253371563-p4-mir%C4%97-pirmoji-lietuvos-televizijos-diktor%C4%97-g-bigelyt%C4%97-nuotraukos-papildyta-prie%C5%A1-dvejus-metus-darytas-interviu-su-g-bigelyte.htm>

^{xii} [Interaktyvus] Prieiga per internetą:

„http://www.google.lt/imgres?imgurl=http://www.vtv.lt/images/stories/kinas/500g_vanden_s_keistuoliu_teatras.jpg...“

^{xiii} DRIEŽIS, R. Lėlės televizijoje: bandymas istorizuoti.[Interaktyvus] Prieiga per internetą: (<http://www.menufaktura.lt/?m=1052&s=62971>)

PRIEDAS NR. 1 TELEVIZIJOS ESTETIKOS KŪRĖJAI

“Ekrane viskas turi būti estetiška”, -

sako profesionali grimo dailininkė Marija Oržekauskaitė, kurios profesionalumo dėka jau nuo 1958-ųjų reikiamus tonus ir pustonius įgauna Lietuvos aktorių, žurnalistų, diktorių ir laidų vedančiųjų veidai.

TRUMPA DOSJĖ. Marijos Oržekauskaitės dėka, nepaisant sovietmetyje buvusio kosmetinio skurdo, matėme profesionaliai sutvarkytus aktorius daugelyje Lietuvos kino studijos kurtų filmų, teatru spektaklių, televizijos laidose. Grimo meistrė dirbo, kuriant kino klasika tapusius filmus „Kanonada“ (1961 m. rež. A. Žebriūnas, A. Vabalas), „Svetimi“ (1961 m. rež. M. Giedrys), „Žingsniai naktį“ (1962 m. rež. R. Vabalas), „Vienos dienos kronika“ (1963 m. rež. V. Žalakevičius), „Marš, marš, tra-ta-ta“ (1964 m. rež. R. Vabalas), „Niekas nenorėjo mirti“ (1965 m. rež. V. Žalakevičius), „Šulinys“ (1966 m. rež. I. Rudas, A. Kundelis), „Kai aš mažas buvau“ (1968m. A. Araminas), „Gražuolė“ (1976 m. rež. A. Žebriūnas), „Vyru vasara“ (1970m. rež. M. Giedrys), „Akmuo ant akmens“ (1971 m. rež. R. Vabalas), „Žaizdos žemės mūsų“ (1971m. rež. M. Giedrys), „Herkus Mantas“ (1972 m. rež. M. Giedrys), „Ties riba“ (1973 m. rež. R. Vabalas), „Laimingas laimės neradęs“ (1973 m. rež. A. Araminas), „Velnio nuotaka“ (1974 m. rež. A. Žebriūnas), „Smokas ir mažylis“ (1975m. rež. R. Vabalas, tvf), „Sodybų tuštėjimo metas“ (1976 m. rež. A. Grikevičius), „Veidas taikinyje“ (1978m. rež. A. Grikevičius), „Sužeista tylą“ (1979 m. rež. A. Kundelis), „Anderseno pasakos“ (rež. G. Lukšas), „Turtuolis, skurdžius...“ (1982 m. rež. A. Žebriūnas), „Vasara baigiasi rudenį“ (1982m. rež. G. Lukšas), „Devyni nuopuolio ratai“ (1984 m. rež. B. Talačka, LTV), „Sūnus palaidūnas“ (1984 m. rež. M. Giedrys), „Chameleono žaidimai“ (1986 m. rež. A. Žebriūnas), „Žolės šaknys“ (1988 m. rež. G. Lukšas), „Mėnulio pilnaties metas“ (1988m. rež. A. Žebriūnas), „Žalčio žvilgsnis“ (1990 m. rež. G. Lukšas) ir kt., nuo 1994-ųjų tapo Litpoliinter (dabar LNK) grimerė. Įsiklausyti į šios srities profesionalės mintis derėtų ne tik pradedantiems grimo meistrams, bet ir vadovaujantiems televizijos kanalų darbuotojams.

Nuo ko prasideda darbas, kai žmogus atsisėda į grimerio kėdę?

Čia kiekvienas žmogus yra atskira situacija. Pasisodini vedėja, aktorių ir žiūri, ką iš jo daugiausia gali išgauti. Nebūna dviejų visai vienodų atvejų. Kiekvienas veidas dažomas atsižvelgiant į tai, ką žmogus ekrane veiks. Ar tu jį matai dvidešimt minučių statikoje, ar judantį, - tai labai svarbu. Kai žmogus visą

laiką sėdi, tuomet reikia ypatingai žiūrėti, kad kad kokie negražūs dalykėliai neišlystų. Mano giliu įsitikinimu, ekrane turi būti viskas estetiška.

Kiek grimas turi reišmės televizijos estetiniam vaizdui?

Nuo grimo, šešėlių, tonų kokybės priklauso visas estetiškas vaizdas eteryje.

Ar dekoratyvinė, kaip jūs sakote „buitinė“ kosmetika netinka televizijos laidų vedėjams grimuoti?

Ji labai bloga. Tokiomis pudromis išdažyti veidai eteryje būna pernelyg raudoni, nes tas grimas savyje turi pigmentą, kuris ekrane išryškėja. Eteryje tie „kiauliški“ veidai yra labai blogai, geriau kai veidas į geltonesnis. Veide gelsvai pilkšvumo turi būti - tada maloniai žiūrisi. Kai daug raudonumo, tada vargas po to operatoriams...

Kuo skiriasi televizinis grimas nuo „buitinio“?

Televizinis grimas yra dvejopas – „pieštukinis“ ir „fluidinis“, skystas. Grimas pasirenkamas, priklausomai nuo veido ypatumų. Skysta pudra ne visiems veidams tinka, nes jos konsistencija yra ne tiršta, tekstūra plona ir ant nelygaus veido gali kelias eiles tos pudros kloti, – vistiek lygiai nepadengs. Tada reikia dirbti „pieštuku“, nes jo konsistencija klampoka. Tačiau kartais ir to neužtenka. Tada reikia „kamufliužinį“ grimą daryti. Vasarą visų veidai pagražėja, žiemą – pablogėja, kokios nors dėmės įgauna violetinį atspalvį. Tai „kamufliužinis“ grimas gelbsti. Juo prieš skystos pudros toną užtaisai visus nelygumus.

Ar ekrane būna per daug pudros?

Televizijoje nebūna per daug pudros. Na, kai plazminiai ekranai atsirado, tai jau gal šiek tiek reikia jos mažiau dėti. Visada sakydavau, kad kuo daugiau pudros dedai, tuo geriau, nes tada veidas skaistesnis atrodo. Reikia atsargiai arba labai gerą pudrą naudoti, kurioje labai daug talko. Aš esu už estetinį kadra. Baisu, kai dabar vien nuogus biustus rodo. Nežinau kaip vyrai į tai žiūri, bet mano žvilgsnį labiau prikausto kreivai nudažytos lūpos ir žibanti nosis...

Ar atsižvelgiate į makiažo tendencijas, grimuodama laidų vedėjus? Kokios spalvos šešėliais niekada nedažote vokų?

Be abejo, kalbant apie akių dažymą, labai reikia eiti koja kojon su mada. Niekada nedirbau su vienu šešėliu, kai mokiausi grimo, mane išmokė, kad daugiau kaip trijų spalvų šešėlių maišyti negalima. Buvo laikai, naudojome tarybinį „Mosfilm“ grimą, - ne tiek daug ten buvo šešėlių. Jie dar buvo riebaliniai, sausi tik vėliau atsirado. Ir mes, norėdamos išgauti įvairesnes spalvas, šešėlius maišydavome. Aš ir dabar sausus šešėlius maišau, kad perėjimus gražiai išgaučiau. Jeigu mėlyna - šiek

tiek turinti pilkumo ir jei žmogus tamsaus gymio, su mėlynomis, ryškiai išreikštomis akimis, ta švelniai „uždėta“ mėlyna labai gražiai išryškina akis, dar jeigu šiek tiek sidabro įvedi... Ryški rugiagėlių mėlyna – retai kam tinka. Niekada nedažyčiau vadinamąja buroko spalva, nebent kai reikalingos žaizdos, sumušimai ar panašūs efektai. Net rokadinio tipo šokėjų tokia spalva nedažyčiau, - ji labai negražiai žiūrisi.

Nuo ko, be priemonių ir mokėjimo su jomis dirbti, priklauso geras grimas?

Labai svarbu išmanyti veido morfologiją, kaukolės struktūrą, - be šių žinių negali dirbti

Ar tekdavo tarybiniais metais vežtis kosmetikos priemonių iš svetur?

Tekdavo. Tik po nepriklausomybės atsirado įvairių firmelių produktų ir pas mus. Pamenu, kreipiausi į Berlyne seną prieškarinę firmą „Kryolan“, kad padarytų Leningrade (tada tas miestas taip vadinosi) seminarą. Leningrade buvo antra pagal dydį Sovietų kino studija. Ir susirinko visų penkiolikos respublikų kino studijų atstovai, ir aš dalyvavau tame seminare. Žinoma, kaip dangus ir žemė buvo tas „Kryolan“ grimas palyginus su tuo, su kuo mes dirbome. Po to mes faksu užsisakinėdavome tą grimą... Pamenu, kartą grįžinėjau iš sanatorijos Bulgarijos, beje, tai buvo vienintelė tarybiniais metais mano aplankyta užsienio šalis. Kaip mane „kratė“ Kijevo muitinėje: nesuprato, kas čia per vėpla tokia važiuoja, nes visi veža daiktus: kas „dublionką“, kas kitą rūbą, o aš prisidėjusi visokiausių kremų lūpų dažų, grimų. Kuitė, kuitė po kelis kartus pasienyje ir po to sako savo kolegai: „Pirmą kartą tokią bobą matau“.

Su kokiomis kosmetikos priemonėmis per savo darbo metus daugiausiai dirbote?

Tik įkūrus televiziją, grimerės naudodavo rusišką „VTO“ maskuoklį. Jis buvo ne kokios kokybės, dažnai aktorių veidus paveikdavo alerginės reakcijos. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, galimybės tapo labai didelės. Žinoma, iš pradžių gaudavome buitinį grimą, kuris ekranui nepritaikytas. Buvo atvejų, kai nusvildavome - tai per raudonas, tai per žalias veidas tapdavo. Grimas tai cheminės medžiagos, kurių reakcijas apšvietimas, šviesa labai išryškina. Vėliau į Lietuvą pradėjo ateiti į garsių firmų produktai. Daug dirbau su „Max Factor“, „Make Up For Ever“, vėliau atsirado labai gera kanadiečių firma „MAC“, jos produktai man geriausiai tinka. Lietuvoje šios firmos produktų nėra, bet turiu pažįstamų, kurie užsako internetu.

Kuo skiriasi Žinių ir kitų laidų vedėjų grimas?

Grimas skiriasi, priklausomai nuo laidos pobūdžio. Skirtingai grimuojami informacinių, pramoginių, koncertinių ir laidų, kuriose yra personažai kuriami (tarkim, „Dviračio šou“) žmonės. Skiriasi ir televizijos serialų, kino produkcijos grimas. Visuomet deriname su kostiumo dizaineriu, kaip turi

atrodyti žmogus. Nepridažysi, aprengto griežtu švarku žmogaus kaip vaivorykštės – tai leistina tik šou laidų vedėjams.

Kuriuos vedančiuosius lengva, kuriuos sunku grimuoti?

Daug maskuodavau defektų, dažnai tekdavo stipriai uždažyti. LNK buvo gal penkios moterys su nevienodomis akimis. Ne darbo aplinkoj nekrenta į akis, bet pradėjus grimuoti pamatai tą didžiulį skirtumą. Jeigu nori daugiau užmaskuoti, tai atlieki grimo pagalba. Lengviausia turbūt būdavo grimuoti Gražiną Sviderskytę, ji labai gerus duomenis turėjo. Vilną Čereškienę daug reikėjo grimuoti, taip pat ir Astą Dudurytę. Ypatingai daug grimo reikėdavo Rokui Žilinskui - jis ir užkritisias akis turi, ir „pabaliavojęs“ ateidavo vaikinai, visa tai reikėdavo paslėpti. Klaidinga nuomonė, kad vyrams „tik toniuką reikia uždėti“. Nesąmonė. Jeigu vyras turi idealius veido bruožus: gražias akis, neužkritisias vokus, tiesią nosį – tada taip. Bet jei jis turi albinoso požymių, o tu nori akis matyti ekrane?

Tai su akių tušu per blakstienas perbraukiate ir vyrams?

Na, gal akių tušu ir retai... Bet kine, kada dariau iš Antano Šurnos Herkų Mantą - ir pravedimai buvo, ir šešėliai, ir trys perukai. Jis po to juokėsi: „Tu žinai, iki ko mane privedei? Dabar negaliu į veidrodį pasišiūrėti. Visada noriu toks gražus būti“.

Ar turite estetinių priekaištų Lietuvos televizijoms?

Žiūriu labai daug kanalų: ir CNN, ir BBC, ir lenkų, ir vokiečių, ir rusų. Ten nemačiau nei vieno sušiaušto, išdraikytai plaukais diktoriaus, nei vienos nesutvarkytos moters. Prancūzai sau leidžia vasarą be švarkelių vesti žinių laidą, bet moterys pasipuošia juodomis tvarkingomis suknutėmis trijų ketvirčių rankovėlėmis, perliniais karoliais. Vokiečiai gal daugiau laisvesni informacinėse laidose, bet vis tiek visur tos pačios taisyklės galioja. Nepamenu, ar Edmundas Jakilaitis, ar Gražina Sviderskytė, grįžę iš Amerikos pasakojo, kad ten didžiosiose studijose yra protokolai – viskas surašyta, kaip kas turi atrodyti. Diktoriaus grimas turi būti klasikinis, „geležinkelių“ iki ausų „neištampsi“ – kalbu apie pravedimus, blakstienų kaip šluotos irgi nepriklijuosi. Ekrane turi būti išorinė ir vidinė švara. Negaliu žiūrėti į kai kurių mūsų komercinių televizijų vedančiuosius: apsilikę smokingu ir apie užpakalį kalba. Negaliu žiūrėti kaip keturiasdešimtmetis veda pramoginę laidą, pagurklis lipa ant kaklaraisčio, plaukai pašiaušti su žele... Manau, televizijoje turėtų būti už bendrą estetiką atsakingas žmogus.

Kas dabar yra atsakingas už bendrą televizijos estetiką?

Nėra tokio žmogaus. Dirbdama Kino studijoje, buvau įpratusi prie režisieriaus, prie dailininko statytojo, kuriam priklausė grimas ir kostiumai. Turėjai paklusti režisieriaus pageidavimams. Televizijoje taip pat turėtų kažkas būti atsakingas žmogus ir nepaleisti savieigai – ką norėjau, tą

šiandien užsikabinau. Tegu nepyksta ant manęs televizijų, tarp jų ir LNK režisieriai – jie yra tik mygtukų spaudytojai, jiems iki režisieriaus vardo yra dar labai toli. Vienintelė Virga, pavardės neatsimenu... – vienu metu buvo „Dviračio šou“ režisierė (režisierė Virginija - aut.past.). Ji labai reikli, viską kadre matė: kad plaukų sruoga ne toje vietoje, kad nosis blizga, kad ne tas rūbas parinktas. Bet ji buvo vienintelė per penkiolika mano darbo LNK metų, sutikite - per mažai. Net ir LTV turiu priekaištų. LNK buvo tvarka, neatsimenu, ar Rita Miliūtė, ar Edmundas Jakilaitis įvedė, kad grimeriai sėdėtų televizijoje. *Žinių* anonsas išeina 15 valandą, mes būname nuo 14.30, paruošiamė, nugrimuojame anonsui, prieš pat laidą dar tvarkome grimą. Jeigu vedėjas turi laiko, atbėga į grimerinę, jei – ne, mes bėgame į *Žinių* studiją. Aštuntą valandą antrųjų žinių anonsas.. Mes tą visą laiką, nuo pusės trijų iki pusės vienuolikos, būname televizijoje... Kai Gintaras Deksnys iš LTV perėjo į LNK, labai stebėjosi: kaip mes čia sėdime visą laiką, nes LTV grimerės jiems palikdavo pudros ir jie patys pasipudruodavo. Sakau: „Nepykite, Gintarai, bet kaip muzikas, prastą prasmę, ir atrodėte ekrane“. Po kurio laiko perskaičiau kažkokiam žurnale, kad į LNK atėjęs Deksnys pradėjo lyg modelis atrodyti, nes buvo pritaikyti švarkai, grimas profesionalus. G. Deksnui stipriai modeliuodavome veidą. LTV labai dažnai nosytės kaip veidrodžiai prieš saulę blikuoja, o šitas mane tiesiog purto, labai nemalonu žiūrėti. Būtinai turi būti žmogus, kuris būtų atsakingas už visumos estetiką, kontroliuotą kadra.

“Anksčiau televizijoje buvo daugiau gerumo”, - apgailėstauja scenografė, tapytoja Filomena LINČIŪTĖ-VAITIEKŪNIENĖ

Trumpa dosjė: 1965 m. baigė Lietuvos dailės institutą. 1965–1968 m. dirbo Lietuvos Radijo ir televizijos komitete, 1968–1986 m. Lietuvos kino studijoje, 1986–1999 m. Lietuvos TV. Sukūrė scenovaizdžių ir kostiumų – 40 spektaklių Kauno dramos teatre (Janušas Korčakas. „Karalius Motiejukas Pirmasis“ 1969 m., Piteris Šaferis. „Juodoji komedija“ 1971 m.), Kauno muzikiniame teatre (Benjaminas Gorbulskis. „Trys vakarai“ 1966 m., Imrė Kalmanas. „Silva“ 1978 m.), Lietuvos akademiname dramos teatre (Algimantas Baltakis. „Tiltas“ 1970 m., Janas Ekholmas. „Liudvikas Keturioliktasis“ 1981 m., Gerhartas Hauptmanas. „Žiurkės“ 1988 m.), Lietuvos televizijoje (Žanas Kokto. „Abejingas gražuolis“ 1976 m., Juozas Grušas. „Barbora Radvilaitė“ 1982 m.). 12 kino filmų („Virto ažuolai“, 1976 m., rež. Gytis Lukšas, „Kelionė į rojų“, 1980 m., rež. Arūnas Žebriūnas ir kt.), proginių renginių („Al memoria“, Šv. Jonų bažnyčia, Vilniuje, 1991–1996 m.), koncertų („Banchetto Musicale“ 1991 m., „Baltica“ 1993 m.) dailininkė statytoja. Kuria aliejinių pastelių ciklus: „Indijos atšvaitai“ (1997 m.), „Paukštė“, „Kvedlinburge“ (2002 m.), „Medžiai ir bokštai“ (2006–2007 m.). Kūrinių turi Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejus, Žemaičių dailės muziejus, Mažeikių muziejus.

Ar televizija diktuoja madas, ar tik atspindi gatvės tendencijas?

Turėtų sekti madas, bet ji ir diktuoja. Todėl pastebiu, kad labai daug žmonių, kurie negalvoja, ką jie mato, bet daro, ką pamato.

Ar televizija labai pasikeitė nuo tada, kai pradėjote čia dirbti?

Tai tiesiog esminis lūžis. Įsivaizduokite, nebūdavo kompiuterių, tik skaičiavimo centrai, paskui tai „susivedė“ į vieną dėžutę – kompiuterį, atsirado nepaprastai daug galimybių. Net sunku palyginti. Dabar ji labai mobili, visai kitas tempas. Anksčiau televizijoje sėdėjo žmogus, kuris rašė šriftus, - tik tai ir tedarė: kūrė šriftus, vinjetes, ilgą laiką tą darbą dirbo profesionalūs grafikai. Ranka parašytas šriftas nebūtinai blogesnis, netgi geresnis, bet dabar viskas yra atliekama vieno mygtuko paspaudimu.

Ar keliasdešimt metų pakeitė televiziją į gerą, ar į blogą pusę?

Dabar matau, kad visi daro viską – to būti negali. Tarkim, visi manosi esą dizaineriais, o taip tikrai nėra. Dizaineris yra dizaineris, jis turi specialų pasiruošimą, kitą matymą. O kad daugiau tų profesionalų televizijoje būtų... Galimybės dabar yra visiškai kitos. Anksčiau diktorės, kurios dirbdavo visą dieną, aprenkti dailiu kostiumėliu būdavo amžina bėda – nebuvo dabar esančių barterinių

mainų... Iš esmės pasikeitimas yra, pasikartosiu - iš esmės, bet tai nereiškia, kad dabar šiukšlių yra mažiau. Sakyčiau, dabar šiukšlių yra daugiau.

Kaip manote, kodėl, pasak Jūsų, tų “šiukšlių” padaugėjo?

Todėl, kad nebėra žmonių, kurie prižiūri kadra. Anksčiau buvo dailininkas atsakingas už konkrečią laidą – jis žiūrėdavo, kadruodavo. Dabar tą daro, kas netingi – operatorius, ar kas papuolė. Galimybių yra daugiau, bet kokybės nepadaugėjo. Daug yra palengvinimo, o smegenys liko tos pačios – į eterį praeina labai daug kičo ir ko tik nenori. LTV gal kiek geresnė padėtis, bet komerciniuose kanaluose labai daug purvo. Tačiau supraskite, jūs kalbate su praėjusio amžiaus žmogumi, gal aš kiek kitaip matau, nei dabar suvokiamas grožis. To nuogo kūno per daug, kažkokio nepilnavertiškumo komplekso žmonėse daug.

Nemanote, kad lengvo turinio laidų pobūdis padiktuoja ir lengvesnę aprangą? Ką manote apie pramogines laidas?

Ne, turbūt, kad ne. Čia turbūt, kad mada tokia jau dabar. Stengiuosi tokių laidų nežiūrėti, nes jos užima labai daug laiko ir nemanau, kad ką nors duoda žmogui. Man tai labai gaila, kad plaunamos smegenys jaunimui, manau, yra žymiai turiningesnių pramogų. O tas nuogo kūno kultas man yra visiškai svetimas, aš jo netoleruoju.

Kiek televizija yra pavaldi laikmečio įtakai?

Televizija yra tiesioginis laiko atspindys, pakartosiu - tiesioginis. Kas yra gyvenime – yra ekrane. Valstybinis kanalas turėtų auklėti – to jis nedaro, nėra šviečiamųjų laidų. Labai mažai kultūros laidų, bet ką darysi – yra kaip yra. Maža to ir šiandienos gyvenime. Tai yra tiesioginis laiko atspindys. Tai, kas buvo rašytiniame žodyje, lygiai tas pats buvo ir vaizde. Pavyzdžiui, režisierius Valdas Jakniūnas režisierius darė filmą. Tarybiniais laikais buvo neįmanomas ekrane rodyti kryžiaus. Pamenu, filmavo bažnyčių bokštus radęs vietą, kur visi kryžiai sueina į siūlą. Tokių idiotiškų dalykų būta. Dabar to nėra. Yra laisvas žodis ir yra laisvė didelė. Vyriausias režisierius nežiūri ir netikrina šventėje sėdinčios diktorės. Juk anksčiau diktorės kostiumą turėdavai „priduoti“. Dabar nėra tokių idiotiškų dalykų, pasitikima žmogumi.

Kokių dar reglamentų buvo tarybiniais laikais?

Oi, labai daug, labai. Tarkim, negalima buvo trijų vėliavos spalvų (nepriklausomos Lietuvos vėliavos – aut.past.) niekur dėti. Pati esu nemažai kentėjus dėl to. Kartą teko „eiti ant kilimėlio“ aiškintis, kodėl per „Dainų dainelę“ „praėjo“ trys spalvos, o aš žinau, kad dekoracijoje nebuvo geltonos spalvos, tikrai nebuvo... Pasirodo, dainavo mergytė su karūnėle, ant kurios buvo geltona, žalia, raudona.

Kuo, vertybine prasme, šiandien panašūs teatras ir televizija?

Televizijoje kaip ir teatre, manoma, kad senų aktorių nereikia. Jie labai turtintų visą teatro repertuarą, bet kažkodėl jų nereikia - mūsų teatras nesupranta to. Bet tai sugriš – esu garantuota. Taip pat ir televizijoje – propaguojamas begalinis jaunatviškumas, o tai nėra didelė vertybė.

Kokie esminiai skirtumai, rengiant aktorių kine ir laidos vedėją televizijoje?

Kine kurdavai personažą, atmosferą, o televizijos vedėjas bendrauja su žmogeliu, kuris yra namie, taigi, kuri moteriškė norės žiūrėti į baisiai išsipusčiusią laidos vedėją?

Kaip turi atrodyti žinių vedėjas?

Toks, kuris nenervuotų žmogaus, nebūtų labai daug už tave pranašesnis, tai turėtų būti vienas iš daugumos žmonių, į kuriuos žiūri. Reikia rasti „viduriuką“, svarbiausia, kad vidus būtų gražus. Kodėl, pavyzdžiui, Regina Jokubauskaite žmonės taip džiaugiasi? Todėl, kad žmogus turi savo gražų balsą, šiltą vidų, moka draugauti, išklaudyti, neišsišoka ir apranga. Nereikia didelių puošmenų – tai visiškai nelogiška. Aišku, jis gali sekti mada, būti kažkiek šiuolaikiškas.

Ar tai reiškia, kad žinių vedėja neturi turėti savo išskirtinio stiliaus?

Anaiptol. Vienos diktorės turi savo kažkokį stilių, o kai kurios, tarkim, loterijos „Perlas“ vedančioji - na, taip negalima... Sakiau, jai, kad reikia turėti stilių - negalima vieną sykį su kelnėmis, kitą kartą sijonais plevėsuoti, nereikia madų demonstruoti. Televizija tai ne madų demonstravimas.

Ar yra buvę, kad vedėjas ar diktorius nesutiktų rengtis kažkokio rūbo?

Ne, tol šnekiesi, kol sutinka.

Ar gali būti „per gražus“, „per madingas“ rūbas televizijai?

Darbas teatre, kine, televizijoje yra per ilgai dirbtas..., bet vieną dalyką tai išmokau: kiekvienas daiktas turi būti savo vietoje. Net ir geriausias daiktas, jei yra ne vietoje, – blogai. Niekada negali būti „per gražus“, jeigu yra „per gražus“ – tai jau blogai.

Esate scenografė, ar ne per sunku būdavo aprėpti ir kostiumus, ir dekoracijas?

Aš save laikau scenografe, kostiumai mano hobis. Faktiškai – kostiumai scenografijos dalis. Gal ir nebūčiau tiek viena darius, bet, kad neturi žmogaus tokio, kuris galvotų taip, kaip tu galvoji.

Kas televizijoje geriausiai „žiūrisi“?

Priklauso nuo to, kaip rodo. Nėra vieno daikto pačio sau – yra visuma, kur ta visuma yra. Nuo apšvietimo priklauso be galo daug. Būdavo fotografai, kurie ką tik baigę ateidavo dirbti operatoriais. Atsimenu, kartą toks sako: „visą dekoraciją į dešinę“. Sakau: „Jaunuoli, pasisuks tavo kamera į kairę, kas tada?“

Anksčiau viskas buvo siuvama, medžiagų pasirinkimas - skurdus, gal tie nepritekliai duodavo neregėtų rezultatų?

Visada padaryti ir pasiūti yra sunkiau negu nueiti į parduotuvę ir pasirinkti, apsilikti ir vėl nunešti. Požiūris yra absoliučiai pasikeitęs – nereikia, kad pasiūta buvo blogiau – gal individualiau, beabejo, ir geriau. Dabar tas lūžis, kaita begalinė, jei žmonėms to reikia, - viskas tvarkoje. Pamenu, kuriant „Velnio nuotaiką“, su asistente galėjome „žaisti“ – ant kažkokio austo lino siuvinėjome gėles, kitką... Tie visi rūbai buvo rankomis praktiškai padaryti, ir man šiandien visiškai negėda žiūrėti į juos. Kai Juozas Statkevičius pareiškė, kad jis pirmasis rankomis siuvinėja., tai, Dievuli mano, ar buvo gimęs tas žmogiukas, kai tai buvo pradėta? Tais laikais galima buvo ir „guziku“ nustebinti, nes nieko nebuvo. Bet negalima sakyti, kad tos lietuvaitės blogiau atrodė, nes labai daug mezgė, siuvo. Dabar medžiagų yra be galo daug, bet siūtis yra brangu.

Kas labiausiai ekrane bado akis?

Man baisiausia, kad vaikams yra kemšamas baises tempas, labai daug informacijos, kuri yra pateikiama nelabai skaniai ir nelabai gražiai. Anksčiau televizijoje buvo daugiau gerumo. To gerumo ir meilės grūdo dabar ekrane nėra, ir patriotizmo nėra. Tai nėra gerai. Koks nors norvegiukas nuo pat mažumės žino ir myli savo vėliavą, žemelę savo brangią - pas mus šito nėra ir dėl to širdį labai skauda. Man tai yra baises už tuos „apsirengimus“ nuogus. Juk, žmogus rengiasi todėl, kad jis toks yra. Bet aišku yra ir gerų dalykų, daug sudėtingų laidų. Tiesiog yra visiškai kitaip – taip turi būti, nes juk kitas amžius. Man yra šešiasdešimt aštuoni metai – dinosauras jau, mano kitas žvilgsnis.

“Svarbiau sukurti personažą, o ne vaikyti mados”, - teigia kostiumų dailininkė, dekoratorė 1987-2001 dirbusi Lietuvos televizijoje, Eglė KVINTIENĖ.

TRUMPA DOSJĖ: kostiumai televizijos filmams “Nelieskite mėlyno gaublio” (rež. J.Janušauskaitė 1986 m), „Žarstakai“ (rež. B.Talačka 1987 m.), „Už gyvenimą“ (rež. V.Pauliukaitis), “Velnio išvaymas iš Mykolu kaimo” (rež. A.Puipa), televizijos spektaklių „Stiklinis viešbutis“ kostiumai ir dekoracijos (rež. A.Kazlauskas 1989m.), „Nekviestoji viešnia“, (rež. R.Paškevičius), „Kuršiukas“ (rež. E.Jarašiūnas), „Novelės pagal Čechovą“ dailininkė (rež. D.Keturakytė). Kino filmų kostiumų dailininkė: „Žaibo nutvieksti“ (rež. A.Puipa), „Vilko dantų karoliai“ (rež. A.Puipa), „Elzė iš Gilijos“ (rež. A.Puipa) ir kt.

Televizijoje pradėjote dirbti dailininke statytoja, vėliau parinkinėdavote diktoriams rūbus, kuris darbas įdomesnis?

Įdomiausia yra kurti televiziniams spektakliams kostiumus.

Koks didžiausias skirtumas, kuriant kostiumus kino ir televizijos filmui?

Pinigai. (juokiasi.) Niekada nebuvo, kad sumokėtų normaliai. Dažnai net be pinigų dirbdavau, negaudavau honoraro. Visą laiką dirbant televizijoje, jaustėsi pinigų stygius. Eini į „garderobinę“ ir dedi ką randi – sijoną ant sijono, palaidinę ant palaidinės, ką nutrauki, ką priduri. Tie mano televiziniai kostiumai visą laiką buvo tokie improvizuoti. Tik kine turėjau galimybę siūti kostiumus – biudžetas ten kitoks.

Ar daug butaforijos televizijoje?

Taip, kažkas prisegta, užsiūta – tik tam kartui padaryta. Paskui viską išardydavome. Algimantas Puipa yra toks režisierius, kuris susapnuoja kokį nors personažą, paskui nori, kad per penkias minutes jį pagal tą viziją sukurtum. Įpratau prie to nesistemingumo, greičio. Kine yra daugiau kruopštumo, televiziniame spektaklyje - daugiau butaforijos. Kine daugiau tikroviškumo, dėmesio detalėms.

Kas atsakingas už televizijos filmo vizualinį vaizdą – dekoratorius, kostiumo dailininkas, režisierius?

Dailininkas, kuris rūpinasi viskuo: aplinka, daiktais, nesikišdamas į kostiumus, bet turintis savo argumentus, juos parenkant. Aš turiu derintis su dailininku.

Kaip vertinate šiandieninę vedėjų aprangą?

Nieko aš nevertinu. Labai daug kas pasikeitė. Anksčiau dekoracijų buvo daug – dabar yra ekranai ir ką nori ten „įmeta“ – inkrustacijų be galo daug. Viskas kompiuterizuota. Turbūt ir daug „chaltūros“... Anksčiau dėl finansų trūkumo rengdavome kuo papuldavo. Tarkim, juk nugara vedėjų nesimato – susegi su žiogeliais, segtukais.

Kuo žmogaus televizijoje niekada neaprengtumėte? Kokie yra televizinio kostiumo ypatumai?

Labai blogai žiūrisi visokie rudi atspalviai, prastai. Labai purvina ir sudaro prastą įspūdį, nebent koks šokoladinis. Geriausiai žiūrisi sintetika ir ryškios spalvos: žalia, ypač mėlyna. Labai negerai atrodo „vištos kojelės“, dryžuotas ar kitas margas audinys – atrodo, kad degtų per ekraną.

Kokios spalvos drabužiu aprengtas žinių vedėjas atrodo geriausiai?

Gavau barti, kai buvau aprengusi žinių vedėją su kažkokiu džinsiniu švarku, nusagstytu rožėmis. Bet dabar viskas keičiasi – laisvė didesnė rengiant. Pamenu, kai kolegė Daiva Vitkienė buvo vienai žinių diktorei padariusi tokį įspūdingą kuodą, tai vos ji iš darbo neišlėkė.

Kaip manote, ar komercinėse televizijose mažiau apribojimų, rengiant vedėjus?

Tikrai, taip. Pas mus nuo senovės, toje pirmojoje televizijoje seniai dirbantiems žmonėms yra užsifiksavę, kad būtina laikytis visokių taisyklių, dažniausiai pačių sukurtų.

Ar prie fono, dekoracijų visada reikia derinti kostiumą?

Taip, būtina suderinti spalvas. Dekoracija yra sunkiau padaroma, tad rūbai visada turi prie jų derintis.

Kaip kuriamos dekoracijos televizijoje?

Buvo televizijoje cechas, kur ir gamino visą butaforiją. Droždavo, tarkim, puodus iš putoplasto ir kitų medžiagų, klijuodavo ir t.t. Aš pati rūpinausi daugelio spektaklių dekoracijomis.

Ar laikmečio mada atsispindi televizinio spektaklio kostiumuose?

Kad, pasakysiu – man nelabai įdomu. ... Net nežinau, ką pasakyti. Ar taip sutapdavo, ar daugiau tokių spektaklių vyravo, kad neteko rengti šiuolaikinio spektaklio. Jie būdavo praėjusio laikmečio, istoriniai taip ir rengdavai. Tiesa, buvo vienas toks humoristinis – tada mados paisiau. Visgi kartais reikia paisyti mados. Nors svarbiau yra sukurti personažą, o ne madingą įvaizdį.

“Turinys su vaizdu dažnai nesutampa... Dabar vizualiai gražių laidų neateina į galvą”, - paklaustas apie akiai malonią televizijos laidą, apgailestauja televizijos, teatro kino dailininkas, scenografas AUGIS KEPEŽINSKAS.

TRUMPA DOSJĖ: A. Kepežinskas gimė 1948 m. gegužės 27 d. Kaune. 1966 m. baigė Kauno vidurinę meno mokyklą. 1966–1973 m. studijavo Vilniaus dailės institute (dabar – Vilniaus dailės akademija), kur įgijo scenografo specialybę. Nuo 1973 m. televizijos, kino, teatro dailininkas. Dirbo scenografu Klaipėdos, Kauno teatruose, Vilniaus akademiniam dramos teatre. Debiutavo 1978-aisias Lietuvos valstybiniame akademiniam dramos teatre pastatytoje (toliau tekste - VADT) R. Tumino režisuotoje J. Radičkovo pjesėje „Viduržiemis“. Dirbo su daugeliu televizijos režisierių, kūrė scenografiją didesniems Vilniaus sporto rūmuose vykusiems renginiams. Už spektaklių scenografiją apdovanotas įvairiuose teatrų festivaliuose: Bulgarų dramaturgijos festivalio laureatas už J. Radičkovo „Viduržiemis“ scenografiją (Lietuvos VADT, 1978), Lietuvos teatrų festivalio laureatas už A. Kuternickio „Fėjos Dražė variacijos“ scenografiją (Lietuvos VADT, 1982). Dirba Lietuvos televizijos dailininku, kuria laidų ir filmų scenografiją, nuolat bendradarbiauja su Lietuvos kino studija. Budo dekoracijų dailininkas vaidybiniuose filmuose (G. Lukšo „Žalčio žvilgsnis“, 1990; „Mėnulio Lietuva“, 1997; „Duburys“, 2008 A. Puipos „Vilko dantų karoliai“, 1997; „Elzė iš Gilijos“, 1999 ir kt). Lietuvos dailininkų sąjungos ir Lietuvos kinematografininkų sąjungos narys.

Iš ko mokėtės, 1973 metais atėjęs dirbti į televiziją? Ar pirmasis televizijos dailininkas Jonas Vilutis paliko kokių patarimų, tradicijų, o gal mokėtės iš užsienio televizijų?

Iš užsienio televizijų tai tikrai nesimokėme, na, jeigu Maskvos užsieniu nelaikyti. Po to vėliau, po septyniasdešimtų metų, gal į kokią Lenkiją nuvažiuodavo kas. Bet viskas vyko iš savęs. Iš teatro viskas atėję: kadravimas, montažas, visa kita. Iš savo klaidų mokėmės, gudriau vis dirbdavome.

Apibrėžkite, prašau, kas įeina į dailininko pareigybes?

Viskas, kas susiję su vaizdu, atmetus tekstą. Kas matosi, tas ir priklauso dailininkui. Filmo, laidos pagrindiniam dailininkui priklauso viskas. Dailininkas parenka filmavimo vietą, į kurią vėliau “dedamos” dekoracijos, kostiumai, šviesos. Vizualinį konceptą apsprendžia dailininkas.

Ar teko rašyti šriftus?

Kažkiek esu rašęs, esu daug piešęs vinječių. Anuomet, kai nebuvo kompiuterinio, buvogeriau. Anksčiau visa kokios nors laidos kūrybinė grupė buvo suinteresuota turėti savo ypatingą stilių. Dabar laidos savitumo neturi.

Koks šriftas, vinjetė garantuos žiūrovo susidomėjimą?

Kuri jaudins, užduos klausimus, bendras kompleksas labai svarbu... Dabar gi, labai madoje užkišti televiziją anonsais. Vaizdas labiau veikia žmogų negu garsas, tad spalvom, šriftais norima pritraukti žiūrovą, paveikti. Gali būti ir vien šriftinį vinjetė, labai talentingai sugalvojus galima vien iš raidžių sudėlioti vinjetę. Viskas priklauso nuo noro, šiandien to noro nėra matyt pas kūrėjus...

Kaip, jūsų manymu, kito šrifto tendencijos nuo televizijos pradžios iki šiandienos?

Esu gana kritiškos nuomonės. Tai susiję su technologijomis, kompiuteriais. Jie taip staigiai atsirado. Buvo viltys, kad galimybės bus begalinės. O dabar matau, kad tos galimybės yra taip paprastai ir kartais net primityviai išnaudojamos. Net tokios, kurios yra elementarios. Visi naudojami tomis programomis, bet nieko gero nesukuria. Labai elementariai naudojami tik keletas šriftų, kurie „eina“ per spaudą, per televiziją, nykiai niekuo neišsiskirdami. Gal aš per daug kritiškas, bet stiliaus nebuvimas televizijoje yra labai aiškus.

Ar, jūsų nuomone, bent Lietuvos televizijai pavyko išlaikyti individualų stilių?

Susiniveliavo... Mūsų kanalas taip pat nukrito prie anų kanalų. Čia gana praktiškas pastebėjimas: tada buvo šriftininkai, kurie buvo ir mokslus baigę, išlavinę akį ir ranką, buvo žinių pilna apie šriftą: kas su kuo dera, kas su kuo nedera, jeigu reikia nederančio... Dabar šriftą prie kompiuterio kuria nepasiruošę, nesidomintys apie tai, be išsilavinimo žmonės – taip ir dirba: „O, graži raidė – bus taip“, - juokiasi A. Kepežinskas.

Kas turėtų būti atsakingas už šriftą?

Tai turėtų daryti dailininkas. Dabar viskas „kepama, kepama, kepama“. Kitose televizijose turbūt iš viso nėra jokių dailininkų. Kiek man teko dirbti samdomu dailininku kituose kanaluose – atiduodi ir niekam ten labai nerūpi...

Nuo ko pradedamas ruošti laidos grafinis projektas (skirtukai, vinjetės, juostelės), kokie pirmieji klausimai pasiruošiant kyla, kam užduodami klausimai – režisieriui?

Viskas vyksta nykiai... Labai dažnai tokių dalykų, kaip klausimų nebūna... Ateina prodiuseris ir pasako: „man reikia to, to, to, va, šitą daiktą žinau man paskolins, tą atneš draugas, tą iš namų atsinešiu...“ Ir viskas pabaigiasi. Būna kartais, koks nors režisierius ar prodiuseris reikalauja kažko konkrečiai, bet vinjetes dažnai kuria visai kiti žmonės...

Turite omenyje, kad dailininkui skirto darbo dalys išdalintos įvairiems žmonėms, kurie ir tarpusavyje nebendruoja, laida modeliuojama iš skirtingų gabaliukų, nekyla konfliktų?

Taip sakant, prodiuseris, režisierius, režisieriaus asistentas – visam pasaulyje taip yra. Pas mus viskas minimalizuota dabar, daug asistentų tapo režisieriais, jie be išsilavinimo ir jie „kuria“. Suprantama, kad išdalijus darbą nėra tvarkos ir vienovės.

Kurių laidų grafinį dizainą galėtumėte pateikti kaip pavyzdį?

Kad nekrinta į akis tokių, kur viskas gražiai sustyguota. Buvo tokia, bet taip pat ne iki galo sutvarkyta, laida „Be pykčio“. Bet ji nuolat kito ir suprastėjo, tačiau pradžioje jos dizainas tiko prie to apie ką kalba ir kas kalba.

Ar galėtumėte išskirti gražiausią vinjetę televizijos istorijoje?

Bijau pasakyti... Dabartinių tai nėra... Dabar žiūri tuos kanalus – viskas maišosi, nedažnai iki galo laidą ir pažiūri, kad tas vinjetes pamatyti.

Kaip galėtumėte apibrėžti skoningą vinjetę?

Šiais laikais kas vieniems skoninga – kitiems patinka, sunku pasakyti. Manau, kad vinjetė turi atspindėti laidą. Jeigu vinjetė bus skoninga, solidi, o laida bus vulgaroka (kokių dabar dauguma), tai nėra gerai. Natūraliu būdu tos vinjetės visos tokios pačios man.

Kokie pagrindiniai skirtumai tarp televizijos spektaklių, filmų ir kino filmų dekoracijų kūrimo?

Televizijos filmas nuo kino filmo tai beveik nesiskiria. Serialų dabar daug, kurie irgi nelabai skiriasi savo kūrimo specifika. Televizija daugiau gal neaiškių dalykų rodo, dabar visokių nesąmonių, visokių realybės šou, kur neaišku, ar čia realybė, ar ne. TV laidos nuo kino skiriasi savo kadravimu, apšvietimu. Kitose televizijose operatoriai tai iš viso neaiškūs: šviesa baisiai paprasta, viena kita laida turi savitą apšvietimą, visi kanalai su visomis laidomis vienodi. Nėra savitumo, individualumo, jokio stiliaus. Galima išskirti „Sąmokslo teorija“ su savo dekoracijomis - gal laida ir nieko gero, bet išsiskiria vizualumu. Daugiau ryškiai iškrentančios laidos neprisiminčiau.

Į klausimus atsako LRT „Panoramos“ ir kitų laidų vedėjų aprenėja ASTA EIMAITIENĖ.

Kuomet „negalima“ buvo daugiau, šiandien ar anuomet, prieš dvidešimt šešerius metus, kai pradėjote dirbti televizijoje aprenėja ?

Gal daugiau šiandien – „negalima“, anksčiau buvo „galima“ daugiau.

Kaip, metams bėgant, keitėsi žinių vedėjo įvaizdis?

Anksčiau žinias, kaip ir orus, skaitė diktorės. Po to, prieš dvidešimt metų, žurnalistai pradėjo skaityti žinias, o diktoriai tiktai anonsuoti, ką mes matysim. Senieji diktoriai: Gražina Bigelytė, pirmasis Lietuvos televizijos diktorius Juozas Gediminas Baranauskas, Laima Kybartienė, Vaida Montvilaitė – jie buvo diktoriai, bet jie ir žinias skaitė, tik vėliau žurnalistai pradėjo tai daryti. Žinių vedėjas turi būti „įrėmintas“, negali jo rengti kažkokiais megztais ar trikotažiniais drabužiais - jis turi turėti „rėmelį“: vyrams tai kostiumas, paprastai švarkas, nes apatinės dalies nesimato, o moterims - kostiumėlis arba irgi švarkelis ir kažkas po juo. Diktoriams anksčiau buvo galima laisviau, romantiškiau apsirengti, daug projektuodavome, po to siūdavome. Jiems buvo kažkoks lengvesnis rūbas parenkamas, nors megztas drabužis kažkaip nelabai žiūrėdavosi, stengdavomės to vengti.

Kiek žinių vedėjui tarnauja švarkas?

Įvairiai... Būna, nuperki konkrečiam žmogui, bet jis po kiek laiko išėina, tada tą švarką kažkas „paveldi“. Rūbai labai greitai amortizuoja, apykaklės nuolat susitepa nuo grimo, žmogus prakaituoja, nes stresas tiesioginiame eteryje dirbti. Dažnai trumpiname, siauriname, ilginame, platiname. Koreguojame nuolat, turime savo siuvyklą. „Panoramoje“ dirba daug žmonių, skaitantys žinias, orus, sportą – kiekvienam kažką reikia pritaikyti. Labai gerai, kai yra vadinamasis barteris.

Kada prasidėjo parduotuvių ir televizijos barteriniai mainai?

Apytikriai prieš aštuonerius metus. Pradžioje buvo tik didelė siuvykla televizijoje, dabar jos plotas likęs, bet iš aštuonių siuvėjų beliko viena. Ji tiesiog fiziškai nesugebėtų tiek pasiūti. Kartais ir dėvėtų drabužių parduotuvių perku, štai, nupirkau du švarkus po šešis litus - galvoju, gal kuriai diktorei tiks.

Kokios spalvos, faktūros televizijoje nesžiūri?

Geriausiai atrodo visos spalvos, turinčios pustonius: rusva, pilkšva. Grynos spalvos rožinė, melsva - nelabai gerai atrodo. Dramblio kaulo spalva – universali, visiems tinka. Juoda spalva priklauso nuo apšvietimo, grimo, jeigu žmogus yra neišblyškęs, pailsėjęs, tada atrodo gerai. Yra dvi visiškai nepriimtinos spalvos: ryškiai mėlyna ir žalia. Jos nevertotinos, nes dažnai fonai būna mėlynos ir žalios spalvų. Tarkim, niekada laidos „Gustavo enciklopedija“ vedėjo neaprenėčiau šių spalvų drabužiais,

nes žmogus su fonu „išsikirptų“. Visiškai nepriimtini yra smulkiai marginti audiniai, nes jie „dega“, kaip mes tarpusavy sakome. Manau, teko matyti, kai į laidą ateina koks svečias, pasidabinęs tam tikros tekstūros audiniu, tuomet taip blyksi vaizdas lyg degtų, ir operatoriui tenka vargti, kameras derinant. Labai blogai atrodo ryškiai baltas daiktas, kai žmogus atrodo labai tamsios odos. Visada geriau pustomiukai, negu pernelyg didelis ryškumas. Raudonos spalvos veikimas priklauso nuo apšvietimo ir žmogaus. Kalbant apie faktūras, prastą efektą suteikia aksomas, jei jis tamsiai mėlynas ar juodas, - neturi apimties, matysime tik skylę. Gražiai atrodo velvetas, tačiau tai daugiau laisvalaikio audinys, „rimtoms“ laidoms nederantis.

Kaip idealiai turi atrodyti žinių vedėjas?

Manau, savo apranga žinių vedėjas neturi blaškyti žiūrovo, neturime jos matyti. Aukščiausias pilotažas, kuomet nematai vedėjo, o klausai informacijos. Visuomet kovoju su dideliais kabančiais auskarais, - nes žmogus girdi skaitomos informacijos, o žiūri į tuos dėmesį traukiančius aksesuarus. Pavyzdine žinių vedančiąja vadinčiau Ritą Miliūtę, - turinti savo „rėmus“, visą laiką juoda – tai jos firminis ženklas. Ji labai gerai atrodo ir neblaško dėmesio tuo tamsumu.

Ar jūsų darbe nekyla konfliktinių situacijų?

Buvo, nors šiaip esu labai nekonfliktiška, stengiuosi išlaviruoti. Reikia turėti savyje labai daug diplomatijos, kad ko netinkamo nepasakyti... Esu tikra, jog savo darbą išmanau, iš karto matau, tinka rūbas, ar ne. Visai neseniai teko vienai panelei pasakyti: šito rūniekaip šito rūbo nesidėsite. Pavardės tikrai nesakysiu... Naujametiniame filmavime taip pat buvo mergina, kuri absoliučiai neklausė. Jos nuomone, ją rengianti mama geriau žino, kas tinka, o aš blogo norėjau...

Kas nepatiko jos aprangoje, koks televizinis įvaizdis jums yra nepriimtinas?

Man absoliučiai nepriimtina, kada žmogus perlenkia lazda, tai ekrane dar ryškiau matosi: tie raukinukai, „karkaliukai“, kažkokie auskarai, dar čia kryželis – tortas, tai yra nonsensas, kadre to neturi būti. Man ta mergaitė yra pavyzdys, kaip negalima atrodyti ekrane. Šiaip visi žmonės yra su savo norais, pomėgiais, figūromis. Visiškai manimi pasitiki Edita Mildažytė, žino, kad iš jos nepadarysiu negražios.

Kuriai laidai rengdama žmones turite didžiausią laisvę?

Anksčiau buvo tokie televiziniai spektakliai, kuriuose teko maloniai dirbti. Tarkim, „Gaisrininkų legendos“, ten galėjau laisvai improvizuoti, buvo galima daryti hiperbolizuotus vaizdus, nebuvo jokių kanonų.

Ar turite derinti aprangą prie dekoracijų?

Klaidinga nuostata, jog dekoracijų dailininkui galima viskas, daro jis kaip nori, o žmogus, vedėjas, turi tik prie to derintis. Teigčiau, kad žmogus turi būti pirmoje vietoje.

Kaip vertinate komerciniuose kanaluose aprengtus žinių vedėjus?

Su megztiniu žinių laidos vesti negalima – tikiuosi, kad ten nėra tokių. Komerciniuose kanaluose laksto su visokiais „mini“, mūsų kanale santūriau, laidos kitokio pobūdžio.

Į klausimus atsako kino dailininkė, dizainerė, rengusi ne vieną televizinį šou, koncertą, KRISTINA MALIŠAUSKIENĖ.

Koks esminis skirtumas tarp kino aktorius ir laidų vedėjo rūbo?

Filmuose viskas subtiliau, dažnai drabužis turi būti pasendintas, ne naujas, gyvenimiškas, bet vieningas dalykas – abiejose sferose vengiama juodos spalvos. Juoda spalva ir storina, ir plokština, taip pat problematiška yra ir su balta spalva. Televizijos šou specifika - turi būti gražu akiai, spalvinga, nuotaikinga.

Ar iš dėvėtų drabužių parduotuvių perkate koncertinius sceninius rūbus?

Ne, iš dėvėtų parduotuvių neperku, bijau... Nebent tai yra naujas daiktas su etikete.

Kokio rūbo niekada neaprengtumėte?

Šou yra viskas gerai, jei atitinka temą, jei neatitinka temos – nerengčiau. Ir niekada nerengčiau per didelio rūbo, kad tai matytų ir žiūrovas. Linas - ekrano blogybė, nebent tema sietusi su gamta, tarkim, kokia dainų šventė, tada gražus santykis gamtos ir lino. Bet kai yra klasikinės dekoracijos, sceninis “medicininis” šaltas apšvietimas, linas virsta labai prastu skuduriuku. Netgi jeigu reikia lininių rūbų konkrečiam projektui, ieškomas techninis atitikmuo.

Ar tenka kovoti su šou dalyviais, kad rengtųsi siūlomą rūbą?

Kiekvieną kartą yra kovojama, nors gal tai ne kova, o diskusija - parodai kelis daiktus ir įtikinėji. Visi nori kažko gražaus, naujo šviežio ir jiems tinkančio.

Kiek kartų tarnauja ta pati suknelė?

Dažniausiai keliauja lauk. Tos pačios dukart rengti suknelės negalima, nebent ji labai perdaryta neatpažįstamai, nes pramoginių projektų aukšti reitingai, suknelės žiūrovai įsimena.

Kuri spalva, faktūra geriausiai tinka ekranui?

“Blizgučiai” žiūrisi visada gerai, prastai “žieminiai” drabužiai.

Ar rengdama žmogų kreipiate dėmesį į dekoracijas, apšvietimą?

Negalvoju apie apšvietimą, nes sušviesti gali bet kaip. Stengiuosi neprisirišti ir prie dekoracijų, nors turbūt derėtų apie tai pagalvoti.

Kokiomis priemonėmis išskiriamas projekto vedėjas?

Taip, negali “padaryti” atlikėjos gražesnės už laidos vedėją, nes tai yra tam tikra vidinė kasta, kad skoningai viskas atrodytų. Vedėja pasirodo daug kartų, o atlikėjas tik vieną kartą. Vedėjos suknelės turi būti įdomesnės.

Kokį vaidmenį televiziniuose projektuose atlieka mada, ar jos paisoma?

Šiek tiek, bet labai lengvai, nes mada gali neatitikti figūros. Arba jei yra uniseksinė mada, laisvo kirpimo drabužiai – televizijoje to negali būti, blogai atrodys. Atsakyčiau, kad ir įtakoja, ir neįtakoja.

I klausimus atsako JOLANTA JURKEVIČIENĖ, dvidešimt metų dirbanti įvairių televizijos laidų grimo dailininke.

Kokia žinių laidų vedėjų grimo specifika?

Negali būti nieko iššaukiančio, tvarkinga turi būti. Visai skirtingai nei pramoginėse laidose, kur makiažas ryškesnis. Akių šešėliai skiriasi, jie neturi būti perlamutriniai, ryškūs ar blizgūs. Žinioms tikrai nenaudočiau blizgučių, spalvotų šešėlių ar raudonų skaisčių lūpų.

Kaip „tvarkote“ vyrus?

Pramoginių laidų vedėjų ir akis padažome, ir antakius, net apvedimą akių padarome – žinių vedėjus tik papudruojame, pamodeliuojame veidą. Bet aišku, tai yra daroma labai subtiliai.

Kaip metams bėgant kito jūsų darbo stilstika?

Pakito kameros, apšvietimas, tai įtakoja ir grimo stilių. Anksčiau kosmetika buvo kitokia, storesnį sluoksnį dėdavome, lūpas ryškiau dažydavome, apibrėždavome. Gerai, jog visada galima nueiti prie monitoriaus ir patikrinti ar nėra per ryškiai, per blyškiai žmogus išdažytas. Laikotarpis keičia ne tik patį grimą, ir apšvietimą.

Gyvenime yra griežta skirtis tarp vakarinio ir dieninio makiažo, kaip yra televizijoje?

Televizijoje šio skirtumo nėra, nes šviesa juk viena. Ryto ar vakaro laidos nekeičia grimo.

Per kiek laiko nugrimuojate vieną vedėją?

Žiniose dirbantys žmonės yra labai užsiėmę, dažnai tvarko reportažą, o jau tiesioginis eteris po penkiolikos minučių. Viskas turi būti daroma labai greitai. Dažniausiai susišukuoti žmonės ateina anksčiau – prieš keturias valandas iki laidos, o dažytis tik prieš dešimt minučių. Būna ir per penketą padažome. Jau įpratome prie greičio.

Jei grimui turėtumėte tik pora minučių, ką per jas padarytumėte?

Pudros tonos, skaistalai, bent jau blakstienas, vos kraštelis akių apvestas ir biri pudra. Bet aš spėju ir šešėlius uždėti.

Kokios šukuosenos gerai atrodo televizijos ekrane?

Viskas labai pasikeitę. Tai ryškiai atspindi laikotarpius. Anksčiau visai kitaip šukuodavome, visai kitokia buvo mada: su suktukais plaukus sukdavome, veldavome, tikrąja to žodžio prasme, padarydavome šukuosenas. Dabar galime tik pramoginėse laidose taip žaisti ir tai tokių „didelių galvų“ nedarome. Dabar madingas natūralumas.

Ar rankas pudruojate?

Taip, dažnai. Grimuojame kaklą ir ausis.

Kokie tipažai ekrane buvo madingi seniau, kokie dabar?

Blondinės anksčiau. Turėjo būtinai ekrane būti šviesiaplaukė – tikra lietuvaitė, dabar to nėra.

Prie kokios laidos maloniausia dirbti?

Prie „Triumfo arkos“, šokių projektų – kur daugiau laisvės.

Ar laidos svečiai grimuojami?

Taip, visą laiką. Nepriklausomai – vyras ar moteris. Žmonės jaudinasi, prakaituoja – svarbu, kad oda neblizgėtų. Būna, kartais užsispiria: va, aš nenoriu, kad dažytumėte. Po to, po kurio laiko ateina, sako: žinot, jūs teisi buvote, papudruokite ir mane, kadre tada vienintelis taip baisiai atrodžiau. Šviesa visus defektus, visas dėmeles išryškina.

Į klausimus atsako televizijos, kino filmų dailininkas dekoratorius VILIUS UNIKAUSKAS.

Iš kokių medžiagų dažniausiai daromos dekoracijos?

Dažniausia iš putoplasto. Medžiagos priklauso nuo skiriamo biudžeto.

Kiek kartų naudojami tie patys daiktai, ar galima juos naudoti keliuose projektuose?

Dažnai priklauso nuo susitarimo, dažnai būna autorinės teisės, kurios neleidžia kitame filme naudoti to daikto. Arba leidžia tik pakeitus ar perdarius. Tai dažniausiai ir daroma, įneši kažkokių esminių korekcijų ir sėkmingai naudoji tą patį daiktą.

Iš ko pagaminti daiktai žiūrisi gerai ekrane, kokios – blogai?

Languotas audinys, pavyzdžiui kokio pledo – visai blogai, mirga, verda kvadratėliais. Paskui, blizgūs paviršiai. Jeigu kyla klausimas ar rinktis blizgų paviršių ar matinį – geriau matinį visada. Ryškai raudona, elementarioji balta – nesižiūri.

Kieno žodis lemiamas dėl dekoracijų?

Režisieriaus.

Kokie darbai priklauso dailininkui?

Visa vizualinė pusė. Tarkime, užsienyje dailininkai dar yra skirstomi į rekvizitininkus ir dekoratorius. Rekvizitininkams priklauso visi judantys daiktai. Dekoratoriui – nepajudinami. Tarkime, siena, baldas – dekoratoriaus reikalas, o koks rašiklis ant satlo ar šluota – rekvizitininko darbai. Amerikoje taip yra. Europoje visa tai susinivelevę, pas mus visai nėra griežtos skirties. Dailininkas už visą vaizdą atsakingas. Dirbu jau dešimt metų. Kas pasikeitė? Dabar daug lemia kompiuterinė grafika. Dekoras paprasčiau daromas. Jeigu atrodoma tikroviškai – pasitelkiama kompiuteriu. Dabar dirbama mažo biudžeto projektuose, kur esi už viską atsakinagas. Esu vienas ir darau viską.

Grimo meistrė, Tarptautinio Makiažo centro (International Makeup Center) dėstytoja LILIJĄ BYTAUTĖ pasakoja, koks grimas ir kokios šukuosenos buvo madingos praeitame šimtmetyje, kas darė įtaką ir dalinasi patarimais.

Pristatykite trumpai dešimtmečius ir to laikmečio įtaką makiažui.

1920–1929 m. Filmo žvaigždės yra grožio etalonai. Atrandama violetinė (tamsi ir vyno raudonumo) spalva vokams bei lūpų dažams. Šokiuose dominuoja čalstonas. Tradicinis šio dešimtmečio makiažas: blyški oda, dulsvai apvalios ir kiek liūdnos akys. Burna mažytė kaip geišų, rausvi skruostai lyg gėlių ir proginis grožio akcentas. Antakiai kiek lenkti. Madas diktuoja Coco Chanel ir Helena Rubenstein.

1930–1939 m. Moterys tampa panašios į Greta Garbo savo sunkiais vokais ir plonomis lūpomis, į Marlene Dietrich plonai išpieštais antakiais (natūralūs antakiai visiškai išskutami) ir pabrėžtais skruostikauliais. Filmų pasaulis moterims pristato dirbtinius nagus ir dirbtines blakstienas. Klasikinę Garbo išvaizdą sudaro: riebus makiažas ir rudu vašku padengti antakiai. Apvalesni antakiai išpiešiami ranka, kadangi lūpų pieštukas nebuvo išrastas iki 1937 m.

1940 – 1949 m. „Švarus grožis“. Antakių forma priminė žuvėdros sparną, klasikinės valtės formos lūpos – svarbiausia simetrija. Kiek vėliau Christian Dior pristatė „Naują įvaizdį“, siejamą su ištaigingomis šukuosenomis. Holivudas mėgaujasi aukso amžiumi iki kol televizija pavergia Ameriką amžiaus pabaigoje.

1950 – 1959 m. Atsiranda paauglių mada, kuriai didelę įtaką daro roko muzika. Elvis Presley ir Tommy Steel įkvepia berniukus, Marilyn Monroe ir Audrey Hepburn – merginas. Jungtinės Valstijos diktuoja madas. Makiaže dominuoja mėlyna ir žalia spalvos, sodrus akių pieštukas pratęsiamas už akių išorinio krašto. Antakiai masyvūs – idealizuojama Elizabeth Taylor. Lūpos didelės, plačios, rožinio ar raudono atspalvio.

1960 – 1969 m. Twiggy, Mary Quant, Vidal Sasson, The Beatles ir hipiai iš San Francisko įkvepia ir grožio kūrėjus. Gimsta diskotekos ir mini sijonai. Dėmesys akims – akių pieštuku pabrėžiamos viršutinės ir apatinės blakstienos. Lūpų ryškumas sumažinamas blyškiais atspalviais.

1970 – 1979 m. Dešimtmetyje dominuoja du stiliai: disko kartu su Agneta Faltskog ir Studio 54. Ploni antakiai ir daug žalio ir mėlyno makiažo, derinamo su rožiniais lūpų dažais. Dešimtmečio pabaigoje kryptama link juodų dažų akių vokams ir rudų atspalvių indiškos pudros. Šiais metais taip pat gimsta pankas.

1990 – 1999 m. Anti-mada. Dominuoja kelios mados tendencijos. Grunge – dr. Martin batai, “cargo” ir platūs marškiniai. Nors to nesiekdama, grupė Nirvana pradeda diktuoti madas. Mėgiama ir retro mada. Pirmą kartą įkvėpimo ieškoma praeituose dešimtmečiuose – septyniasdešimtuosiuose, aštuoniasdešimtuosiuose. Makiažas atrodo natūralus. Jame dominuoja matiško rudumo atspalviai, dideli, tankūs antakiai bei rudi lūpų pieštukų ir dažų tonai. Tai supermodelių aukso amžius. Cindy Crawford, Naomi Cambell ir Kate Moss tampa dievaitėmis.

Nuo ko pradėti grimuotis, praveskite pamoką.

Nuo skysto pavidalo pagrindo. Yra įvairių tipų makiažo pagrindai: skysto pavidalo būna su aliejumi ir be jo. Svarbu parinkti tinkamiausią spalvą modeliui. Jei taikysite dienos makiažą, turite atsargiai dengti veidą pagrindu ar pudra, kad jų nebūtų per daug. Oda turi atrodyti be makiažo. Pagrindai su aliejumi, žinomi kaip riebus makiažas, yra dažniau naudojami sceniniam ar televizijos makiažui. Tai makiažas turintis atlaikyti stiprų televizinį apšvietimą. Svarbu sukurti odos be makiažo iliuziją. Pagrindas ant odos neturėtų atrodyti pilkas, rožinis ar geltonas. Išlyginkite odos nelygumus, pvz., tamsius ratilus po akimis, raudonas šnerves bei dėmeles.

Antakiai ir blakstienos yra dažomi po odos pagrindo užtepimo. Labai svarbu simetriškai ir subalansuotai išpešioti antakius. Išsukuokite antakius prieš pabrėždami norimą liniją baltu pieštuku. Vėliau išpešiokite už linijos esančios plaukelius. Pradėkite viduryje, kur jų daugiausia. Visuomet peškite ta kryptimi, kuria auga plaukeliai. Dažydami antakius pasirinkite spalvą, kuri yra vienu atspalviu tamsesnė. Tamsiasnes spalvas reikia rinktis ir dažant blakstienas.

Pateiksiu patarimą, kaip efektyviausiai pakoreguoti lūpas: plonas, storas, smailias, nelygias, trumpas, plačias. Maskuojančios priemonės, lūpų pieštuko pagalba galite sukurti simetriškas lūpas. Svarbu, kad

lūpos atrodytų lygios. Taip pat reikia derinti lūpų spalvą su likusio makiažo spalva. Atkreipkite dėmesį: pritaikykite spalvą ir formą modeliui. Venkite per didelių pokyčių, nes lūpos atrodys nenatūraliai.

Kaip pasidaryti dieninį makiažą?

Iš pradžių pritaikykite tinkamą makiažo pagrindą su atitinkama pudra ir maskuojančia priemone, o užbaigdami išbaikite antakiu. Svarbu pabrėžti ir suintensyvinti teigiamus modelio veido bruožus. Išvaizda turėtų būti natūrali, o makiažas nesunkus.

Kaip pasidaryti vakarinį ar vakarėlio makiažą?

Suintensyvinkite charakteringiausius veido bruožus ir pabrėžkite akis, antakius, kad sukurtumėte makiažą, derantį prie apsirengimo. Makiažas naudojamas vakarėliams, muzikos klipams bei foto seansams. Jį taip pat gali nešioti mėgstantys kosmetiką ir turintys tinkamų asmeninių bruožų. Svarbu: šis makiažas užima nemažai laiko. Nėra nustatytų taisyklių, kaip turi atrodyti vakaro makiažas. Išnaudokite savo fantaziją.

Kaip dažytis vyrams (pavyzdžiui, jei stos prieš TV kamerą)?

Makiažas vyro neturėtų paversti sumoteriškėjusiu. Atvirkščiai – turėtų suintensyvinti vyriškus veido bruožus. Antakius reiktų išpešioti, sušukuoti ir fiksuoti norima forma.

Reiktų naudoti maskuojančią priemonę apie akis ir „išnykstantį“ makiažo pagrindą. Pakanka peršviečiamų blakstienų dažų bei šiek tiek balzamo lūpoms. Fotosesijoms ir pasirodymams ant podiumo akių formą galima pabrėžti dulsvu makiažu. Daugumos vyrų oda po skutimo išsausėja, į tai būtina atkreipti dėmesį ir naudoti riebią kremą.

Kuo ypatingas televizinis grimas?

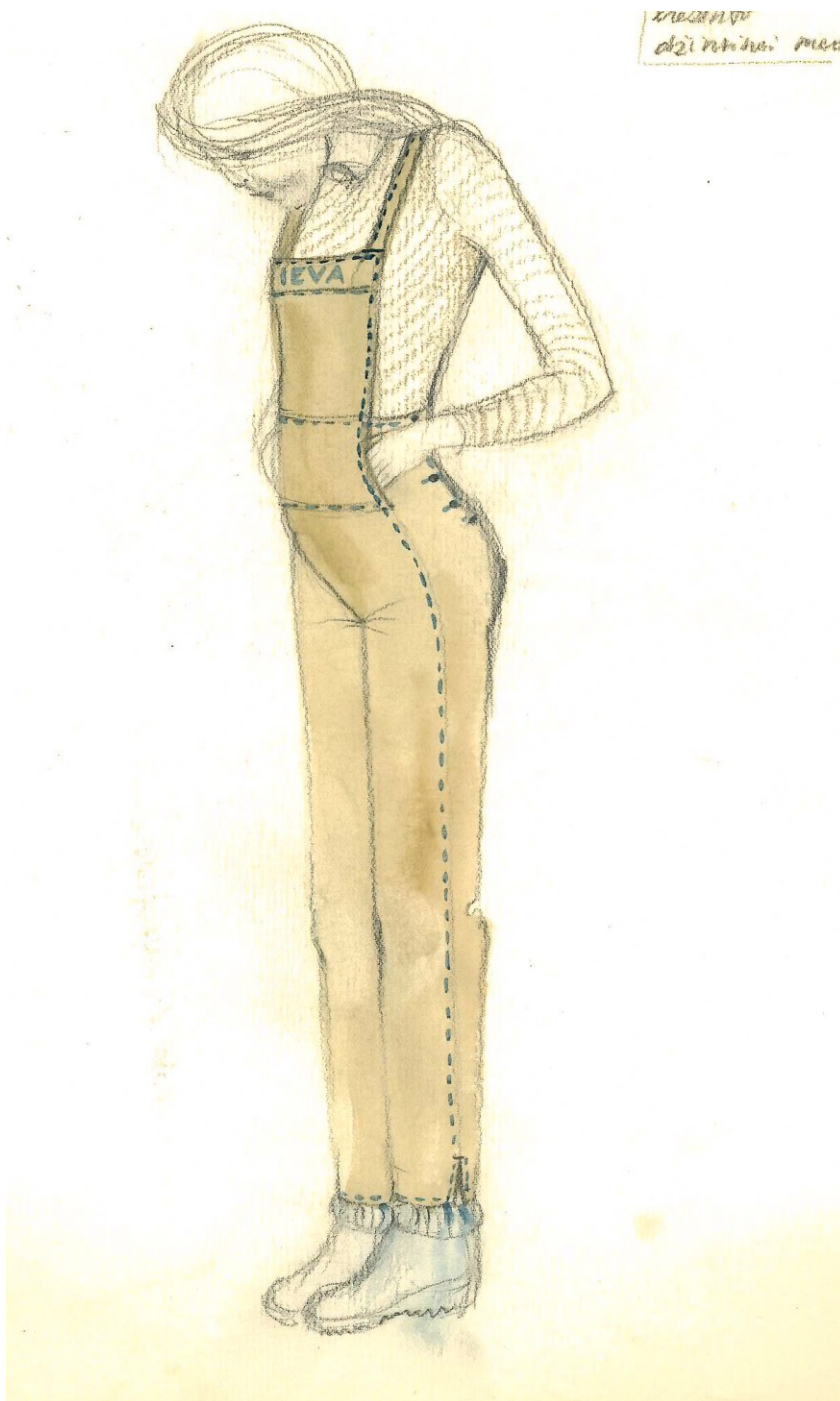
Juodai balta juosta apriboja. Raudonų dažų nereikėtų dėti ant skruostų, nes ekrane jie atrodys tamsūs ir purvini. Naudokite šešėlius, tiek tamsias, tiek šviesias spalvas, kad galutinis rezultatas būtų išraiškingesnis. Svarbiausia yra kruopštumas. Negali žinoti, gal bus platus kadras.

Kaip dažytis persirengėliams (pavyzdžiui, TV šou turi vaidinti ne savo lytį)?

Patepkite vašku šiek tiek virš antakių ir išpieškite naujus kiek aukščiau, kad atsirastų daugiau vietos naujai raukšlės linijai, šešėliams ir blizgesiui. Šešėliais sušvelninami kampuoti vyro veido bruožai, paverčiami juos švelniaisiais, moteriškesniais. Naudokite dirbtines blakstienas. Sukurkite putlias lūpas padengdami dažais kiek plačiau natūralios lūpų linijos ir naudokite pakankamai daug lūpų blizgesio. Atkreipkite dėmesį: pakeiskite aštrius vyro veido bruožus į švelnius moters.

PRIEDAS NR. 2 VIZUALIOSIOS ESTETIKOS OBJEKTŲ TELEVIZIJOJE PAVYZDŽIAI

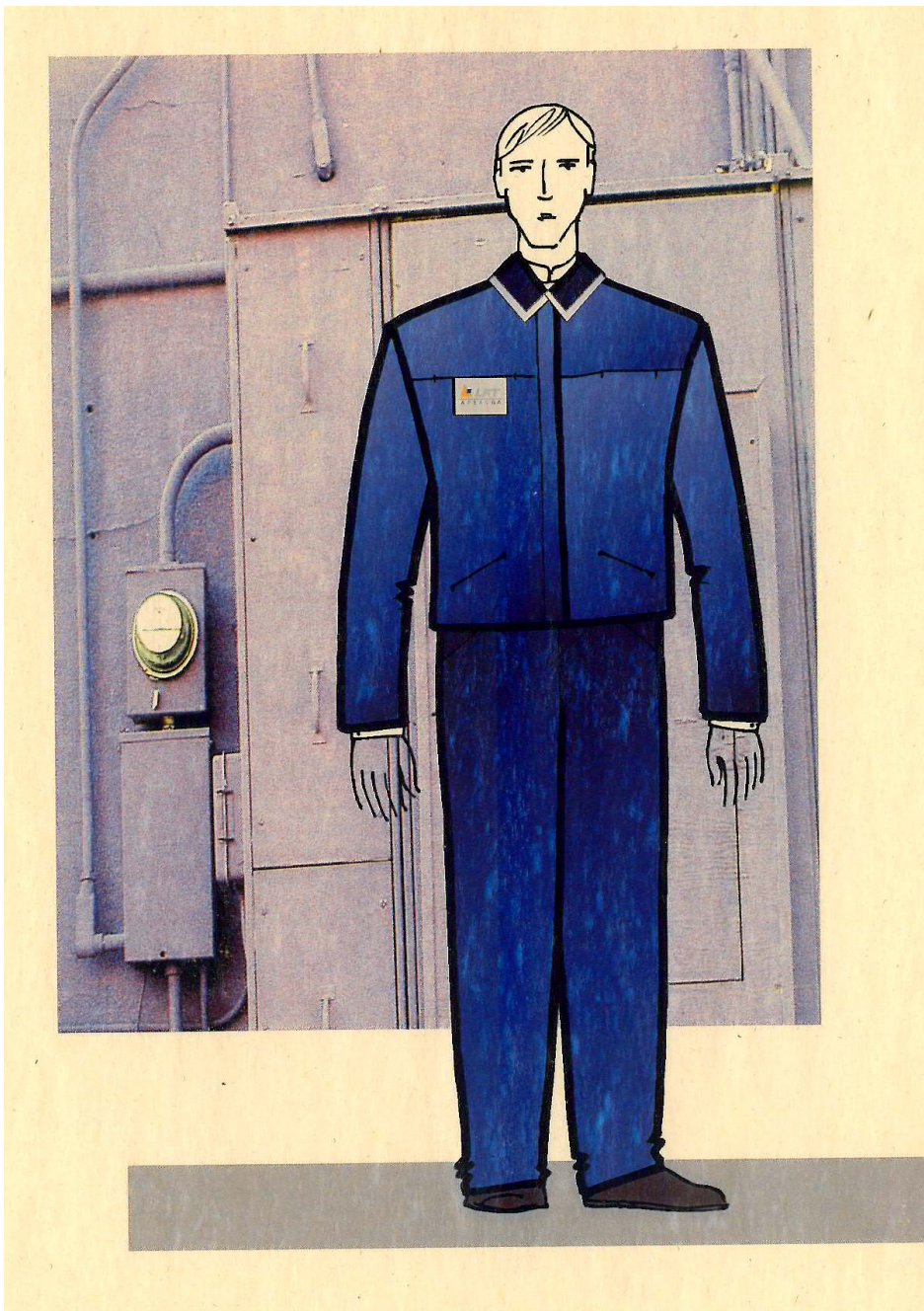
1 paveikslas. Mergaitės kelnų modelis. Aut. Eglė Kvintienė. TV spektaklis „Nelieskite mėlyno gaublio“, rež. J. Janušauskaitė 1986. Asmeninio archyvo medžiaga.

2 paveikslas. Mergaitės kelnų modelis. Aut. Eglė Kvintienė. TV spektaklis „Nelieskite mėlyno gaublio“, rež. J. Janušauskaitė 1986. Asmeninio archyvo medžiaga.

3 paveikslas. Apsaugininko kostiumo modelis. Aut. Eglė Kvintienė. TV spektaklis „Nelieskite mėlyno gaublio“, rež. J. Janušauskaitė 1986. Asmeninio archyvo medžiaga.

4 paveikslas. TV meninė-publicistinė laida „Vizijos ir tikrovė“. Kostiumų autorė E. Kvintienė. Asmeninio archyvo medžiaga.

5 paveikslas. TV meninė-publicistinė laida „Vizijos ir tikrovė“. Kostiumų autorė E. Kvintienė.

6 paveikslas. TV meninė-publicistinė laida „Vizijos ir tikrovė“. Kostiumų autorė E. Kvintienė. Asmeninio archyvo medžiaga.

7 paveikslas. TV meninė-publicistinė laida „Vizijos ir tikrovė“. Kostiumų autorė E. Kvintienė. Asmeninio archyvo medžiaga.

8 paveikslas. Kostiumų autorė E. Kvintienė. Asmeninio archyvo medžiaga.

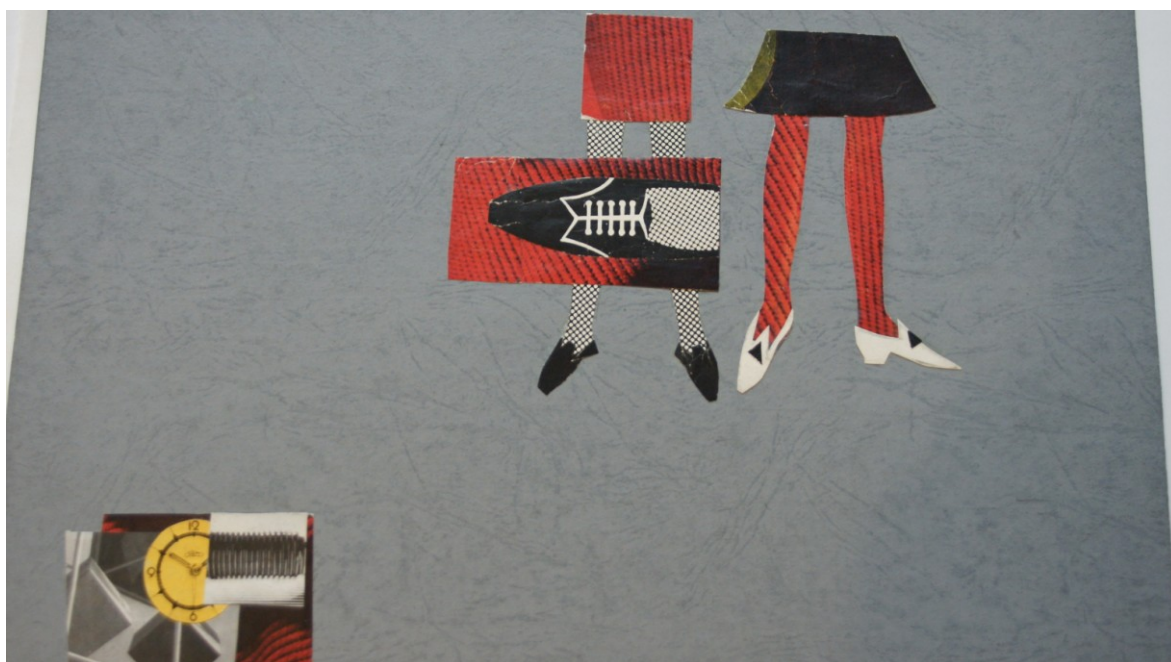

9 paveikslas. Šventinio koncerto vedančiosios kostiumas. Autorė E. Kvintienė. Asmeninio archyvo medžiaga.

10 Paveikslas. Užsklandos eskizas. Autorė dailininkė Filomena Linčiūtė-Vaitiekūnienė. TV užsklandos prieš temas. (apie 1964-1968 m.). Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejaus archyvinė medžiaga.

11 Paveikslas. Dailininkė Filomena Linčiūtė-Vaitiekūnienė. TV pastatymas „Renatinas ir Andrea“. Medkirčio kostiumas, 1965 m. Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejaus vaizdinė medžiaga.

PRIEDAS NR. 3 VIZUALIOSIOS ESTETIKOS PAVYZDŽIAI LIETUVOS TELEVIZIJOJE

12 paveikslas. Paskutinės akimirkos prieš eterį. Diktoriai Dana Rutkutė ir Juozas Baranauskas.

13 paveikslas. “Pirmasis kondicionierius”. Diktorius Juozas Baranauskas tvankioje studijoje. 1961 m.

14 paveikslas. Pirmieji Lietuvos televizijos diktoriai Gražina Bigelytė ir Juozas Baranauskas. 1958 m.

15 paveikslas. Viena prieš objektyvą - diktorė Gražina Bigelytė. Tuo metu „sufleriu“ nebuvo – diktoriai tekstus išmokdavo atmintinai.

16 paveikslas. Ne tik puiki diktorė, bet ir atidi klausytoja Dana Rutkutė ir žurnalistas Algimantas Čekuolis.

17 paveikslas. Diktoriai Dana Rutkutė ir Vytautas Kybartas į televiziją atėjo iš radijo. Viduryje – žurnalistas Česlovas Juršėnas.

18 paveikslas. TV laidoje „Laukiam masinės dainos“: Vytautas Bložė, Violeta Palčinskaitė, Rimvydas Žigaitis, Lionginas Abarius, Algimantas Bražinskas. Laidos autorė - Irena Mikšytė. 1965 m.

19 paveikslas. Muzikinio žurnalo „Tonika“ režisierės Julijos Adamkevičienės (kairėje) pastabos laidos dalyviams.

20 paveikslas. Vitalis Gruodis - pirmasis TV režisierius, pirmojo TV spektaklio kūrėjas, pirmasis dirbęs užsienyje - Mongolijoje padėjo įkurti televiziją.

21 paveikslas. Sėdi Eduardas Kunavičius, stovi Petras Likša ir Algirdas Paukštaitis. Po pusmečio spektaklis „O vis dėlto ji sukasi“ buvo pakartotas. Tuo metu net spektakliai buvo transliuojami tiesiogiai, įrašus pradėta saugoti tik nuo 1967 m., kai atsirado vaizdo magnetofonai.

22 paveikslas. Daugelio spektaklių bendraautoriai režisierė Stanislava Borisienė ir dailininkas Romualdas Lukšas. Filmuojamas TV spektaklis-A. Figereido „Juokinga tragedija“. 1969 m.

23 paveikslas. Pirmas is televizijos dailininkas Jonas Vilutis.

24 paveikslas. Legendinis TV serialas „Petraičių šeimoje”(1964-1972 m.) į eterį buvo transliuojamas tiesiogiai. Kaip sakė Galina Dauguvietytė - „ėjom gyvi ir gabalais”. Seriale vaidino daug televizijos darbuotojų. Iš kairės: Bronius Talačka, Irena Lukoševičienė, Petras Likša, Konstancija Bialopetravičienė.

25 paveikslas. Šią šeimą pažinojo visa Lietuva. Sėdi (iš kairės): Konstancija Bialopetravičienė - Konstancija, Petras Likša - Petras, Julija Adamkevičienė - ponia Julija, Aldona Vederaitė - Aldona. Stovi (iš kairės): Bronius Talačka-Saulius, Irena Lukoševičienė- Nijolė, Pranas Stankevičius - Pranas, Galina Dauguvietytė - serialo autorė ir režisierė, Kazys Bagdonavičius - scenarijaus bendraautorius.

26 paveikslas. Ketverius metus serialą „Petraičių šeimoje“ kūrusi viena, Galina Dauguvietytė sulaukė pagalbininko Kazio Bagdonavičiaus. 1970 m.
Kazio Bagdonavičiaus asmeninis archyvas, Algimantas Žižiūnas

27 paveikslas. Scena iš LTV spektaklio „Beržai svyruokliai“. Vaidina Judita Ušinskaitė ir Eugenijus Ignatavičius. 1961 m.

28 paveikslas. Nijolė Baužytė kelerius metus rengė laidų ciklą „Ižymūs kultūros ir meno veikėjai“. Pirmame plane - Kazimieras Pūras. 1967 m.

29 paveikslas. Tiesioginė transliacija iš Vlado Jurkūno namų. Iš kairės: režisieriaus padėjėja Dalia Žvirblaitė, režisierė Vanda Vainoraitė, aktorius Vladas Jurkūnas, garso režisierė Galia Kupstienė. 1970 m.

30 paveikslas. Pirmoji televizijos kamera per transliaciją. 1957 m.

31 paveikslas. Respublikinės dainų šventės Dainų dienos vaizdus Vingio parke stengiasi užfiksuoti visos žiniasklaidos priemonės. 1965 m. liepos 17 d.

32 paveikslas. Respublikinės dainų šventės Dainų diena Vingio parke (priekyje žurnalistai). 1965 m. liepos 17d.

33 paveikslas. Iš kairės stovi žinių redaktorius Algirdas Gineitis, sėdi apšvietėjas ir vairuotojas, dešinėje – operatorius Jurgis Čepulis. 1965 m. Pirmoji informacinė TV laida eterį išvydo 1957 m. birželio 16 d., o reguliariai žinias imta transliuoti 1958 m. birželį.

34 paveikslas. Nuo pat pirmųjų televizijos dienų prie inžinierių aparatinės pulto dirbo inžinierė Basia Goldbergaitė-Vorožiščeva.

35 paveikslas. Liuda Juškaitė. 1970 m.

36 paveikslas. Regina Jokubauskaitė. 1970 m.

37 paveikslas. Vytautas Kybartas. 1977 m.

38 paveikslas. Visos informacinės laidos į eterį buvo išleidžiamos tik po atidžios vadovybės „Glavlito“ cenzūros ir išankstinės repeticijos. Diktoriai Regina Jokubauskaitė ir Juozas Baranauskas skaito patvirtintas žinias.

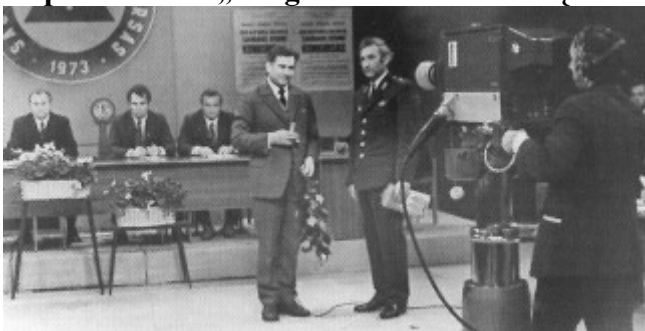
39 paveikslas. Laidoje „Sporto studija“ žurnalistas Algis Matulevičius su Alvydu Lukoševičiumi kalbasi apie turizmą. 1971-1975 m.

40 paveikslas. Nuo 1974 m. transliuotoje „TV forumo“ laidoje įvairaus lygio žinybų vadovai atsiskaitydavo už nuveiktus darbus arba teisindavosi, kodėl ko nors nepadarė.

41 paveikslas. „Saugaus eismo konkursą" veda Vytautas Kybartas. 1973 m.

42 paveikslas. TV konkursą „Ieškome rezervų" pagyvina „meninė dalis".

43 paveikslas. „Poezijos pavasario" lyriniam kadruui rengiasi visa televizijos brigada.

44 paveikslas. Pirmasis vaikų piešinių konkursas buvo surengtas 1960 m., vėliau net trylika metų transliuota laida „Mano pasaulis“. Laidos redaktorė Marija Danutė Pročkytė-Žumbakienė ir dailininkė Filomena Linčiūtė-Vaitiekūnienė.

45 paveikslas. Kurti laidą vaikams - ne vieno suaugusio žmogaus darbas. Visa kūrybinė laidos „Kaleidoskopas“ grupė turi apie ką pamąstyti.

46 paveikslas. To meto laidų užsklandėles piešė televizijos dailininkai. Algimanto Saduko valdoma lėlė mokė vaikus saugaus eismo.

47 paveikslas. TV studijoje Vitalijaus Mazūro lėlės jautėsi gerokai laisviau, negu ilgametis radijo diktoriaus Algimantas Sadukas ir aktorė Evelina Platakytė-Radzevičienė.

48 paveikslas. 1974 m. surengto TV konkurso „Dainų dainelė“ organizatorė ir redaktorė Aldona Šimaitytė Lietuvos vaikus užkrėtė dainavimu. Konkursas kas dveji metai rengiamas iki šiol.

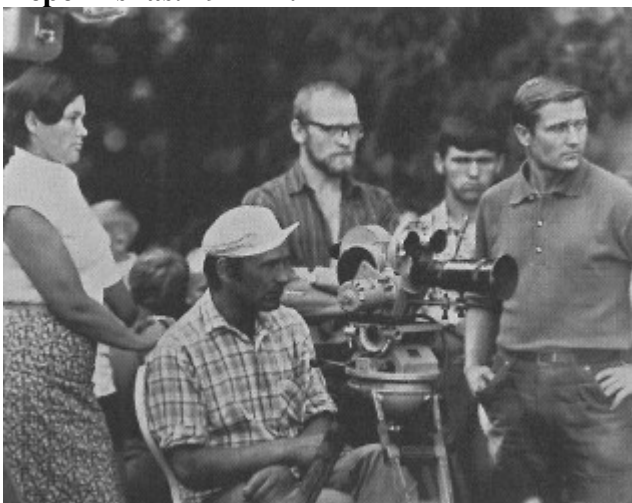
49 paveikslas. Iš kairės: redaktorė Aldona Šimaitytė, pirmieji vedėjai Ramunė Marcinkevičiūtė ir Artūras Medonis, režisierė Judita Ušinskaitė.

50 paveikslas. Pirmasis „Dainų dainelės“ konkursas vyko TV studijoje. 1974 m.

51 paveikslas. Pirmojo daugiaserijinio meninio filmo „Tadas Blinda“ kūrybinė grupė: kostiumų dailininkė Halina Razmienė, operatorius Rimantas Juodvalkis, dailininko asistentas Augis Kepežinskas. 1972 m.

52 paveikslas. TV koncertas – pasaka „Doremi šalis“. Dekoracijų autorė - dailininkė Gražina Visockienė. 1973 m.

53 paveikslas. 1973 m. pradėtas transliuoti TV žaidimas „Drąsūs. Stiprūs. Vkrūs“ pasklido po visas Lietuvos mokyklas, kiekvienos klasės garbės dalykas buvo atvažiuoti į TV studiją.

54 paveikslas. 1988 m. tiesiogiai, be cenzūros, transliuota pirmoji laida „Vaidrodis“ populiarumu nusileido nebent „Atgimimo bangai“. Laidos vedėja Danutė Jokubėnienė (režisieriai Saulius Kizas ir Linas Paugis)

Danutės Jokubėnienės asmeninis archyvas

55 paveikslas. Kostiumininkės: (iš kairės) Gražina Kliukienė, Jadvyga Malūnavičiūtė ir Lilija Matijošaitienė prižiūri didelį drabužių ūkį.

56 paveikslas. Margarita Gureckienė grimuoja LTV „veidą“ - diktorei Stasei Stankevičienei.

Lietuvos televizija. EKRANO SPALVOS IR ŠEŠĖLIAI, Vilnius, 2007, p. 152

